

audit FINANCIAR

10/2014

- Analiza practicilor comitetului de audit în contextul guvernantei corporative

- Model aplicativ privind testarea riscului de afectare a principiului prudenței
- Studiu privind oportunitatea externalizării serviciilor financiar-contabile
- Modele de raportare existente în contextul capitalului intelectual ca vector al creării de valoare
- Delimitări conceptuale și metodologice ale indicatorilor de cash, cash-flow și cash-flow disponibil ale întreprinderii

Cuantificarea gradului de compatibilitate între sistemele de raportare financiară. Cazul unor țări din Europa de Est

Ceremonia de absolvire ACCA

La 11 septembrie, la București, a avut loc un eveniment de celebrare a noilor membri ACCA, calitate obținută în urma sesiunilor de examinare decembrie 2013 și iunie 2014.

Prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele Camerei Auditorilor Financiari din România, invitat de onoare la acest eveniment, a transmis celor prezenți un Mesaj din partea Consiliului CAFR, în care se spune:

„Cu ocazia ceremoniei de absolvire a unei noi promoții ACCA, în numele Consiliului Camerei Auditorilor Financiari din România și al meu personal vă rog să primiți sincere urări de salut adresate participanților la acest important eveniment din viața dumneavoastră, care totodată marchează și dobândirea calității de membru ACCA.

Doresc să transmit, pe această cale, noilor membri ACCA calde felicitări pentru progresele obținute. Statutul de membru al acestei organizații conferă o calificare de prim rang și un renume internațional, garanție a efectuării unor servicii de calitate.

Camera Auditorilor Financiari din România are excelente relații de colaborare cu ACCA, respectiv cu Biroul ACCA din România. În acest sens, menționăm semnarea celor două Acorduri de Cooperare cu ACCA, precum și participarea lectorilor ACCA la seminariile tehnice organizate împreună pentru membrii noștri.

Menționăm, totodată, faptul că, potrivit Acordurilor de Cooperare semnate de

cele două instituții, membrii comuni care aleg să urmeze schema de pregătire profesională continuă a ACCA obțin credit pentru pregătirea profesională obligatorie a CAFR. Membrii comuni care aleg sistemul de pregătire profesională obligatorie a CAFR pot să înregistreze toate orele pe care le parcurg la cursurile de pregătire ale CAFR, drept contribuție la pregătirea profesională continuă, verificabilă, a ACCA. De asemenea, este deja implementat procesul prin care absolvenții ACCA, după susținerea unui interviu profesional la Cameră, obțin calitatea de auditor financiar membru al CAFR și sunt înregistrați în Registrul public al Camerei.

În acest proces de colaborare este important să facem referire și la semnarea actului adițional care prelungeste Memorandumul de înțelegere între Camera Auditorilor

Financiari din România și ACCA, privind pregătirea profesională continuă.

Închei, urând noilor membri ACCA realizări importante în activitatea lor profesională. Vă așteptăm la Cameră pentru recunoașterea calificării, iar organizației ACCA îi dorim mulți ani de activitate de acum înainte, asigurându-vă, în numele Consiliului CAFR, de dorința noastră reală de a continua să găsim, în permanență, noi căi, metode de cooperare și parteneriat, în interesul economiei românești și europene.”

*În cadrul ceremoniei s-a desfășurat un moment special, prilejuit de semnarea de către prof. univ. dr. **Horia Neamțu**, președintele CAFR și **Alexandra Chin**, vicepreședinte ACCA, a Acordului de prelungire a Memorandumului de înțelegere în domeniul pregătirii profesionale continue între CAFR și ACCA.*

Cursuri de pregătire profesională pentru auditori, în sistem clasic

În perioada octombrie-noiembrie 2014 Camera Auditorilor Financiari din România organizează cursurile de pregătire profesională, organizate în sistem clasic, pentru auditori financiari.

Cursurile se realizează prin predarea directă de către lector, în săli de curs. Auditorii participanți pot adresa direct întrebări lectorilor și vor primi răspunsuri și/sau explicații suplimentare.

Centrele în care se organizează cursuri în sistem clasic pentru auditorii financiari sunt: București, Iași, Constanța, Cluj-Napoca, Brașov, Pitești, Timișoara.

Dilema gospodinei moderne este simplă. Prima opțiune: gătește acasă – ceea ce înseamnă mersul cu sacoșa la piață, ore bune de lucru în aburii din bucătărie și stresul confruntării reușitei culinare la servirea mesei în familie. A doua opțiune: să comande meniuri de-a gata la restaurant. Criteriile alegerii? Cel mai important pare a fi costul, care ar trebui să evalueze și timpul de muncă al gospodinei, dar și calitatea meniului, asupra căreia va decide familia.

În economia modernă, problema serviciilor pentru bunul mers al activității se pune de o manieră asemănătoare. Tradițional, managerii preferă munca unui contabil cu mânece, docil și silitor, pe care-l pot învăța după cum doresc. Numai că, actualmente, contabilitatea înseamnă mult mai mult decât foi și registre. Pentru a avea o imagine fidelă și în timp real a operațiilor financiare, metodele clasice de contabilizare nu mai sunt de mare ajutor. Acum există programe informatice performante, caracterizate nu numai prin viteza prelucrării, ci și prin garanția înregistrărilor. Mai mult decât atât, cu ajutorul unor metode de calcul informatic, statistic și operațional se poate realiza o analiză financiară cu un grad ridicat de obiectivitate și realism, care poate indica managementului cu

promptitudine și exactitate ce scârțâie în entitatea pe care o conduce și trage cuvenitul semnal de avertizare.

Dacă veți întreba un terț utilizator al raportărilor financiare, fie el auditor extern sau investitor, acesta va prefera cu siguranță, să cerceteze o contabilitate realizată în sistem externalizat, care oferă mai mari temeuri de siguranță și obiectivitate.

Toate aceste atuuri ale performanței în realizarea situațiilor financiar-contabile sunt proprii, într-o mai mare sau mai redusă măsură, unor firme specializate, în a căror ofertă se regăsește nivelul de performanță pe care îl pot asigura contabilității clienților.

Și atunci managerul are de ales: plătește angajați pentru munca în regie proprie pentru ținerea contabilității și, bineînțeles, investește în baza materială și tehnică de care aceștia au nevoie, inclusiv pentru programe informatice adecvate, sau recurge la serviciile externe de contabilitate, care presupun un cost. Dar impun o anumită rigoare în privința documentelor primare.

Cam acesta este, pe scurt, demersul propus de autorii unui studiu pe tema externalizării serviciilor contabile, pe care îl veți regăsi în paginile revistei.

Anul XII
Nr. 118
10/2014

Sumar // Contents

audit
FINANCIAR

10/2014

3

Cristina LUPȘAN & Răzvan V. MUSTĂȚĂ

Cuantificarea gradului de compatibilitate între sistemele de raportare financiară.
Cazul unor țări din Europa de Est

Quantifying the Compatibility Degree between Financial Reporting Systems. The Case of Some Eastern European Countries

13

Eusebiu BUREANĂ & Adela Ramona BORDEA

Model aplicativ privind testarea riscului de afectare a principiului prudenței în cazul companiilor listate la Bursa de Valori București

Applicative Model with Regard to Testing the Risk of Affecting the Prudence Principle for Romanian Listed Companies

34

Carmen Elena ANTON & Cristinel CONSTANTIN

Studiu privind oportunitatea externalizării serviciilor financiar-contabile
Study on the Opportunity to Outsource Financial-Accounting Services

Nicoleta Maria IENCIU

Modele de raportare existente în contextul capitalului intelectual ca vector al creării de valoare

Non-Financial Reporting in the Context of Intellectual Capital as Driver of Value Creation

53

Ion STANCU & Dumitra STANCU

Delimitări conceptuale și metodologice ale indicatorilor de cash, cash-flow și cash-flow disponibil ale întreprinderii

Conceptual and Methodological Indicators of the Enterprise Cash, Cash Flow and Free Cash Flow

Rareș HURGIȘ, Adriana TIRON-TUDOR & Cristina BOȚA-AVRAM

Analiza practicilor comitetului de audit în contextul guvernancei corporative la un eșantion de entități listate pe bursa de la Paris

The Analysis of the Audit Committee Practices in the Context of Corporate Governance for a Sample of Entities Listed on the Paris Stock Exchange Market

22

42

Colegiul editorial științific

- DINU AIRINEI** – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
VERONEL AVRAM – Universitatea din Craiova
SORIN BRICIU – Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia
ALAIN BURLAUD – Institut National des Techniques Economiques et Comptables, Paris
TATIANA DĂNESCU – Universitatea „Petru Maior”, Târgu Mureș
ROBIN JARVIS – director pentru IMM-ACCA, Universitatea Brunel, Marea Britanie
DAVID HILLIER – Leeds University Business School, Marea Britanie
ALLAN HODGSON – The University of Queensland, Australia
EMIL HOROMNEA – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
LILIA GRIGOROI, Academia de Studii Economice, Chișinău, Republica Moldova
DUMITRU MATIȘ – Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
MARIA MANOLESCU – ASE, București
ION MIHĂILESCU – Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești
ANA MORARIU – ASE, București
VASILE RĂILEANU – ASE, București
ION STANCU – ASE București
DONNA STREET – Universitatea Dayton, SUA
IOAN TALPOȘ – Universitatea de Vest din Timișoara
EUGENIU ȚURLEA – ASE, București
IULIAN VĂCĂREL – academician

Director științific:
prof. univ. dr. **Pavel NĂSTASE**
Director editorial:
dr. **Corneliu CĂRLAN**

Redactor șef:
Cristiana RUS
Secretar de redacție: **Cristina RADU**
Prezentare grafică și tehnoredactare:
Nicolae LOGIN

Colegiul editorial științific și colectivul redacțional nu își asumă responsabilitatea pentru conținutul articolelor publicate în revistă.

B.D.I.: <http://www.ulrichsweb.com>;
<http://www.proquest.com>; www.ebscohost.com,
www.cabells.com

Revista este inclusă în platforma editorială română SCPIO: www.scpio.ro
Revista este indexată în trei baze de date recunoscute de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU)

Marcă înregistrată la OSIM,
sub nr. M2010 07387

Telefon: (021) 410.74.43 interior 120; Fax: (021) 410.03.48; E-mail: revista@cafr.ro; <http://revista.cafr.ro>
ISSN: 1583 - 5812, ISSN on-line: 1844 - 8801

Tipar: Print Group S.R.L., Șoseaua Fundeni nr. 50B, București, tel: 0744.638.772

A apărut lucrarea **Ghid privind unele reglementări ale profesiei de audit** *ediția a V-a revizuită și completată*

*Camera Auditorilor Financiari din România pune la dispoziția auditorilor financiari ediția a V-a, revizuită și completată, a **Ghidului privind unele reglementări ale profesiei de auditor**. Această publicație reprezintă un sprijin activ în exercitarea profesiei, cuprinzând reglementări actualizate și îmbunătățite, aplicabile în domeniul auditului financiar.*

*Ghidul poate fi procurat de la **sediul CAFR** sau poate fi comandat pe e-mail la adresa cafr@cafr.ro, ori la numărul de fax: **021/410.03.48**, cu plata ramburs, inclusiv taxe poștale*

Cuantificarea gradului de compatibilitate între sistemele de raportare financiară.

Cazul unor țări din Europa de Est

Cristina LUPȘAN* & Răzvan V. MUSTĂȚĂ**

Abstract

Quantifying the Compatibility Degree between Financial Reporting Systems. The Case of some Eastern European Countries

In the context of market globalization, it is generally accepted that IFRS (International Financial Reporting Standards) represent the global accounting regulations with the purpose of increasing the comparability and transparency of accounting information in the financial statements, leading to a common accounting language at a global level and a decrease in the cost of information. This study presents the main issues regarding the implementation of IFRS by entities publicly traded (listed entities) in three Eastern European countries: Romania, Bulgaria and Republic of Moldova; the authors also aimed to highlight and analyze the conformity of the national regulations with the International Financial Reporting Standards. In this sense they developed an empirical study which emphasizes the point of view of the Eastern European countries on the development process of harmonizing the financial reports and the national accounting practices with the International Financial Reporting Standards. More precisely, the paper focuses on the reevaluation process which the authors consider essential

in reaching a faithful representation through the financial reporting process. The study also tested potential determinants (such as the activity domain, the profit/loss for the period, the total of the tangible assets or the auditor type) of how the reevaluation process is approached in financial reporting. As a result, authors concluded that none of the factors taken into account influence significantly disclosure regarding the tangible assets' reevaluation within the financial statements, in accordance with the requirements of IFRS. On the other hand, the study documented insights regarding the efforts of the Eastern European countries with regards to improving the financial reporting process and decreasing information asymmetry.

Key words: accounting harmonization, accounting practices, Eastern European countries, financial statements, tangible assets' revaluation, IFRS

JEL Classification: M41

Cuvinte cheie: armonizare contabilă, practici contabile, țări din Europa de Est, situații financiare, reevaluarea imobilizărilor corporale, IFRS

* Masterand, Expertiză Contabilă și Audit, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: lupsan.cristina@gmail.com

** Conf. univ. dr., Departamentul de Contabilitate și Audit, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, e-mail: razvan.mustata@econ.ubbcluj.ro

Introducere

Armonizarea contabilă internațională presupune perfecționarea regulilor sau a normelor naționale, care sunt diferite de la o țară la alta, în ideea de a putea fi comparabile. Până nu demult, contabilii nu numai că utilizau limbaje diferite, dar, de asemenea, ei dădeau interpretări diferite aceluiași eveniment și tranzacții. Astăzi, majoritatea specialiștilor contabili din toată lumea sunt preocupați de armonizarea internațională a regulilor și practicilor contabile (Dumitru și Bănuță, 2006). Astfel, raportarea financiară are un rol semnificativ pentru mediul de afaceri, oferind informații relevante despre activitatea desfășurată într-o anumită perioadă de timp de către entitățile economice, constituind un punct de plecare în stabilirea strategiilor. Aplicarea unui limbaj comun contribuie la dezvoltarea economiei mondiale și în special a țărilor în curs de dezvoltare, care au o șansă să atragă investitori cu un cost foarte redus. Așadar, analiza detaliată a conținutului situațiilor financiare permite desprinderea detaliilor ce pot favoriza corecta direcționare a activității spre creștere și dezvoltare, reducând totodată gradul de incertitudine și relevând elementele de impact atât la nivel micro, cât și la nivel macroeconomic (Mustăță, 2008; Pleșco, 2013).

În cadrul acestei lucrări, ne-am axat pe analiza următoarelor trei țări din Europa de Est: România, Bulgaria și Republica Moldova, urmând să prezentăm, în continuare, câteva caracteristici aferente sistemelor de raportare ale acestora. România a făcut eforturi semnificative în ultimii ani pentru implementarea IFRS în legislația națională, lăsând din acest punct de vedere în urmă mai

multe țări din Europa. Pe lângă crearea unui mediu de afaceri atractiv pentru investitori, obiectivul a fost dezvoltarea sistemului contabil, având în vedere și fenomenul de convergență ce are loc la nivel internațional. Știm însă că de la introducerea unui set de reguli în legislație și până la „adevărata” lor aplicare în practică este drum lung. Din acest considerent, se face diferența între introducere/aplicare de jure – adică în reglementări (legislație) și de facto – în practică, sugerând totodată că trebuie să facem diferență între intenția legiuitorului regăsit în conținutul reglementărilor și impunerea substanței acestora în realitate (Fekete, 2009).

De asemenea, integrarea României în Uniunea Europeană a contribuit la creșterea necesității adaptării reglementărilor contabile cu Directivele Europene și cu Standardele Internaționale de Raportare Financiară, pentru a se obține o standardizare a metodelor de lucru contabile în vederea oferirii unor informații contabile de înaltă calitate (Mărcuță et al., 2009). Referitor la Bulgaria, chiar dacă se aplică IFRS-urile în cazul companiilor cotate atât pentru situațiile financiare consolidate, cât și pentru situațiile financiare separate (individuale), ca și alte țări în curs de dezvoltare se confruntă și cu diferite probleme (lipsa capacității de absorbție a pieței, spre exemplu) întrucât are o economie de tip deschis și dezvoltarea acesteia este direct influențată de condițiile internaționale de pe piață. Problemele aplicării IFRS-urilor în Bulgaria pot fi sistematizate sub forma a trei aspecte majore (Yonkova, 2010):

- ➔ Neaplicabilitatea standardelor internaționale de raportare financiară;
- ➔ Aplicarea inutilă a anumitor standarde internaționale de raportare financiară;
- ➔ Lipsa experienței profesionale și a calificării contabililor.

În ceea ce privește implementarea IFRS în Republica Moldova, acest proces, inevitabil, a determinat pe termen scurt,

muncă suplimentară pentru companii, instituțiile de reglementare și instituțiile de învățământ, precum și costuri adiționale, întrucât a reprezentat mai mult decât o modificare a reglementărilor contabile. Este un nou sistem de evaluare a performanței, un nou sistem de proceduri, care trebuie adoptat la nivelul întregii entități (Amarfii-Railean, 2011; Maleca, 2012).

Obiectivul acestei lucrări îl reprezintă analiza gradului de conformitate al practicilor adoptate de entitățile din Europa de Est cu cerințele IFRS referitoare la prezentarea de informații, dar și în ce măsură prezentarea informațiilor din situațiile financiare ale entităților poate fi explicată de anumiți factori economici. Punând în balanță volumul de muncă ce necesită un asemenea demers și posibilitățile actuale, am decis să realizăm acest obiectiv pe un domeniu mai restrâns și anume pe problematica reevaluării imobilizărilor corporale ale unei entități, întrucât considerăm că prin acest proces se realizează o informare cât mai fidelă a utilizatorilor de informație contabilă. Interesul pentru abordarea acestei teme este determinat de dezbaterile existente în literatura de specialitate de la nivel național și internațional asupra conceptelor de cost istoric și valoare justă, precum și asupra

Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) reprezintă un set de reguli globale care au scopul de a crește comparabilitatea și transparența informațiilor prezentate în situațiile financiare, conducând la existența unui limbaj comun și la reducerea costurilor legate de înțelegerea informațiilor

importanței existenței unui cadru comun de raportare și prezentare a informațiilor în situațiile financiare.

De-a lungul timpului au existat numeroase studii care au analizat factorii ce influențează managementul în decizia de reevaluare, precum și legătura între anumiți factori economici care ar putea determina o mai bună prezentare a informațiilor financiare în conformitate cu cerințele standardelor internaționale (Whittred și Chan, 1992; Brown *et al.*, 1992; Gaeremynch și Veugelers, 1999; Fekete, 2009; Manolescu *et al.*, 2009; Cioara, 2010), dar și relevanța efectuării reevaluărilor și a existenței unui cadru legislativ general (Paik, 2009). *Aboddy et al.* (1999) își argumentează punctul lor de vedere cu privire la ideea că managerii pot implementa reevaluări nu numai din simplul fapt de a raporta valoarea justă a activelor unei entități. Aceștia au arătat o legătură pozitivă între reevaluarea activelor și performanța viitoare a entității, sugerând că alegerea managerilor a fost de fapt motivată de considerentele modificării valorii activelor. *Brown et al.* (1992) susțin, de asemenea, că managerii țin cont de modul și momentul reevaluării activelor, întrucât acest proces ar putea ajuta la rezolvarea unor probleme cauzate de asimetria informației, semnalând informații

importante. Studiile efectuate de aceștia au susținut că este mult mai probabil ca firmele cu un potențial mai mare de creștere să-și reevalueze activele.

Whittred și Chan (1992, regăsit în *Seng et al.*, 2010: 257) au demonstrat ipoteza că firmele care practică reevaluare tind să aibă mai multe oportunități de creștere decât cele care nu o practică. Prin urmare, putem spune că decizia de reevaluare poate avea un efect pozitiv asupra deciziei de creștere a entității.

Barlev et al. (2007) au ajuns la concluzia că, prin reevaluare, o entitate își semnalează potențialul de creștere, furnizând totodată un nivel de siguranță creditorilor săi cum că aceasta este „bine asigurată împotriva riscului”. *Lin și Peasnell* (2000b) consideră că reevaluările sunt mult mai efective atunci când activele imobilizate reprezintă o mai mare proporție din totalul de active, generând o creștere semnificativă în valoarea firmei; de asemenea, întrucât procesul de reevaluare este costisitor, o entitate poate să aleagă să nu-și reevalueze activele în fiecare an. În schimb, entitatea ar putea amâna reevaluarea la un moment viitor când ar fi mai benefică pentru firmă. Deoarece discrepanța dintre valoarea contabilă și valoarea curentă crește cu trecerea timpului, impactul acesteia asupra situațiilor financiare se poate ampli-

fica. Prin urmare, decizia de a reevalua în anul curent ar putea depinde de intervalul de timp ce a trecut de la ultima reevaluare. *Brown et al.* (1992) au concluzionat: cu cât este mai mare perioada de la ultima reevaluare cu atât este mai mare probabilitatea ca entitatea să efectueze o reevaluare în anul curent, iar *Lin și Peasnell* (2000a, regăsit în *Seng et al.*, 2010: 256), susțin ideea menționată anterior.

În studiile lor, *Lin și Peasnell* (2000a, 2000b) au identificat treisprezece factori sau circumstanțe care sunt considerate că ar afecta decizia de reevaluare a imobilizărilor și anume: emiterea de noi acțiuni, avansarea unei noi datorii, relaxarea acordurilor strânse de creditare, descurajarea unor posibile preluări, refuzarea unor cash-flow-uri operaționale, greve frecvente, epuizarea rezervelor de acțiuni, lichiditate redusă, grad de îndatorare ridicat, dimensiunea entității, posibilitățile de dezvoltare, existența unor imobilizări ce pot fi reevaluate și existența unui eșantion de reevaluare (*Barlev et al.*, 2007: 1028). Așadar, având în vedere studiile analizate, considerăm că este importantă cunoașterea aspectelor care ar putea influența țările în curs de dezvoltare în prezentarea informațiilor din situațiile financiare, în vederea stabilirii elementelor ce vor necesita îmbunătățiri.

Metodologia cercetării științifice

În elaborarea acestui studiu, am colectat informații despre 56 de societăți cotate la bursă, de pe trei piețe de capital din Europa de Est: România - Bursa de Valori București (BVB), Bulgaria - Sofia Stock Exchange (BSE) și Republica Moldova - Bursa de Valori Moldova (BVM). Am accesat paginile web ale acestor entități, precum și pagina fiecărei burse de valori, pentru a obține rapoartele lor anuale care conțin situațiile financiare. Ulterior, am recurs la analiza de conținut a acestor documente de raportare financiară.

De ce am selectat doar entități cotate la bursă? Deoarece acestea furnizează rapoartele anuale publicului larg, pe când cele necotate restricționează accesul la informațiile financiare. De asemenea considerăm că entitățile cotate la bursă constituie un eșantion reprezentativ pentru modul în care este tratată reevaluarea activelor imobilizate corporale deoarece, fiind cotate pe diferite piețe de capital, acestea sunt nevoite să îndeplinească mai multe cerințe în vederea reflectării cât mai exacte a informațiilor legate de activele imobilizate. Prin urmare, eșantionul selectat cuprinde entități importante de pe piața națională și internațională, având, teoretic, acces facil la situațiile lor financiare. Practic, în România am avut acces la informațiile financiare ale tuturor entităților analizate, însă în Bulgaria, din cele 21 de entități selectate pentru analiză, doar 11 entități au avut disponibile situațiile lor financiare, iar în Republica Moldova, din cele 12 entități, doar la 7 dintre ele am avut acces la situațiile financiare.

Perioada de analiză a acestui studiu se încadrează între anii 2009 – 2011, exerciții financiare pentru care sunt disponibile informații complete. Prin acest studiu am urmărit o analiză în dinamică, pentru o mai mare reprezentativitate. Baza o reprezintă construirea indicelui prezentărilor de informații (disclosure

index), după modelul lui Cooke (1989) și modelul prezentat de Deloitte (2006). Acest indice măsoară și compară informațiile efectiv divulgate (actual disclosure) cu prezentările posibile totale (total possible disclosure), acestea din urmă fiind practic totalul cerințelor IFRS în materie de prezentări (Fekete, 2009).

Din totalul standardelor, ne-am concentrat atenția numai asupra următoarelor: IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”, IAS 16 „Imobilizări corporale” și IAS 36 „Deprecierea activelor”, din care am extras informații cu precădere legate de imobilizările corporale, de la prezentarea lor în situațiile financiare, reevaluarea acestora, amortizarea aferentă și până la derecunoașterea lor. Prin acest studiu de caz ne propunem să analizăm gradul de conformitate a informațiilor prezentate în situațiile financiare a societăților listate la cele trei piețe de capital cu cerințele IFRS. Formula matematică generală de calcul a indicelui este prezentată în cele ce urmează, fiind aplicată o abordare bine cunoscută în literatura de specialitate (Deloitte, 2006):

$$DI = \frac{\sum_{i=1}^m d_i}{\sum_{i=1}^n d_i}$$

unde:

DI = disclosure index, indicele prezentării de informații;

d_i = 1 dacă informația a fost furnizată și 0 în caz contrar;

m = numărul de elemente prezentate efectiv;

n = numărul maxim de elemente posibil de prezentat.

Cu cât valoarea indicelui se apropie mai mult de 1 cu atât mai mult informațiile furnizate de entități sunt în conformitate cu standardele internaționale. În cazul în care $DI=1$, atunci există cazul de conformitate totală. Construirea corectă a indicelui se bazează pe manualul de prezentări elaborat de Deloitte (2006). Acesta conține toate standardele, însă

noi am selectat doar câțiva parametri din standarde, privind imobilizările corporale în special, după cum urmează:

➔ IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”

P1: IAS 1_1: Situațiile financiare oferă o imagine fidelă, respectând principiul continuității activității.

P2: IAS 1_2: Un set complet al situațiilor financiare cuprinde:

- a) Bilanțul;
- b) Contul de profit și pierdere;
- c) O situație a modificărilor capitalurilor proprii care să reflecte:
 - fie toate modificările capitalurilor proprii,
 - fie modificările capitalurilor proprii, altele decât celea provenind din tranzacții cu deținătorii de capitaluri proprii care acționează în calitatea lor de deținători de capitaluri proprii;
- d) Situația fluxurilor de trezorerie;
- e) Note cuprinzând un rezumat al politicilor contabile semnificative și alte note explicative la situațiile financiare.

➔ IAS 16 „Imobilizări corporale”

P1: IAS 16_1: După recunoașterea ca activ, un element de imobilizări corporale va fi înregistrat la costul său minus orice amortizare acumulată și orice pierderi acumulate din deprecieri, la valoarea sa contabilă.

P2: IAS 16_2: Pentru fiecare clasă de imobilizări corporale, în situațiile financiare se vor prezenta metodele de amortizare folosite, precum și duratele de viață utile.

P3: IAS 16_3: După recunoașterea ca activ, un element de imobilizări corporale a cărui valoare justă poate fi evaluată credibil va fi înregistrat la o valoare reevaluată, aceasta fiind valoarea sa justă la data reevaluării minus orice amortizare acumulată

ulterior și orice pierderi acumulate din depreciere.

P4: IAS 16_4: Dacă valoarea contabilă a unui activ este majorată ca urmare a unei reevaluări, această majorare va fi înregistrată direct în creditul conturilor de capitaluri proprii sub titlul de „diferențe din reevaluare”. Cu toate acestea, majorarea constatată din reevaluare va fi recunoscută în profit sau pierdere în măsura în care aceasta compensează o descreștere din reevaluarea aceluiași activ recunoscută anterior în profit sau pierdere.

P5: IAS 16_5: Dacă un element al imobilizărilor corporale este reevaluat, atunci întreaga clasă din care face parte acel element va fi reevaluată.

P6: IAS 16_6: Prezentarea surplusului din reevaluare, indicând modificările aferente perioadei și orice restricții care privesc distribuirea către acționari a soldului.

P7: IAS 16_7: Pentru reevaluarea unui element de imobilizări corporale la valoarea sa justă, de piață, trebuie să se apeleze la o evaluare efectuată de către evaluatori profesioniști calificați.

➔ IAS 36 „Deprecierea activelor”

P1: IAS 36_1: În cazul unui activ reevaluat, o pierdere din depreciere este recunoscută prin diminuarea eventualului surplus rezultat din reevaluarea activului, cu condiția ca pierderea din depreciere să nu depășească surplusul din reevaluarea aceluiași activ.

P2: IAS 36_2: Deprecierile constatate reprezintă cheltuieli ale exercițiului curent.

P3: IAS 36_3: Excepție de la contabilizarea deprecierei pe seama cheltuielilor se face în cazul imobilizărilor anterior reevaluate, pentru care se înregistrează o reevaluare negativă.

Pe baza datelor din situațiile financiare ale entităților listate pe cele trei piețe de

capital, am analizat conformitatea cu parametrii selectați din standardele internaționale. Dacă informația a fost furnizată, vom regăsi valoarea 1, iar în caz contrar - valoarea 0, potrivit variabilei dihotomice. Pe baza acestor elemente, formula generală prezentată mai sus se modifică astfel, pentru fiecare an (2009, 2010 și 2011) luat în calcul în eșantion:

$$DI / an = \frac{\sum_{i=1}^2 d_i^{IAS1} + \sum_{i=1}^7 d_i^{IAS16} + \sum_{i=1}^3 d_i^{IAS36}}{\sum_{i=1}^2 d_i^{IAS1} + \sum_{i=1}^7 d_i^{IAS16} + \sum_{i=1}^3 d_i^{IAS36}}$$

unde:

DI / an = indicele prezentării de informații pe fiecare an din eșantion

d_i^{IAS1} = elementul i potrivit IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”; $i = 1; 2$

d_i^{IAS16} = elementul i potrivit IAS 16 „Imobilizări corporale”; $i = 1; 7$

d_i^{IAS36} = elementul i potrivit IAS 36 „Deprecierea activelor”; $i = 1; 3$

Am continuat cu calculul unui indice de prezentare a informațiilor total (DI_{TOTAL}), făcând o medie pe fiecare entitate din eșantion. Cercetările au mers însă mai departe, acest DI_{TOTAL} fiind analizat prin intermediul unor factori economici, cu ajutorul regresiei liniare, factori care reprezintă, de fapt, caracteristici ale entităților care pot influența comportamentul firmelor referitor la prezentarea informațiilor:

C1: *domeniul de activitate a entității*, reprezentând variabilă independentă care poate determina managementul să reevalueze activele corporale. Pentru această variabilă am utilizat următoarea codificare: 1-Industrie, 2-Comerț, 3-Servicii financiare și 4-Turism;

C2: *rezultatul exercițiului* reprezintă, în cadrul studiului, variabila independentă, exprimată astfel: 1-Profit, 0-Pierdere;

C3: *total active imobilizate*, variabilă independentă, cuantificată prin total active imobilizate, codificată astfel:

1 - între 0-10 milioane, 2 - între 10-100 milioane, 3 - mai mari de 100 milioane;

C4: *tipul auditorului*, variabilă independentă exprimată astfel: 1-entitatea este auditată de Big4 sau 0-entitatea nu este auditată de Big4.

Variabila dependentă este indicele prezentărilor de informații (Disclosure index). Datorită naturii informațiilor, am considerat că este necesar să utilizăm DI_{TOTAL} pentru caracteristica C1 și C4, urmând ca pentru celelalte două, C2 și C3 să utilizăm DI / an , având în vedere că acestea iau valori pentru fiecare dintre cei trei ani în parte.

Pentru a verifica existența unor legături între variabile ne-am creat următoarele ipoteze de lucru, valabile pentru toate piețele de capital, pe care am încercat să le validăm prin intermediul analizei statistice:

H1: *Prezentarea informațiilor legate de reevaluarea imobilizărilor corporale este influențată de domeniul de activitate al entității.* Presupunem că, în funcție de domeniul de activitate, entitățile care dețin active corporale la valori mari sunt dispuse să prezinte informații complete într-o măsură mai mare.

H2: *Rezultatul exercițiului este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate cu cerințele IFRS privind prezentarea de informații.* Considerăm că entitățile care au rezultat pozitiv (profit) la finalul unui exercițiu, pentru a reflecta o imagine cât mai exactă, urmăresc prezentarea informațiilor complete.

H3: *Prezentarea informațiilor legate de reevaluarea imobilizărilor corporale este strâns legată de Totalul activelor imobilizate.* Cu cât valoarea activelor imobilizate este mai mare există posibilitatea mai mare ca entitățile să prezinte informații legate de reevaluarea acestora.

H4: *Tipul de auditor este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate cu cerințele IFRS privind prezentarea de informații.* Cu cât un auditor prezintă o notorietate

mai mare cu atât cerințele prezentării de informații complete vor fi mai ridicate.

Pe baza informațiilor culese am verificat ipotezele formulate pentru entitățile cotate de pe cele trei piețe de capital. Forma generică a modelului este:

$$\text{Indice} = a0 + a1C1 + a2C2 + a3C3 + a4C4 + \varepsilon$$

iar într-o formă mai tehnică, specificând și caracteristicile, aceasta devine:

$$DI = a0 + a1\text{Dom_activitate} + a2\text{Rez_ex} + a3\text{Tot_AI} + a4\text{Tip_auditor} + \varepsilon$$

unde:

DI = indicele prezentării de informații

Dom_activitate = domeniul de activitate (C1)

Rez_ex = rezultatul exercițiului: profit sau pierdere (C2)

Tot_AI = total active imobilizate (C3)

Tip_auditor = dacă firma e auditată de Big4 sau nu (C4)

Dezvoltarea analizei și interpretarea rezultatelor

În urma cercetării efectuate asupra celor 56 societăți cotate la bursă pe cele trei piețe de capital din Europa de Est, din calculul indicelui de prezentare a informațiilor total (DI_{TOTAL}), putem observa că nivelul de conformitate a elementelor situațiilor financiare cu Standardele Internaționale de Contabilitate este diferit în cazul celor trei țări luate în calcul.

În România, pe un eșantion format din 23 de entități, doar 4 au avut un indice de prezentare a informațiilor mai mic de 0,5; restul entităților prezintă informații în situațiile financiare în conformitate cu cerințele IFRS într-o proporție de până la 83%. În Bulgaria, având acces la informațiile financiare a doar

11 entități din cele 21 luate în calcul, situația se prezintă astfel: am găsit o entitate la care indicele prezentării informațiilor are valoarea 0, întrucât avea prezentate foarte succint informațiile financiare, neputând urmări parametrii selectați pentru analiză.

De asemenea, în cadrul a două entități valoarea indicelui prezentării informațiilor atinge valoarea 1, companiile având foarte clar, transparent și structurat redate toate datele financiare și non-financiare. În Republica Moldova, de asemenea, nu am avut acces facil la toate situațiile financiare ale entităților selectate.

Din cele 12, doar 7 au avut afișate pe paginile web Rapoarte Anuale, din care am putut observa că se încearcă o adaptare a practicilor naționale cu cerințele internaționale, acest proces fiind doar la început. În continuare prezentăm verificarea ipotezelor:

Tabel 1. **Model Summary^b - România**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change	Durbin-Watson
						F Change	df1	df2		
1	,019 ^a	,000	-,047	,179705056902	,000	,007	1	21	,933	2,300

a. Predictors: (Constant), Domeniu de activitate; b. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Tabel 2. **Model Summary^b - Bulgaria**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change	Durbin-Watson
						F Change	df1	df2		
1	,364 ^a	,133	,036	,314512629798	,133	1.376	1	9	,271	2.762

a. Predictors: (Constant), Domeniu de activitate; b. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Tabel 3. **Model Summary^b - Republica Moldova**

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change	Durbin-Watson
						F Change	df1	df2		
1	,275 ^a	,076	-,109	,321262939916	,076	,411	1	5	,550	2.910

a. Predictors: (Constant), Domeniu de activitate; b. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Sursă: Proiecție proprie

a. Verificarea primei ipoteze: *domeniul de activitate influențează prezentarea informațiilor în situațiile financiare.*

Conform analizei statistice evidențiate în tabelele 1, 2 și 3 reiese faptul că domeniul de activitate al entităților nu reprezintă un factor de influență semnificativ asupra prezentării unor informații complete legate de reevaluarea imobilizărilor corporale. Se poate observa că R , care reprezintă corelația dintre valorile observate și cele previzionate ale variabilei dependente, atinge valori mai apropiate de 0 în toate cele trei țări, ceea ce indică o legătură slabă între variabila independentă (domeniul de activitate) și variabila dependentă (DI TOTAL). R^2 reprezintă proporția variației în cadrul variabilei dependente explicate prin modelul de regresie; prin valorile atinse, în cazul celor trei țări, R^2 întărește ideea de mai sus.

Valorile testului Durbin-Watson, în cadrul analizei noastre sunt în jurul lui 2, ceea ce indică lipsa autocorelării erorilor/ reziduurilor (Tabelele 1, 2 și 3).

b. Ipoteza a doua: *rezultatul exercițiului influențează prezentarea de informații.*

Dat fiind că valorile variabilei independente (rezultatul exercițiului) nu variază semnificativ pe parcursul celor 3 ani, am considerat că este suficientă prezentarea situației doar pentru cel mai recent an, generalizând situația pentru ceilalți ani.

Analizând Tabelele de corelații 4 și 5 pentru anul 2011, putem observa că potrivit coeficientului lui Pearson legătura dintre cele două variabile este una slabă și indirectă atât în cazul României, cât și al Bulgariei. În Republica Moldova această corelație nu are relevanță întrucât eșantionul nu este reprezentativ.

c. Ipoteza a treia: *prezentarea informațiilor legate de reevaluarea imobilizărilor corporale este strâns legată de Totalul activelor imobilizate.* Și în acest caz, asemănător cu cel precedent (referitor la caracteristica C2), datorită faptului că datele variabilei nu diferă semnificativ pe parcursul celor trei ani, am considerat relevantă generalizarea

Tabel 4. Correlations România

		Disclosure Index 2011	Profit sau Pierdere 2011
Pearson Correlation	Disclosure Index 2011	1,000	-,118
	Profit sau Pierdere 2011	-,118	1,000
Sig. (1-tailed)	Disclosure Index 2011	.	,297
	Profit sau Pierdere 2011	,297	.
N	Disclosure Index 2011	23	23
	Profit sau Pierdere 2011	23	23

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 5. Correlations Bulgaria

		Disclosure Index 2011	Profit sau Pierdere 2011
Pearson Correlation	Disclosure Index 2011	1.000	-.413
	Profit sau Pierdere 2011	-.413	1.000
Sig. (1-tailed)	Disclosure Index 2011	.	.103
	Profit sau Pierdere 2011	.103	.
N	Disclosure Index 2011	11	11
	Profit sau Pierdere 2011	11	11

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 6. ANOVA^b România

	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,015	1	,015	,495	,490 ^a
	Residual	,655	21	,031		
	Total	,671	22			

a. Predictors: (Constant), Total Active Imobilizate 2011; b. Dependent Variable: Disclosure Index 2011

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 7. ANOVA^a Bulgaria

	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,470	1	,470	4.914	,054 ^b
	Residual	,861	9	,096		
	Total	1.331	10			

a. Dependent Variable: Disclosure Index 2011; b. Predictors: (Constant), Total Active Imobilizate 2011

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 8. ANOVA^a Republica Moldova

	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,012	1	,012	,081	,787 ^b
	Residual	,711	5	,142		
	Total	,722	6			

a. Dependent Variable: Disclosure Index 2011; b. Predictors: (Constant), Total Active Imobilizate 2011

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 9. Coefficients^a România

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	,613	,046	13,466	,000	,518	,708					
	Tip Auditor	,112	,073	,319	,138	-,039	,264	,319	,319	,319	1,000	1,000

a. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Expresia funcției de regresie redată prin intermediul tabelului ia următoarea formă: $\text{Disclosure index} = 0,046 + 0,319 \cdot \text{Tipul auditorului} + \varepsilon$.

Sursă: Proiecție proprie

Tabel 10. Coefficients^a Bulgaria

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	,361	,116	3.117	,012		
	Tip Auditor	,394	,157	,641	,033	1.000	1.000

a. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Expresia funcției de regresie redată prin intermediul tabelului ia următoarea formă: $\text{Disclosure index} = 0,116 + 0,641 \cdot \text{Tipul auditorului}$.

Sursă: Proiecție proprie

informațiilor la un singur an.

Așadar, pentru interpretare prezentăm Tabelatele 6,7 și 8.

Tabelul ANOVA ne ajută să determinăm dacă mediile sunt, din punct de vedere statistic, diferite și cât de semnificative sunt aceste diferențe. Conform rezultatelor obținute nivelul de semnificație (Sig.) ajunge la valorile: 0,490 pentru România, 0,054 pentru Bulgaria, iar pentru Republica Moldova 0,787. Astfel, analizând valoarea coeficienților de semnificație, constatăm că doar în cazul Bulgariei ar putea exista o legătură semnificativă între cele două variabile.

d. Ipoteza a patra: *tipul de auditor este pozitiv asociat cu nivelul de conformitate cu cerințele IFRS privind prezentarea de informații.*

În acest caz, din Tabelatele nr. 9, 10 și 11 am putut stabili funcțiile de regresie pentru fiecare țară în parte, urmând ca prin analiza histogramelor efectuate să putem spune că tipul auditorului nu influențează în mod semnificativ decizia de a prezenta cât mai complex informațiile privind valoarea activelor imobilizate.

Tabel 11. Coefficients^a Republica Moldova

	Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
1	(Constant)	.389	.185		2.107	.089		
	Tip Auditor	.167	.244	.292	.683	.525	1.000	1.000

a. Dependent Variable: Disclosure Index Total

Expresia funcției de regresie redată prin intermediul tabelului ia următoarea formă: $\text{Disclosure index} = 0,185 + 0,292 \cdot \text{Tipul auditorului} + \varepsilon$.

Sursă: Proiecție proprie

Concluzii, limite și perspective ale cercetării

Putem concluziona că, în prezent, comunitatea contabilă este axată pe armonizarea și convergența normelor contabile, pe realizarea unui limbaj comun la nivel global, cu scopul de a crește comparabilitatea, transparența și pertinenta informațiilor din raportările financiare. Principalele beneficii ale unui cadru general global de raportare financiară sunt (Bălăsoiu, 2012):

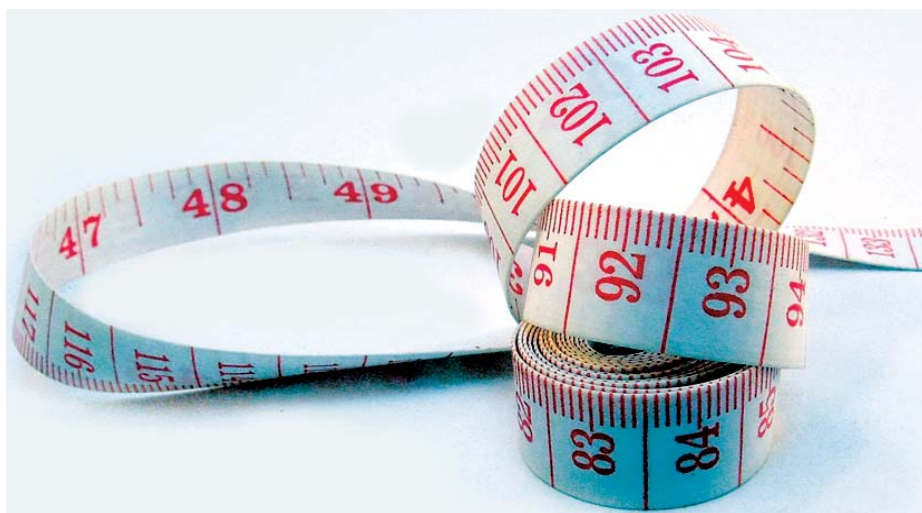
- grad mai mare de comparabilitate a informațiilor financiar-contabile;
- calitatea și transparența informației financiar-contabile;
- stabilitatea, încrederea utilizatorului în informația contabilă;
- uniformizarea practicilor, transparență și sincronizare informațională;
- reducerea practicilor de contabilitate creativă și a fraudei contabile;
- evitarea raportărilor financiare frauduloase;
- eliminarea factorilor de risc sistemic.

Pe baza studiului realizat am observat actualitatea temei și eforturile depuse de țările din Europa de Est de a întocmi și prezenta situații financiare în conformitate cu cerințele IFRS. Acestea sunt considerabile, dar și efectele introducerii IFRS-urilor sunt incontestabile în privința dezvoltării reglementărilor contabile. Totuși, aplicarea normelor

IAS/IFRS prezintă unele probleme și reticențe din cauza lipsei de experiență. În acest sens, rezultatele obținute în urma studiului indică un oarecare grad al non-conformității cu cerințele de prezentare a informațiilor în situațiile financiare ale firmelor listate - factorii luați în calcul nu au influență semnificativă asupra gradului de prezentare al informațiilor în situațiile financiare, chiar dacă din punct de vedere economic ei ar putea fi considerați relevanți. De asemenea, ne-am așteptat ca societățile cotate la bursă să furnizeze rapoartele anuale publicului larg și să reflecte cât mai exact informațiile legate de activele imobilizate, însă am fost sur-

prinși să descoperim că, în realitate, aceste cerințe nu sunt total îndeplinite.

În cadrul limitelor cercetării întreprinse ar putea fi încadrat și eșantionul restrâns luat în calcul, care considerăm că nu a oferit informații relevante cu privire la stabilirea legăturii dintre variabila dependentă și cea independentă. Ca potențiale aplicații, menționăm că această lucrare ar putea fi folosită drept model de analiză pentru organismele de reglementare, în vederea stabilirii aspectelor din standardele internaționale de raportare financiară (IAS/IFRS) ce trebuie aprofundate, mai ales în țările în curs de dezvoltare. ●

Acknowledgements

The development of this study received support through a performance scholarship offered by the "Babes-Bolyai" University in Cluj-Napoca.

Dezvoltarea acestui studiu a primit sprijin prin intermediul unei burse de performanță oferită de către Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Bibliografie

- Aboody, D., Barth, M. E., Kasznik, R. (1999), *Revaluations of Fixed Assets and Future Firm Performance: Evidence from the UK*, Journal of Accounting and Economics, vol. 26: 149-178.
- Amarfii-Railean, N. (2011), *Problemele pregătirii specialiștilor contabili în contextul implementării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară*, Buletinul Științific al Universității de Stat, no. 2: 52-58, R. Moldova.
- Barlev, B., Fried, D., Haddad, J. R., Livnat, J. (2007), *Reevaluation of Revaluations: A Cross-Country Examination of the Motives and Effects on Future Performance*, Journal of Business Finance & Accounting, vol.34, no.7&8: 1025-1050.
- Bălășoiu, R. (2012), *Considerații privind cercetarea contabilă normativă și normalizarea contabilă – trecut, prezent și viitor*, Revista „Audit Financiar”, nr. 5: 47-56.
- Brown, P., Izan, H. Y., Loh, A. L. (1992), *Fixed asset revaluations and managerial incentives*, Abacus, vol. 28, no.1: 36-57.
- Cioara, N. M. (2010), *Studiu comparativ privind politica de reevaluare a imobilizărilor corporale în România și Marea Britanie*, The Romanian Economic Journal, vol. 13, no. 35: 101-146.
- Dumitru, M. & Bănuță, M. (2006), *Aspecte privind procesul de armonizare contabilă din România*, Annals of the University of Oradea, Economic Science Series: 501-506
- Fekete, S. (2009), *Cercetare conceptuală și empirică privind raportările financiare din România și Ungaria. Convergență și conformitate cu IFRS*, Editura Casa cărții de știință, Cluj-Napoca.
- Gaeremynck, A. & Veugelers, R. (1999), *The Revaluation of Assets as a Signaling Device: A Theoretical and an Empirical Analysis*, Accounting and Business Research, vol. 29, no.2: 123-138.
- Lin, Y. C. & Peasnell, K. V. (2000a), *Asset revaluation and current cost accounting*, The British Accounting Review, vol. 32, no. 2: 161-187.
- Lin, Y. C. & Peasnell, K. V. (2000b), *Fixed asset revaluation and equity depletion in the UK*, Journal of Business Finance and Accounting, vol. 27, no. April/May: 359-393. 28.
- Maleca, I. (2012), *Aplicarea IFRS în economia națională: provocări, avantaje, riscuri, probleme*, Analele Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, vol. 10: 227-232.
- Manolescu, M., Morariu, A., Roman, A. G., Mocanu, M. (2009), *Priorități și responsabilități în procesul de extindere a aplicării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) în România*, Revista „Audit Financiar”, nr. 8: 21-27.
- Mărcuță, A., Manea, V., Bălan, A., Stoicea, P., Neagoe, V. (2009), *Aspects linked to the presentation of accounting information in financial reports in accordance with the european directives*, Scientific Papers Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, vol. 9, no. 2: 99-100.
- Mustăț, R. (2008), *Sisteme de Măsurare a Armonizării și Diversității Contabile – între Necesitate și Spontaneitate*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Paik, G. (2009), *The Value Relevance of Fixed Asset Revaluation Reserves in International Accounting*, International Management Review, vol. 5, no.2: 73-80.
- Pleşco, O. N. (2013), *Limitele informaționale ale situațiilor financiare în România*, Management Intercultural, vol. XV, nr. 1 (27): 69-79.
- Seng, D., Su, J., Higgs, P. (2010), *Managerial incentives behind fixed assets revaluation: evidence from New Zealand firms*, International Journal of Business Research, vol. 10, no.2 : 254-271.
- Whittred, G. & Chan, Y. K. (1992), *Asset revaluation and the mitigation of underinvestment*, Abacus, vol. 28, no. 1: 58-73.
- Yonkova, B. (2010), *Probleme ale aplicării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară în Bulgaria*, Revista „Audit Financiar” nr. 3: 49-53.
- *** CECCAR (2013), *Standardele Internaționale de Raportare Financiară 2013*, Editura CECCAR
- *** Deloitte (2006), *International Financial Reporting Standards: Presentation and disclosure checklist 2006*, An IAS Plus guide, available on-line at: <http://www.iasplus.com>.

Model aplicativ privind testarea riscului de afectare a principiului prudenței în cazul companiilor listate la Bursa de Valori București

Abstract

Applicative Model with regard to Testing the Risk of Affecting the Prudence Principle for Romanian Listed Companies

One of the auditor's challenges in audit mission is to identify and evaluate the risks from the financial statement level. Both, studies and practice have shown that the accounting principle most violated in the country is prudence principle. This could be considered as a risk that should be identified. This study aims to support the external auditor in the step of gathering general information about the client by establishing a relationship between the violation of prudence principle and four financial indicators: In term indebtedness Indicator; Overall borrowing Rate; the overall solvency Ratio; Commercial productivity Rate. This analyze was realized through an econometric model (multiple linear regression function), the sample being the companies from the Bucharest Stock Exchange. The resulted model, statistical valid, demonstrates the existence of the inverse relation between Overall Indebtedness Rate, the Overall Solvency Ratio; the Commercial Productivity Rate and the principle violation and of the direct relation between In Term Indebtedness Indicator and the principle violation proving to be an reliable and efficient one.

Key words: prudence principle, multiple linear regression, financial indicators, listed companies

JEL Classification: C12, C52, M40

Cuvinte cheie: principiul prudenței, regresie liniară multiplă, indicatori financiari, companii cotate

Eusebiu BUREANĂ*
& Adela Ramona BORDEA**

Lucrarea a fost recompensată cu marele premiu „Dumitru Rusu” la cea de-a IX-a ediție a Olimpiadei Naționale a Studenților Economisti în Formare, Secțiunea Contabilitate și Informatică de Gestiune, organizată sub egida Asociației Facultăților de Economie din România, de către Departamentul Contabilitate și Audit din cadrul Universității de Vest din Timișoara; coordonatorul studenților: conf. univ. dr. Ovidiu Constantin Bunget

Introducere

La nivel național, în urma deselor schimbări legislative în domeniul fiscal, a dorinței managerilor de a obține noi împrumuturi externe de la creditori, precum și a tendinței de diminuare a obligațiilor fiscale¹, companiile românești apelează la diverse metode contabile de a „modela” adevărul despre situația financiar-contabilă proprie, ducând astfel, deseori, la încălcarea principiilor contabile.

* Masterand „Audit Financiar-Contabil”, Universitatea de Vest din Timișoara, e-mail: eusebiu_bureana@e-uvt.ro

** Masterand „Audit Financiar-Contabil”, Universitatea de Vest din Timișoara, e-mail: ramona.bordea@e-uvt.ro

1 Dumitrescu, A., Teza de doctorat „Detectarea fraudelor și erorilor în cadrul procesului de audit financiar”, Universitatea de Vest, Timișoara, 2010, p.417 – 419

Dintre cele 9 principii contabile enunțate de Standardele Internaționale de Raportare Financiară, atât practica profesională, cât și diverse studii de specialitate² demonstrează că regulile ce derivă din luarea în considerație a principiului prudenței nu sunt întotdeauna respectate. De asemenea, este de remarcat cerința reglementărilor contabile conforme cu directivele europene³ care prevăd că, la întocmirea situațiilor financiare anuale, evaluarea trebuie făcută pe o bază prudentă.

Pentru a putea defini prudența, suntem obligați în a defini mai întâi conceptul de „imagine fidelă” deoarece prudența, complement al imaginii fidele, este totodată și principiul ce se află în cea mai conflictuală stare cu obiectivul imaginii fidele⁴. Imaginea fidelă este reprezentată de „imaginea în care se poate avea încredere”, imaginea căreia i se poate da credit; aceasta deoarece „s-a acceptat ideea că pot exista mai multe imagini fidele”. Prudența constă în a nu prezenta o imagine prea favorabilă prin ignorarea unor fapte sau evenimente care pot avea impact în viitor asupra situațiilor financiare. La polul opus, nici excesul de prudență nu este admis, „prudența nu justifică crearea de rezerve latente sau oculte”.

Rezumând complexitatea regulilor specifice care este cuprinsă de respectarea acestui principiu, putem spune că respectarea principiului prudenței înseamnă:

- ➔ activele și veniturile nu trebuie să fie supraevaluate;
- ➔ datoriile și cheltuielile nu trebuie subevaluate.

Riscul apărut⁵ este amplificat de beneficiile generate de raportarea unei profitabilități mai ridicate sau a unui grad de îndatorare mai mic prin recunoașterea prematură sau fictivă a veniturilor, capitalizare agresivă și politica extinsă de amortizare, prin creativitatea de la nivelul contului de profit și pierdere sau al situației fluxurilor de trezorerie.

În ciuda existenței reglementărilor contabile românești în materie, acestea au fost relativ ignorate⁶ în ceea ce privește punerea în practică a principiului prudenței. Respectarea principiului prudenței de către companii s-a dovedit a fi reală, însă cu însemnate excepții, companiile vizate de noi fiind acelea care au apelat la credite bancare, cu grad de îndatorare ridicat, aflate la limita profitabilității doar în ceea ce privește reglementările fiscale relative la deductibilitatea provizioanelor/ajustărilor.⁷

Deoarece principiul prudenței este principiul cel mai încălcat în comunitatea afacerilor din România, prin acest studiu ne propunem oferirea unor informații auditorilor externi pe care să le utilizeze în detectarea cazurilor în care companiile se află în fața riscului încălcării acestui principiu. Pentru a construi pilonul asigurător al situațiilor financiare ce stă la baza deciziilor decidenților, auditorul, în faza inițială a misiunii de audit, parcurge etape de cunoaștere globală a companiei și de culegere de informații generale despre aceasta. Judecând rolul acestei etape (de înțelegere a companiei, a mediului și a sistemului de control intern a companiei, așa precum este menționat în ISA 300, etapă ce servește apoi la definirea riscurilor companiei) ca fiind una foarte

importantă într-o misiune de audit, ne-am propus să aprofundăm mai mult acest aspect, dorind să venim în sprijinul auditorului financiar extern independent cu un instrument complementar celorlalte metode de culegere de informații despre „sănătatea” companiei; complementar deoarece, cu siguranță, nu poate acoperi complexitatea unei companii, rămânând totodată a fi supus unor cercetări ulterioare pentru dezvoltarea sa. Astfel că, pe lângă informația obținută despre companie, reglementări fiscale și factori de risc, propunem în cadrul aceleiași etape analiza riscului unei companii românești de a încălca acest principiu, printr-un model econometric.

Metodologia cercetării

Pentru atingerea obiectivelor cercetării s-a realizat un demers de tip logic (Caldwell, 2003), prin utilizarea unui model econometric pentru analiza și evaluarea în cadrul misiunii de audit a riscului unei companii de a încălca principiul prudenței. De menționat este faptul că eficiența modelelor econometrice depinde de anumite restricții care trebuie avute în vedere atunci când se construiește un astfel de model. Trebuie avute în vedere atât conjunctura economică a țării sau regiunii pentru care a fost creat, cât și perioada, fiind necesară o revizuire permanentă atât a indicatorilor, cât și a eșantionului utilizat. De asemenea, rezultatul aplicării unei funcții de regresie depinde și de normele aplicate, diferențele existente între norme contabile reflectându-se în unii indicatori economico-financiar utilizați.

2 Bunget, O., Dumitrescu, A., *Studiu asupra relației dintre opinia de audit și respectarea principiilor contabile*, Revista „Audit Financiar”, CAFR, anul X, nr 85 – 1/2012, p. 9 și Dumitrescu, A., Teza de doctorat „Detectarea fraudelor și erorilor în cadrul procesului de audit financiar”, Universitatea de Vest, Timișoara, 2010, pp.425 – 426

3 Directiva a IV-a C.E.E., art. 31, lit. c).

4 Feleagă, L., Feleagă, N., *Contabilitate financiară – O abordare europeană și internațională*, ediția a doua, Vol.I, Edit. Economică, București, 2007, p.255

5 Charles W. Mulford, Eugene E. Comiskey (2002), *The Financial Numbers Game*, United States of America, pp. 9-13

6 Dumitrescu, A., op.cit., p.85

7 Hotărârea Guvernului nr. 830/2002 privind regimul deductibilității fiscale a provizioanelor agenților economici, ale băncilor, organizațiilor cooperatiste de credit și fondurilor de garantare

Deseori, economiștii au folosit instrumente matematice pentru a explica comportamente care la prima vedere păreau să nu aibă vreo natură economică, precum modelul de maximizare a utilității.⁸ Un exemplu clasic este modelul econometric al lui Gary Becker (1968), care analiza costurile implicate în cazul unui om ce prezintă un caracter criminal (de la costul timpului petrecut în activități criminale până la costul încarcerării).

Dacă în trecut nu se găseau foarte multe corelații între domeniul econometric și cel al auditului financiar-contabil, astăzi, atât la nivel global, cât și național, analiza și evaluarea riscurilor unei companii abundă⁹ în modele matematice.

De la modele de testare a riscului de „going concern” la cele privind riscul de fraudă, utilizarea modelelor econometrice s-a dovedit a fi foarte utilă, rămânând totuși a fi supuse îmbunătățirilor permanente aduse de dezvoltarea mediului socio-economic și a științei econometriei.

Ipotezele cercetării

Se observă faptul că acele companii ai căror indicatori economico-financiar (din categoria indicatorilor de analiză a gradului de îndatorare și de analiză a rentabilității ei) sunt nefavorabili sunt predispuse încălcării principiului prudenței. La nivelul companiei, în funcție de valorile indicatorilor semnal utilizați, companiile pot fi încadrate în una din categoriile: companie ce prezintă riscul de a încălca principiul prudenței sau companie ce nu prezintă riscul de a încălca principiul prudenței.

Astfel că în studiu se propune spre testare următoarea ipoteză:

➔ **Ipoteza generală (H):** Riscul de încălcare a principiului prudenței de o companie românească se poate testa prin analiza a patru indicatori economico-financiar.

Ipoteza de lucru H_{L1} : Cei patru indicatori reprezintă variabile factoriale ale unei funcții de regresie multiplă liniară ce încadrează o companie românească cotate în una din cele două grupe.

Ipoteza de lucru H_{L2} : La nivelul companiilor românești cotate la BVB,

indicatorii *Indicele îndatorării la termen (Datorii pe termen mediu și lung / Capital propriu); Rata îndatorării globale (Datorii totale / Capital propriu)* au o influență directă asupra încadrării companiei în categoria cu risc de încălcare a principiului prudenței.

Ipoteza de lucru H_{L3} : La nivelul companiilor românești cotate la BVB, indicatorii *Rata solvabilității generale (Active totale / Datorii totale); Rata rentabilității comerciale (Profit exploatare / Cifra de afaceri)* au o influență inversă asupra încadrării companiei în categoria cu risc de încălcare a principiului prudenței.

Testarea ipotezelor

Pentru validarea ipotezelor formulate, s-a ales construirea unui model econometric valid și semnificativ statistic prin metoda celor mai mici pătrate.

1. POPULAȚIA STUDIATĂ ȘI EȘANTIONUL ANALIZAT

Pentru analiza și evaluarea riscului de încălcare a principiului prudenței, populația țintă este reprezentată de către

⁸ Wooldridge, M., Jeffrey, *Introductory Econometrics – A Modern Approach*, South – Western Cengage Learning, Canada, 2009

⁹ Robu, B., Robu, M., Mironiuc, M., *Un model practic pentru testarea ipotezei de „going concern” în cadrul misiunii de audit financiar pentru firmele românești cotate*, Revista Audit Financiar, nr. 86, - 2/2012, p. 17

companiile ale căror situații financiare sunt supuse auditului financiar, în baza art. 34, al. 1-2 din Legea 82/1991, republicată și modificată, ale căror valori mobiliare sunt tranzacționate pe o piață reglementată (Bursa de Valori București) la data de 31 decembrie 2012. Astfel încât s-a luat numărul companiilor listate la 31 decembrie 2012 la Bursa de Valori București (în număr de 68). Din acest eșantion s-a scăzut numărul societăților din domeniul financiar-bancar, al fondurilor de investiții și al asigurărilor (în număr de 3), companiile aflate în insolvență (4) și cele care au reprezentat anomalii în rândul indicatorilor pentru model (în număr de patru, datorită indicatorului *rata rentabilității comerciale*, care varia de la -239% până la -13% în toate cazurile și, în plus, în cadrul unuia dintre cazuri, datorită unui set de valori pentru cele două rate ale îndatorării care erau *gradul de îndatorare*: -27.04 și *rata îndatorării globale*: -33.68, având o pierdere foarte mare și capitalul propriu negativ – compania fiind și în imposibilitatea continuării activității). A rezultat un număr de 57 de companii cuprinse în eșantion, cotate la Bursa de Valori București, din categoriile I, II, III (în cea din urmă fiind inclusă doar o singură companie). Pentru acestea s-au consultat rapoartele de audit financiar

emise de către auditorii financiari externi pentru exercițiul financiar 2012. Din cele 57 de rapoarte, 37 aveau *o opinie fără rezerve*, 19 formulau *o opinie cu rezerve*, iar într-un singur raport se formula *o opinie contrară*. La nivelul eșantionului analizat se constată un număr de 9 companii care au încălcat principiul prudenței (incluzând și compania a cărei raport de audit a prezentat o opinie contrară) și 48 de companii care nu l-au încălcat. Domeniul de activitate din care fac parte acestea sunt: 62% aparțin sectorului industrial; 16% sectorului de servicii și 6% sectorului de comerț.

2. VARIABLE

Pentru realizarea studiului s-au ales următorii indicatori economico-financiar: indicatori de solvabilitate (indicele îndatorării la termen (Lit); rata îndatorării globale (Rig); rata solvabilității generale (Rsg) și un indicator de rentabilitate (rata rentabilității comerciale - Rrc) deoarece semnalele care „trag alarma” îndreptării companiei spre o pantă descendentă sunt cu precădere indicatorii care arată capacitatea companiei de a-și rambursa finanțările externe, capacitate ce poate fi susținută de o rentabilitate bună a activității derulate de aceasta.

De asemenea, un alt argument în favoarea

rea alegerii făcute este nemodificarea semnificativă a nivelului optim în funcție de sectorul de activitate al companiilor, pentru nici un indicator.

3. ETAPE ÎN REALIZAREA MODELULUI

Pentru obținerea rezultatelor cercetării, în studiu s-a realizat elaborarea modelului de regresie liniară multiplă. Pentru construcția modelului s-a folosit software-ul Excel, instrumentul „Data Analysis”. Modelul multifactorial liniar care analizează legătura dintre încălcarea principiului prudenței și cele 4 variabile de influență este de forma:

$$C = a_0 + a_1 \cdot Lit + a_2 \cdot Rig + a_3 \cdot Rsg + a_4 \cdot Rrc + \varepsilon$$

C = variabila rezultativă sau dependentă (ia valoarea 1 când se încălcă principiul prudenței sau 0 - în caz contrar)

Lit , Rig , Rsg , Rrc – variabile independente

ε (Epsilon) – variabila reziduală care cuantifică influența factorilor întâmplători sau neinclusi în model

$a_0 \dots a_4$ – parametrii modelului, arată influența variabilelor factoriale asupra încălcării sau nu a principiului prudenței

Pentru construcția modelului se vor parcurge etapele:

- ➔ Testarea semnificației modelului pentru eșantionul considerat;
- ➔ Validarea legăturilor de cauzalitate dintre variabila dependentă și cele independente;
- ➔ Validarea parametrilor celor 4 indicatori și analiza lor din punct de vedere economic.

3.1. Testarea semnificației modelului pentru eșantionul considerat

În prima etapă, pentru testarea semnificației modelului liniar de regresie pentru eșantionul considerat va fi aplicat procedeul statistic *de analiză a variației* (Testul Fisher).

Se consideră: H_0 - ipoteza conform căreia ambele mulțimi aferente celor 2

categorii de companii prezintă o varianță/abatere standard egală, astfel că populația este irelevantă pentru aplicarea unui model de regresie liniară. Se calculează o valoare a indicatorului F (raport dintre cea mai mare variație a unei mulțimi și cea mai mică variație a celeilalte mulțimi). Ipoteza se confirmă dacă valoarea lui $F < F_{\text{critic}}$ unilateral.

Acest procedeu s-a realizat cu ajutorul instrumentului statistic al software-ului Excel „F-Test TwoSample for Variances” (alfa=0.05). Astfel că s-au obținut următoarele rezultate:

➔ Pentru **Indicele de îndatorare la termen**

Valoarea lui F calculat (388.63) $> F_{\text{critic}}$ (2.142). Putem conchide că valorile indicatorilor companiilor care au încălcat principiul prudenței sunt diferite de valorile indicatorilor companiilor care nu au încălcat principiul prudenței în cursul anului 2012. De asemenea, probabilitatea ca variația mulțimilor să fie egală este reprezentată de valoarea P ($3.06 \cdot 10^{-4}$), care este o valoare subuni-

tară ce tinde spre 0, nevalidând astfel ipoteza nulă.

➔ Pentru **Rata îndatorării globale**

Valoarea lui F calculat (129.07) $> F_{\text{critic}}$ (2.142). Rezultă că ipoteza nulă nu se validează.

De asemenea, P ($2.49 \cdot 10^{-29}$) este o valoare ce tinde spre 0 care nu validează ipoteza nulă.

➔ Pentru **Rata solvabilității globale**

Valoarea lui F calculat (258.56) $> F_{\text{critic}}$ (3.026). Analog celorlalți doi indicatori, ipoteza nulă nu se validează. P ($3 \cdot 10^{-9}$) este o valoare infimă ce tinde spre 0, care nici ea nu validează ipoteza nulă.

➔ Pentru **Rata solvabilității globale**

F calculat (6.20) $> F_{\text{critic}}$ (2.142). Rezultă că ipoteza inițială este nevalidă; iar P ($1.86 \cdot 10^{-5}$) tinde spre 0.

În urma analizei semnificației modelului asupra populației considerate (cei 4 indicatori economico-financiar), rezultatele obținute relevă posibilitatea construcției unui model econometric asupra celor două categorii de companii.

3.2. Analiza modelului econometric

Analiza modelului de regresie multiplă se estimează cu metoda celor mai mici pătrate (Adrien Marie - Legendre, 1806). În vederea testării modelului de regresie se va recurge la teste statistice pentru a verifica ipotezele formulate.

Rezultatele, conform softului Excel, sunt redată în Tabelul 1.

❖ Analiza corelației

Multiple R – Valoarea este de 0.714 (> 0.5), ceea ce arată că legătura dintre încălcarea principiului prudenței și cele patru variabile factoriale este suficient de puternică.

R square – coeficient de determinație. Valoarea este de 0.51 ($> 50\%$). Aceasta înseamnă că 51% din variația variabilei rezultative se datorează influenței variațiilor celor 4 indicatori economico-financiar și 49% se datorează altor factori, necuantificați în model (ε).

Standard error – eroarea standard a modelului (ε) arată erorile de estimare ale modelului. Valoarea de 26% este un procent relativ mic, ce se poate accepta.

Tabel 1. **Rezultatele funcției de regresie multifactorială liniară**

SUMMARY OUTPUT									
Regression Statistics									
Multiple R	0.714674066								
R Square	0.51075902								
Adjusted R Square	0.473125098								
Standard Error	0.26703254								
Observations	57								
ANOVA									
				finv =	1.557933374				
	df	SS	MS	F	Significance F				
Regression	4	3.871015731	0.967753933	13.57177246	1.20869E-07				
Residual	52	3.707931638	0.071306378						
Total	56	7.578947368							
	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95.0%	Upper 95.0%	
Intercept	0.2873247	0.046809786	6.138133223	1.16435E-07	0.193393993	0.381255406	0.193393993	0.381255406	
Iit	0.142524606	0.066919179	2.129802079	0.037940421	0.00824145	0.276807762	0.00824145	0.276807762	
Rig	-0.085898586	0.039084281	-2.197778324	0.032441462	-0.164326933	-0.007470238	-0.164326933	-0.007470238	
Rsg	-0.007945135	0.003728771	-2.130765188	0.037857134	-0.015427462	-0.000462809	-0.015427462	-0.000462809	
Rrc	-1.618253914	0.246808181	-6.556727205	2.51845E-08	-2.113510761	-1.122997066	-2.113510761	-1.122997066	
		tinu =	2.003240719						

Sursă: Proiecție proprie

❖ Verificarea statistică a modelului multifactorial

Încrederea care poate fi acordată rezultatelor analizei de regresie a unui eşanţion de valori observate se poate determina prin aplicarea unor **teste de semnificaţie**.

● Analiza varianţei sau analiza dispersională

Această analiză se efectuează pentru a testa dacă există o dependenţă liniară între cei patru indicatori şi încălcarea principiului prudenţei. Testul porneşte de la H_0 (ipoteza nulă), conform căreia dependenţa liniară nu ar fi posibilă. Pentru aceasta se calculează raportul dintre variaţia primului eşanţion (variaţia încălcării principiului -1 sau 0 - datorită influenţei celor 4 variabile factoriale - Regression) şi celui de al doilea eşanţion (variaţia datorată influenţei factorilor întâmplători sau ne semnificativi - Residual), rezultând o valoare F ce se compară cu valoarea critică a lui F în tabel.

Pentru validarea punctului critic F vom apela la funcţia FINV {probabilitate – 0.05; grade de libertate (n-1); grade de libertate (n-1)}. Valoarea rezultată F (13.571) > Punctul critic F (1.208).

Valoarea extrasă din tabel conform funcţiei FINV = 1.557 este o valoare

apropiată punctului critic prezentat de model, validând punctul critic F.

În consecinţă, H_0 este o ipoteză invalidă => **există o legătură liniară între cei patru factori identificaţi şi variabila rezultativă** (încălcarea principiului prudenţei).

● Validarea coeficienţilor variabilelor factoriale

Pentru validarea coeficienţilor variabilelor factoriale se foloseşte ipoteza H_0 care presupune nulitatea coeficienţilor parametrilor. **Lower 95%, Upper 95%** reprezintă limitele inferioare şi superioare ale intervalului de încredere pentru parametrul respectiv. Din analiza intervalelor aferente parametrilor, se poate observa că nici un interval al unui parametru nu cuprinde valoarea 0. Astfel că ipoteza H_0 este nevalidată, acest fapt indicând fiabilitatea coeficienţilor indicatorilor.

● Testul Student

Acesta se aplică pentru a verifica semnificaţia coeficienţilor de regresie individuali în ecuaţia de regresie. Analog, este verificată ipoteza nulă (parametrii modelului sunt ne semnificativi), prin compararea valorilor calculate cu o valoare critică luată din tabelul repartiţiei Student. Dacă $t_{a0...4} > t_{critic}$ se respinge ipoteza nulă.

În urma calculului efectuat, se obţin:

$$\begin{aligned} t_{a0} &= 6.13813322; t_{a1} = 2.12980207; \\ t_{a2} &= 2.19777832; t_{a3} = 2.13076518; \\ t_{a4} &= 6.55672720 \end{aligned}$$

(valorile luându-se în modul)

Valoarea critică se obţine prin funcţia „TINV (probability-alfa; grad de libertate)”, rezultând $t_{critic} = 2.0032$. Toţi indicatorii aferenţi parametrilor modelului sunt mai mari decât punctul critic, deci parametrii sunt semnificativi din punct de vedere statistic cu o probabilitate de 95% şi vor fi acceptaţi în model.

❖ Estimarea şi interpretarea parametrilor modelului

În urma calculului softului Excel, s-au obţinut următoarele valori:

$$\begin{aligned} a_0 &= 28.7 \cdot 10^{-2} \\ a_1 &= 14.2 \cdot 10^{-2} \\ a_2 &= -8.5 \cdot 10^{-2} \\ a_3 &= -0.7 \cdot 10^{-2} \\ a_4 &= -161.8 \cdot 10^{-2} \end{aligned}$$

Cât priveşte interpretarea parametrilor, putem observa că între variabila rezultativă şi **termenul liber a_0** există o legătură directă. Valoarea termenului liber a_0 arată nivelul variabilei rezultative C atunci când toate cele 4 variabile factoriale sunt egale cu 0. Din punct de vedere economic indicatorul de solvabilitate generală nu poate lua valoarea 0 (aceasta însemnând valoarea activelor totale = 0, ceea este o utopie). Astfel că păstrarea termenului liber în model este justificată.

Analog, se observă şi în cazul **Indicelui de îndatorare la termen** că tipul legăturii dintre variabila rezultativă şi cea factorială este una directă. Valoarea de $14.2 \cdot 10^{-2}$ arată că la o variaţie cu o unitate a indicelui creşte riscul încălcării principiului prudenţei cu $14.2 \cdot 10^{-2}$ unităţi. Din punct de vedere al sensului legăturii, economic vorbind, acesta este un sens corect stabilit, o creştere a presiunii exercitate de finanţările externe ale datoriei face să crească şi probabilitatea încălcării principiului prudenţei de către responsabilul financiar-contabil.

Cu privire la **Rata îndatorării globale**, legătura este inversă. Legătura astfel obținută, din punct de vedere economic este incorectă, așteptându-ne ca la o creștere a gradului de îndatorare a companiei, profesionistul contabil să fie mai predispus la a prezenta într-o imagine mai favorabilă situația financiară a companiei, fiind mai atent urmărit de creditori. Din dorința de a afla cauza relației, s-au analizat valorile aferente acestui indicator și s-au observat diferențe în 2 serii de date datorită semnului negativ întâlnit (ca urmare a rezultatelor negative ale exercițiului, ce a rezultat într-un capital propriu negativ), ducând astfel la o eroare de interpretare a indicatorului de către software.

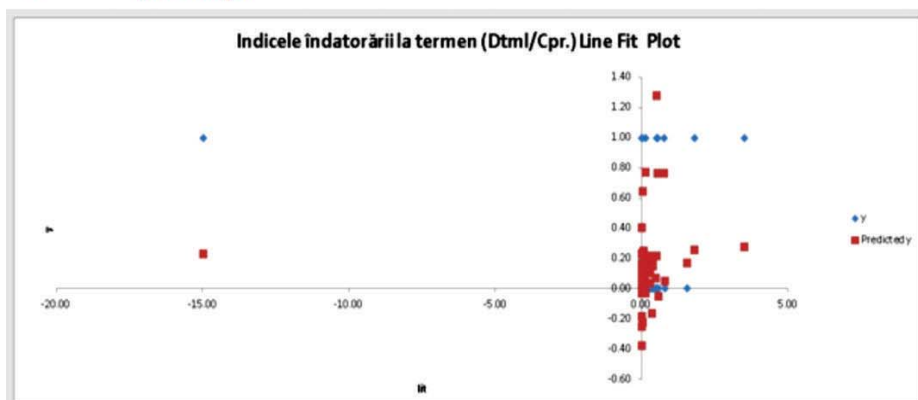
Coeficienții celorlalte 2 variabile factoriale (**Rata solvabilității generale** și **Rata rentabilității comerciale**) sunt mai mici cu 0, ceea ce semnifică o legătură inversă. Din punct de vedere economic acestea sunt corecte, o creștere a autonomiei financiare și a rentabilității din punct de vedere comercial duce pe responsabilul financiar-economic în afara presiunii „încălcării principiului prudenței”.

De asemenea, folosind instrumentul Regression (Excel), funcția „Line Fit Plot”, s-a obținut pentru fiecare variabilă factorială o reprezentare grafică cu influența reală a acesteia în variabila rezultativă prin comparație cu valoarea variabilei previzionate. Rezultatele obținute sunt evidențiate în graficele obținute.

După cum se poate observa în **Graficul 1**, putem spune că într-o mare măsură norul de puncte al valorilor previzionate a variabilei rezultative conform modelului construit se suprapune norului de puncte al valorilor reale a variabilei rezultative, cu abateri în medie egale cu 0.2, existând și abateri semnificative de +0.7 pentru valori extreme (-14.98; 1.82; 3.51), forțând astfel limitele modelului. Aceste abateri se datorează și limitării modelului la doar 4 indicatori.

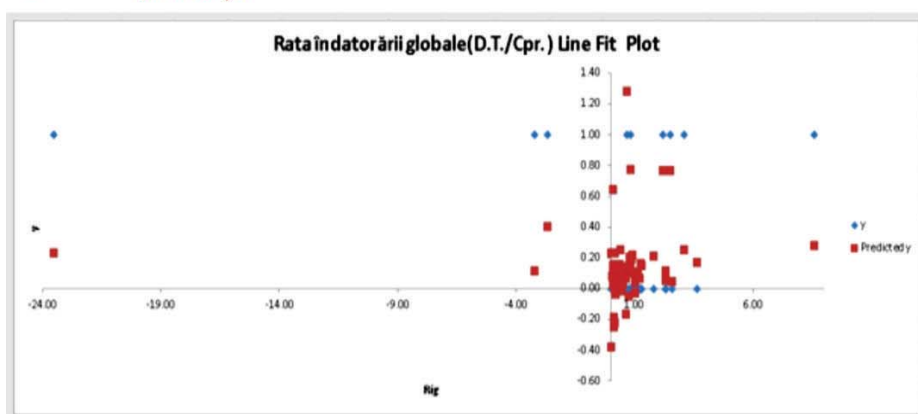
Analog primilor doi indicatori, și **Rata îndatorării globale** (**Graficul 2**) respectă același trend. Diferențele dintre valorile estimate și cele previzionate se datorează

Grafic 1. Influența indicelui îndatorării la termen asupra încălcării principiului prudenței

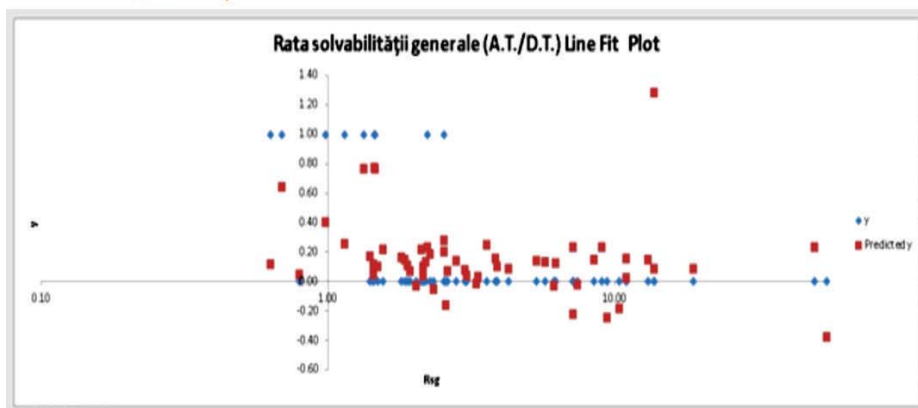
Sursă: Proiecție proprie

Grafic 2. Influența Ratei îndatorării globale asupra încălcării principiului prudenței

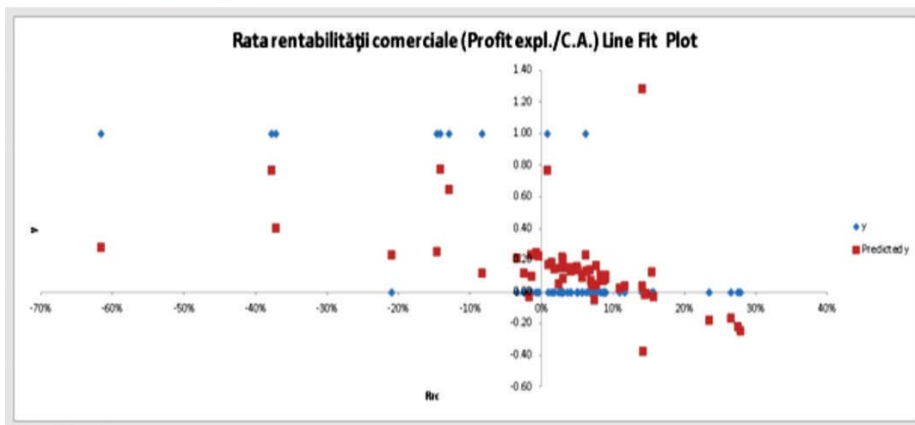
Sursă: Proiecție proprie

Grafic 3. Influența Ratei solvabilității generale asupra încălcării principiului prudenței

Sursă: Proiecție proprie

Grafic 4. **Influența Ratei rentabilității comerciale asupra încălcării principiului prudenței**

Sursă: Proiecție proprie

ză câtorva valori ce din punct de vedere economic au semnificație inversă celei matematice, fiind companii în pierdere al căror capital propriu este negativ. Aceste valori slăbesc nivelul de corelație între rată și variabila rezultativă, aspect care are influență și asupra celorlalte valori.

Și în cazul ratei solvabilității generale (Graficul 3) observăm un trend aproape similar al variabilei rezultative previzionate și al variabilei rezultative reale. Un nivel minim considerat pentru acest indicator este 1.5. Aproximativ 95% din

valorile indicatorilor companiilor ce nu au încălcat acest principiu se află peste această valoare, ceea ce întărește validarea ipotezei de lucru H_3 . Cât privește companiile care au încălcat principiul prudenței ($y=1$), peste 70% dintre acestea se află sub nivelul considerat minim, indicând astfel existența riscului încălcării acestui principiu în intervalul indicatorului (0.6; 1.5).

Al patrulea indicator analizat și din punct de vedere grafic este Rata rentabilității comerciale, indicator cu cea mai semnificativă influență în model (Gra-

ficul 4). Valoarea acestei rate se consideră optimă la un nivel de minim 3%. După cum se observă, se atinge acest nivel de 61% dintre companiile care nu au încălcat principiul prudenței, pentru restul companiilor – de 39% – explicația poate fi: dorința acestora de a-și reduce baza impozabilă la calculul impozitului pe profit, încadrându-se astfel într-un interval de (-3%; 3%).

Cât privește valoarea indicatorului companiilor care au încălcat principiul prudenței, este vădit faptul că o parte dintre ele au o profitabilitate foarte redusă, coborând de la 0% până la -62%. Diferențele dintre variabila rezultativă și cea reală se datorează spectrului larg de valori ale variabilei factoriale, fapt ce scade intensitatea legăturii dintre variabila factorială și cea rezultativă.

Modelul astfel creat arată de forma:

$$C = 28.7 \cdot 10^{-2} + 14.2 \cdot 10^{-2} \cdot I_{it} - 8.5 \cdot 10^{-2} \cdot R_{ig} - 0.7 \cdot 10^{-2} \cdot R_{sg} - 161.8 \cdot 10^{-2} \cdot R_{rc}$$

Concluzii, limite și perspective

Putem afirma că ipoteza generală a studiului a fost validată cu o mică excepție, astfel:

- ➔ Ipoteza de lucru H_{L1} este validată prin construcția unui model econometric corect din punct de vedere statistic.
- ➔ Ipoteza de lucru H_{L2} este validată pentru Indicele îndatorării la termen, pentru Rata îndatorării globale, conform metodei aplicate, modelul reieșind cu sens invers față de ipoteza considerată, ca urmare a limitei impuse de modelul econometric însuși prin interpretarea eronată a unor valori negative ale indicatorului.
- ➔ Ipoteza de lucru H_{L3} este în totalitate validată, adică Rata solvabilității generale și Rata rentabilității comerciale influențează invers apariția riscului de încălcare a principiului prudenței în cadrul unei companii românești cotate la Bursa de Valori de la București.

Ca orice cercetare întreprinsă, studiul efectuat prezintă o serie de *limite* datorate eșantionului de companii supuse analizei, apoi faptului că au fost avute în vedere informațiile aferente unui singur an calendaristic și faptului că este caracteristic perioadei de dezvoltare a spațiului economic de referință.

De asemenea, de menționat este evitarea aplicării modelului pentru valori ale celor patru indicatori ce intră în sfera anomaliilor (rata rentabilității comerciale neobișnuit de mică, indicatori de îndatorare negativi etc.). În aceste condiții, acest model se dovedește a fi un instrument eficient pentru auditorul financiar în identificarea riscului de încălcare a principiului contabil, dovădind astfel caracterul inovator al studiului.

Analiza poate fi îmbunătățită prin luarea în considerare și a altor factori de influență, cum ar fi indicatori de echilibru financiar, valori mici ale acestora fiind adesea printre cauzele manipulării situației financiare a companiei pentru a atrage noi resurse externe necesare desfășurării activității. În plus, s-ar putea încerca detectarea riscului și prin alte modele statistice și econometrice. ●

Bibliografie

- Andrei, T. (2003), *Statistică și econometrie*, Editura Economică, București
- Bordeianu Sebastian, *Analiza diagnostic pe baza ratelor de rentabilitate*, Revista Annales Universitatis Apulensis, Series Oeconomica, nr. 8/2006, volumul 2
- Bunget O., *Audit financiar contabil*, Editura Mirton, Timișoara, 2010
- Bunget, O., Dumitrescu, A., *Studiu asupra relației dintre opinia de audit și respectarea principiilor contabile*, Revista „Audit Financiar”, CAFR, anul X, nr. 85 – 1/2012
- Bunget, O., Alin Dumitrescu, A., Deliu, D., *The manipulation and truncation of accounting in formation and the impact on the decisional process of the stakeholders*, Annals Economics Science Series, Vol XIX/2013, University „Tibiscus”, Timișoara
- Charles W. Mulford, Eugene E. Comiskey (2002), *The Financial Numbers Game*, United States of America
- Dumitrescu, A. (2010), *Teza de doctorat „Detectarea fraudelor și erorilor în cadrul procesului de audit financiar”*, Universitatea de Vest, Timișoara
- Feleagă, L., Feleagă, N. (2007), *Contabilitate financiară – O abordare europeană și internațională*, ediția a doua, Volumul 1, Editura Economică, București
- Filip, A., Raffournier, B. (2010), *The value relevance of earnings in a transition economy: The case of Romania*, The International Journal of Accounting, no. 45
- Robu, B., Robu, M., Mironiuc, M., *Un model practic pentru testarea ipotezei de „going concern” în cadrul misiunii de audit financiar pentru firmele românești cotate*, Revista „Audit Financiar” nr. 86 - 2/2012
- Șipoș, C., Preda, C. (2004), *Statistică economică*, Editura Mirton, Timișoara
- Thornton, G., *Planning the external audit*, The audit committee guide series, article published on www.grantthornton.com
- Tole, M. (2000), *Analiza economico-financiară a firmelor*, Editura Fundației România de mâine, București
- Toma, M. (2012), *Inițiere în auditul situațiilor financiare ale unei entități*, Ediția a IV-a, revizuită și adăugită, Editura CECCAR, București
- Wooldridge, M., Jeffrey (2009), *Introductory Econometrics – A Modern Approach*, South – Western Cengage Learning, Canada
- ***Hotărârea Guvernului nr. 830/2002 privind regimul deductibilității fiscale a provizioanelor agenților economici, ale băncilor, organizațiilor cooperatiste de credit și fondurilor de garantare

<http://www.bvb.ro/>

Studiu privind oportunitatea externalizării serviciilor financiar-contabile

Carmen Elena ANTON* & Cristinel CONSTANTIN**

Abstract

Study on the Opportunity to Outsource Financial – Accounting Services

This article aims at providing pertinent and relevant conclusions, by means of marketing research, which can offer a clearer image on the clients' opinions on the outsourcing of the financial accounting services. Moreover, the carried out analysis aims at designing the demands and expectations of the accounting services beneficiaries, small and middle enterprises (SMEs), after the collaboration with specialized companies design to transmit credible and relevant accounting information, in real-time for the user. To this end, the goal was to identify the reasons why SMEs resort

to outsourcing financial accounting services and, also, their demands related to the financial accounting information. The obtained results contributed to the creation of an overall image on issues related to the opportunity to outsource financial accounting services and the attached economic implications.

Key words: services outsourcing, accounting services providers, client, financial accounting information, collaboration

JEL Classification: M21, M31, M41

Cuvinte cheie: externalizarea serviciilor, firme prestatoare de servicii contabile, client, informația financiar-contabilă, relație de colaborare

* Lect. univ. dr., auditor financiar, Universitatea „Transilvania” din Brașov, e-mail: anton_carmen@yahoo.com

** Conf. univ. dr., Universitatea „Transilvania” din Brașov, e-mail: cristinel.constantin@unitbv.ro

Introducere

Criza economică, cu toate problemele pe care le implică, determină accentuarea orientării atenției spre sprijinirea activității întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri), recunoscut fiind că ele reprezintă latura constantă a dinamicii economiei.

Cu toate că IMM-urile reprezintă cea mai mare parte a entităților economice din sectorul privat, din cauza capacității limitate a expertizei interne, ele solicită consultanță și suport din exterior. Ca atare, externalizarea serviciilor financiar-contabile, de audit și consultanță, de evaluare a riscului, juridice, de consultanță financiară și de consultanță fiscală este determinată de condițiile interne de dezvoltare, nu fără a ține seama, totuși, de influența unor bariere, precum costurile, reticența managementului [1] în comunicarea cu prestatorii de servicii specializate și, de asemenea, de concepția unor proprietari de afaceri care consideră că recurgerea la serviciile unui specialist denotă o anumită incapacitate managerială [20].

Însă, problemele ridicate de necesitatea de supraviețuire și dezvoltare reclamă IMM-urilor anumite competențe în rezolvare și implică resurse pentru achiziționarea consultanței în afaceri, în general, și a serviciilor contabile, în special.

În acest context, profesioniștii contabili reprezintă sursa cea mai utilizată pentru furnizarea consultanței în domeniul financiar-contabil și fiscal, rolul acestora fiind de importanță majoră. Categoria consumatorilor căreia se adresează profesia contabilă este variată, numeroasă și extrem de sofisticată, reunită în „investitorii actuali și potențiali, personalul angajat, creditorii, furnizorii, clienții, instituțiile statului și alte autorități, precum și publicul” [19]. Aceștia își fundamentează deciziile pe obiectivitatea, competența și integritatea profesioniștilor, fiind asigurați că raportările financiare sunt corecte, managementul entității eficient, iar sfaturile legate de

afaceri argumentate. Asumarea responsabilității față de publicul căruia i se adresează reprezintă o trăsătură caracteristică și specifică profesiei contabile.

Toate aceste considerente susțin decizia IMM-urilor de externalizare a serviciilor financiar-contabile către firmele prestatoare organizate în practici mici și mijlocii (PMM-uri). Externalizarea serviciilor contabile este o alternativă favorabilă IMM-urilor care, pe lângă expertiza de care beneficiază, resimt și o reducere a costurilor pe acest segment. În plus, are loc o eficientizare a activității angajaților, obținerea de rapoarte obiective și relevante în timp real, disponibilitate permanentă.

Astfel, având în vedere dinamica informațională, contextul economic în care și derulează activitatea entitățile, efectele crizei financiare, se atribuie noi valențe relației de colaborare între profesioniștii contabili și clienții lor. Procesul de management nu poate funcționa fără a dispune de o analiză bazată pe informații inteligibile, relevante, credibile și comparabile [19] furnizate de specialiștii profesioniști contabili [21].

În acest mod, producătorul informației financiar-contabile participă și adaugă valoare demersului de conducere și gestionare a afacerii în armonie cu abilitatea consumatorului de a valorifica oportun conținutul informației transmise. Astfel, profesionistul contabil devine factor activ în coordonarea activității clienților, aceștia solicitând, de cele mai multe ori, servicii și consultanță pentru aproape toate domeniile de interes în dezvoltarea afacerii. Participarea acestuia la procesul de analiză, de elaborare a previziunilor prin studierea atentă a realității, la adoptarea deciziilor corespunzătoare devine indispensabilă. Importanța profesionistului contabil se regăsește prin prestațiile sale pe fiecare verigă organizatorică, începând cu potențialul uman și finalizând cu evaluarea performanțelor în comparație cu obiectivele stabilite, identificarea oportunităților, constrângerilor și riscurilor.

În acest context, se relevă contribuția esențială a profesionistului contabil în cadrul managementului financiar-contabil, care îmbină armonios informațiile primite în vederea atingerii obiectivelor privind maximizarea profitului, a valorii

întreprinderii și implicit a averii proprietarilor.

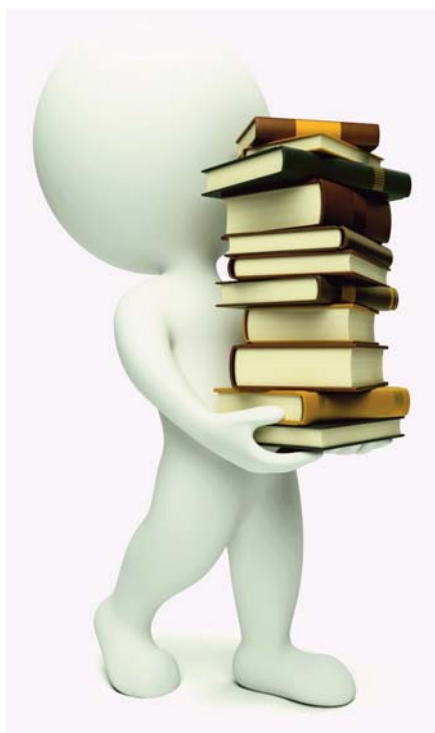
Atât experții contabili, cât și firmele de prestări servicii contabile și expertiză contabilă trebuie să se adapteze necesităților clienților, în majoritate întreprinderi mici și mijlocii, punând în practică cerințele conceptului de responsabilitate socială și oferind o gamă largă de servicii acestora.

În consecință, externalizarea funcției contabile presupune construirea unei relații pe termen lung, bazată pe încredere și avantaj reciproc. În acest sens, societățile prestatoare de servicii financiar-contabile trebuie să-și contureze imaginea nivelului la care se înscriu ofertele lor din punct de vedere al valorii prezentate clienților, să le satisfacă nevoile în cel mai adecvat mod, încercând să reducă timpul consumat de client pentru căutarea serviciilor.

Literatura de specialitate

Literatura de specialitate acordă o importanță mare externalizării unor servicii ca direcție strategică de reducere a costurilor și creștere a competitivității. Externalizarea este definită ca transferul activităților curente de afaceri ale organizației (funcții și procese) către un furnizor de servicii din afara acesteia, care oferă aceste servicii pe baza unui contract pe termen lung [5]. Este o opinie generală care se referă la faptul că organizațiile trebuie să se aprovizioneze cu acele resurse care pot fi furnizate de alte persoane la costuri mai mici și cu o mai mare eficacitate. O astfel de situație este cunoscută sub numele de externalizare. Această externalizare permite accesul organizației la expertiză, cunoștințe și capacități care pot fi aduse din afara granițelor sale [16].

Externalizarea este considerată o strategie bună pentru afacerile internaționale atâta timp cât liberalizarea pieței în țările în curs de dezvoltare oferă companii-

lor mari din țările dezvoltate posibilitatea de a reduce costurile prin transferarea unei părți din producția lor către filiale sau parteneri din aceste zone [18]. Dar externalizarea este o strategie bună, de asemenea, pentru piața internă, principalele activități potrivite pentru acest proces fiind considerate: producția de componente; servicii industriale, cum ar fi: întreținerea, controlul calității și fabricarea de accesorii; cercetarea și dezvoltarea de noi produse și servicii; planificare și proiectare; servicii administrative, cum ar fi: contabilitate, control de gestiune, audit, management de personal; sectorul de sisteme informatice; servicii logistice și de transport; servicii de marketing; facturare și servicii de plăți; căutarea de surse de finanțare etc. [15].

Extinderea pe scară largă a tehnologiei informației și comunicației a oferit o oportunitate mare pentru externalizarea serviciilor. În primul rând, externalizarea serviciilor IT poate fi văzută ca un efect firesc al globalizării și creșterii exponențiale a utilizării Internetului [4]. În al doilea rând, dezvoltarea de servicii TIC a potențat colaborarea dintre companii și autoritățile publice, cu ajutorul

guvernării electronice (e-Gov). Aceasta folosește tehnologia, în special aplicații de Internet, pentru furnizarea de informații și servicii guvernamentale pentru cetățeni, parteneri de afaceri, angajați, agenții și alte entități [12].

Tendința de mai sus a deschis calea pentru o dezvoltare intensivă a externalizării serviciilor financiar-contabile întrucât colectarea datelor și prelucrarea de informații sunt facilitate de utilizarea TIC. Studiul efectuat de către *Accave*, unul dintre liderii din Europa Centrală și de Est pe piața de consultanță în management financiar și externalizare, în perioada martie-aprilie 2012, arată că rata de pătrundere a externalizării în România depășește 80% și este în creștere, serviciile financiar-contabile înscriindu-se printre primele poziții [22].

Procesul de externalizare are drept fundament și urmărirea unor soluții, cum ar fi cele legate de costuri (reducerea cheltuielilor operaționale), în final, demersul necesitând adoptarea unei decizii economice. Această decizie trebuie să ia în considerare obiectivele care trebuie să fie atinse și resursele necesare pentru îndeplinirea acestor obiective. Analiza presupune, în continuare, stabilirea unui buget cu scopul de a realiza o prognoză pe termen scurt pentru programarea și controlul acțiunilor viitoare [10]. În acest proces de prognoză ar putea fi utilizată metoda costurilor directe, cunoscute sub denumirea de costuri marginale [11]. O altă dimensiune a acțiunii o constituie expertiza furnizorului de servicii care este deosebit de importantă întrucât serviciile financiar - contabile au implicații juridice și reclamă un nivel ridicat de responsabilitate. De foarte multe ori, beneficiarul așteaptă, din partea profesionistului contabil a cărui analiză are în vedere interdependența contabilitate-fiscalitate, soluții pentru o optimizare fiscală [2]. Motive precum: experiența, resursele, know how-ul la un cost redus, activitățile realizate în conformitate cu standardele etc. pe care beneficiarul le are în vedere pentru decizia de externalizare,

impun unui furnizor de servicii financiare să fie conștient de faptul că o cultură organizațională orientată spre client și satisfacerea cerințelor și nevoilor acestuia este un avantaj competitiv imbatabil într-un mediu de afaceri dinamic și competitiv [13].

Având în vedere hotărârea de a externaliza serviciile financiare, procesul de selecție a unui furnizor extern de servicii ar trebui să ia în considerare toate aspectele de mai sus. În plus, atunci când o companie caută să externalizeze anumite servicii ar trebui să țină cont de principalii factori determinanți ai unui astfel de proces: ritmul de creștere al domeniului, pozițiile concurențiale pe piață, gradul de sinergie între activități [7]. De obicei, există trei posibile strategii de externalizare: externalizarea voluntară a serviciilor cu scopul de a mări avantajul competitiv al companiei; externalizarea cu scopul de a satisface cerințele clienților; externalizarea ca urmare a efectului legii sau aderării la standarde voluntare [6].

Metodologia de cercetare

Această lucrare este o parte a unei cercetări mai ample referitoare la domeniul serviciilor financiar-contabile. Cercetarea cantitativă efectuată se bazează pe o anchetă prin sondaj. Culegerea datelor a fost efectuată prin interviuri directe, fiind folosit un chestionar complex cu 40 de întrebări. Scopul principal al acestei cercetări a fost acela de a identifica nevoile managerilor în ceea ce privește informația financiar-contabilă.

Printre obiectivele specifice cercetării se numără:

1. identificarea motivelor pentru care IMM-urile recurg la serviciile furnizate de o firmă specializată;
2. identificarea criteriilor care au influențat decizia de alegere a firmei de prestări servicii contabile;

Tabel 1. Structura eșantionului în funcție de modul de obținere a informației financiar contabile

Furnizorii de informații financiar-contabile				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Compartiment de contabilitate propriu	10	2,2	2,2
	Persoană fizică autorizată	16	3,5	5,6
	Firma de servicii financiar contabile	437	94,4	100,0
	Total	463	100,0	100,0

Sursa: Proiecție proprie

3. stabilirea principalelor tipuri de informații solicitate de la firmele specializate;
4. determinarea nivelului costurilor principalelor tipuri de informații solicitate de la firmele prestatoare de servicii contabile.

Populația cercetată a fost formată din întreprinderile mici și mijlocii înregistrate în municipiul Brașov (România), grupate în funcție de domeniul de activitate: producție (inclusiv construcții), comerț, servicii. Datele au fost prelucrate cu programul SPSS.

Structura eșantionului în funcție de modul în care firmele intervievate își obțin informația financiar-contabilă este prezentată în Tabelul 1.

Rezultatele cercetării

Rezultatele analizei întreprinse se referă la răspunsurile celor 437 de manageri ai firmelor care apelează la prestatorii de servicii financiar-contabile, aceștia reprezentând publicul țintă care poate oferi informațiile menite să conducă la atingerea obiectivelor cercetării.

Un prim aspect avut în vedere în cadrul cercetării de față se referă la motivele pentru care IMM-urile brașovene externalizează serviciile de organizare și conducere a contabilității. Pentru identificarea acestor motive a fost utilizată o scală nominală cu posibilitate de alegere

multiplă. La această întrebare au fost obținute 692 de răspunsuri de la cei 437 de membri ai eșantionului. Analiza informațiilor furnizate reliefează că motivul primordial îl reprezintă încrederea acordată *competenței profesionale a angajaților unei firme specializate*, acest răspuns fiind menționat de către 55,1% din respondenți. De asemenea, *încrederea în furnizarea unor servicii care respectă reglementările legale în vigoare* a fost precizat de către 46,7% din respondenți. Aceste servicii sunt menite să ajute în satisfacerea tuturor exigențelor beneficiarului, să acorde asigurarea calității informațiilor furnizate, potrivit standardelor de performanță și, nu în ultimul rând, un anumit grad de relaxare agentului economic în relația cu organismele statului. Tabelul 2 redă, în detaliu, opiniile respondenților care reprezintă societățile comerciale respective.

Trebuie amintit, pentru început, că beneficiarii firmelor prestatoare de servicii contabile înregistrează o serie de avantaje ca urmare a acestei colaborări, dintre care, potrivit opiniilor respondenților, reducerea cheltuielilor cu organizarea și ținerea contabilității ocupă locul primordial.

În al doilea rând, au la dispoziție întregul bagaj de cunoștințe al prestatorului și pot solicita sfaturi competente pentru variatele probleme întâmpinate în conducerea afacerii.

Așadar, *externalizarea serviciilor financiar-contabile* reprezintă pentru micile întreprinzătoare posibilitatea gestionării tim-

Tabel 2. Distribuția societăților comerciale în funcție de motivele care determină colaborarea cu un prestator de servicii financiar-contabile

\$V2 Frequencies

		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Motivele de apelare la firma de servicii	Lipsa personalului cu calificare contabilă	86	12.4%	19.7%
	Încrederea oferită de firmele specializate	204	29.5%	46.7%
	Apartenența firmelor la o organizație profesională	69	10.0%	15.8%
	Existența unor cunoștințe la zi de contabilitate și fiscalitate	241	34.8%	55.1%
	Transfer de responsabilitate	84	12.1%	19.2%
	Alte motive	8	1.2%	1.8%
	Total	692	100.0%	158.4%

Sursa: Proiecție proprie

pului și resurselor în mod judicios. Luând în considerare libertatea de acțiune a managementului în stabilirea politicilor de dezvoltare, se poate aprecia că alegerea efectuată urmărește creșterea valorii entității.

Pornind de la rezultatele de mai sus, a fost realizată o analiză bivariată, având în vedere investigarea simultană dintre mărimea întreprinderilor și motivele pentru care acestea recur la un prestator de servicii contabile. Aceasta arată că microîntreprinderile apelează în proporție de 55,1% la firmele prestatoare de servicii contabile datorită *existenței cunoștințelor de contabilitate* și în proporție de 46,4% pentru *încrederea transmisă asupra calității serviciului*. Ponderi apropiate de cele ale microîntreprinderilor se înregistrează și în opțiunile respondenților întreprinderilor mici.

Pentru cealaltă categorie de întreprinderi, cele mijlocii, motivele în fundamentarea deciziei de externalizare a serviciilor sunt *existența cunoștințelor în domeniul fiscal și contabil* (80%) și *încrederea oferită de firmele specializate* (40%), dovedind, în acest mod, maturitate în gândire și o apreciere mai exactă a importanței serviciilor furnizate de firmele specializate.

Aspectele constatate se confirmă prin aprofundarea analizei, în raport cu obi-

ectul de activitate al IMM-urilor, privitoare la motivele pentru care acestea externalizează serviciile financiar-contabile recurând la colaborarea cu o firmă specializată. Astfel, se constată că pentru toate categoriile de activități (comerț, servicii, producție) două motive sunt dominante: *siguranța deținerii unor cunoștințe actualizate în domeniul fiscal și contabil* și *încrederea oferită în executarea unor servicii de calitate, care să respecte standardele profesionale*.

Criteriile în funcție de care se stabilește colaborarea cu o firmă specializată sunt multiple, numai că specificitatea serviciilor financiar-contabile și gradul ridicat de complexitate determină o anumită dificultate în adoptarea deciziei.

În acest context, în proporție de 65,4%, managerii firmelor intervievate au apelat la serviciile unui prestator, fundamentându-și alegerea pe *recomandările persoanelor apropiate*, actuali clienți ai partenerului vizat.

Prin urmare, concluzia ce se poate desprinde privește prestarea serviciului, relația prestator-client în cadrul demersului de marketing al firmei de servicii financiar-contabile, care constituie cel mai bun mijloc de a pătrunde pe piața domeniului.

De asemenea, în alegerea societății de servicii financiar-contabile prezintă

interes pentru clienți și *domeniile de activitate ale firmei prestatoare* (37,5%). Din acest motiv firmele specializate acordă importanță nevoilor permanente de perfecționare profesională, prin actualizarea cunoștințelor în marea lor varietate și complexitate.

Analiza efectuată, pe ansamblul distribuției rezultate, dovedește că trăsăturile calitative, îndrumările cunoscătorilor și gradul de specializare al firmei prestatoare primează în alegerea acesteia. Trebuie menționat că o atenție deosebită se acordă și locației în care se prestează această activitate, ambientului și logisticii desfășurării serviciului de contabilitate.

În fine, studiul derulat vine în argumentarea aserțiunii potrivit căreia consumatorul informației contabile se caracterizează prin nevoi complexe și din ce în ce mai rafinate, astfel încât decizia de *externalizare a serviciilor este rezultatul unei analize temeinice și obiective*.

Un obiectiv important al cercetării realizate a avut în vedere și stabilirea principalelor categorii de informații pe care reprezentanții societăților comerciale brașovene le solicită prestatorilor de servicii contabile. Pentru obținerea acestei informații a fost utilizată tot o scală nominală cu posibilitate de alegere multiplă (Tabelul 3).

Analizând, în mod concret, aspectele specifice cererii de informație financiar-contabilă, pe baza rezultatelor cercetării cantitative de marketing întreprinse, s-a constatat că cei mai mulți dintre reprezentanții întreprinderilor micro, mici și mijlocii solicită firmelor prestatoare următoarele tipuri de informații financiar-contabile utilizate în activitatea curentă: *situația obligațiilor bugetare* (87,2% din respondenți), *situația veniturilor* (86,3% din respondenți), *situația cheltuielilor* (85,8% din respondenți), *evidența datoriilor* (68,9% din respondenți). Informațiile care au fost menționate de un număr relativ mic de manageri sunt cele referitoare la *situația fluxurilor de numerar* (25,2% din respondenți).

În tabelul 3 se prezintă detaliat, pe categorii, gradul de solicitare a informațiilor necesare, furnizate de firmele prestatoare de servicii financiar-contabile.

Conform rezultatelor obținute, rapoartele mai sus menționate sunt utilizate de către majoritatea managerilor IMM-urilor brașovene pentru *verificarea concordanței între evidența scriptică și existența faptică a bunurilor din averea firmei și, mai ales, pentru determinarea rezultatelor activității curente*. Într-o proporție mai redusă aceste informații servesc pentru previzionarea tendințelor evenimentelor viitoare, planificarea activității și elaborarea bugetelor de activitate. Având în vedere contextul economic în care-și desfășoară activitatea, managementul entității este preocupat de supraviețuirea prezentă, de diminuarea probabilității de apariție a riscurilor afacerii, de preîntâmpinarea oricăror evenimente negative.

Se observă că situațiile care prezintă interesul cel mai ridicat (87,2%) sunt cele care redau informații referitoare la obligațiile bugetare. Această pondere justifică, în mare măsură, convingerile unor agenți economici, cu privire la necesitatea organizării contabilității și anume că: *„serviciile financiar-contabile sunt utile în primul rând pentru administrația fiscală și nu pentru coordonarea și controlul afacerii”*.

Informațiile referitoare la situația veniturilor și a cheltuielilor înregistrează ponderi apropiate (86,3% și respectiv, 85,8%). Managerii societăților comerciale care beneficiază de servicii financiar-contabile sunt, de asemenea, puternic interesați în privința cunoașterii informațiilor referitoare la datoriile firmei, aceasta fiind o problemă sensibilă a perioadei actuale, în care se manifestă profund efectele crizei economice.

Gradul ridicat de complexitate al reglementărilor contabile aplicabile agenților economici are ca rezultat o încărcare a timpului de lucru al profesionistului contabil, o creștere a prețului serviciului și un prilej de manifestare permanentă a birocrăției, în relația cu instituțiile statului.

Tabel 3. Informații solicitate de la firmele prestatoare de servicii financiar-contabile

		\$V5 Frequencies		
		Responses		
Informații contabile obținute		N	Percent	Percent of Cases
	Fluxul de trezorerie	110	5.4%	25.2%
	Evidența datoriilor	301	14.6%	68.9%
	Situația veniturilor	377	18.4%	86.3%
	Situația cheltuielilor	375	18.3%	85.8%
	Situația stocurilor	254	12.4%	58.1%
	Situația creanțelor	247	12.1%	56.5%
	Situația obligațiilor bugetare	381	18.6%	87.2%
	Altele	4	0.2%	0.9%
	Total	2049	100.0%	468.9%

Sursa: Proiecție proprie

Un alt aspect, specific cererii și ofertei de servicii financiar-contabile, are în vedere importanța acordată de beneficiarii acestor servicii diferitelor categorii de informații solicitate. În acest sens, pornind de la rezultatele cercetării de marketing în rândul managerilor brașoveni se constată următoarele:

- cea mai mare importanță se acordă situațiilor privind obligațiile bugetare;
- pe loc secund ca importanță se află, practic la egalitate, situația veniturilor și cea a cheltuielilor;
- o importanță ridicată se acordă și situației datoriilor;
- situațiilor legate de creanțe, stocuri și fluxul de trezorerie li se acordă o importanță mai mică.

Având în vedere principalele categorii de servicii financiar-contabile oferite de firmele prestatoare, beneficiarii acestora apreciază că nivelul calitativ cel mai ridicat îl înregistrează *contabilitatea generală și situațiile financiare de sinteză*. Acestea au un caracter puternic formalizat, iar informațiile transmise, prin intermediul lor, sunt sintetizate respectând întrutotul reglementările contabile.

Componenta referitoare la contabilitatea de gestiune este prea puțin cunoscu-

tă de managerii IMM-urilor brașovene, deși aceasta prezintă toate informațiile necesare determinării costului activității și este mult mai flexibilă în organizare decât contabilitatea financiară.

Noi considerăm că firmele prestatoare de servicii financiar-contabile trebuie să dezvolte interesul conducătorilor întreprinderilor mici și mijlocii pentru contabilitatea de gestiune, al cărei obiectiv principal este furnizarea tuturor informațiilor menite să permită adoptarea corectă a deciziilor economice.

Luând în considerare evoluția reglementărilor mediului de afaceri, se poate lesne observa că dezvoltarea acestuia este aproape imposibilă fără contribuția unui profesionist contabil. În plus, managementul IMM-urilor conștientizează că un parteneriat în spiritul bunei practici, al profesionalismului și eticii profesionale contribuie la conturarea performanței afacerii. Pentru aceasta informațiile solicitate și primite trebuie să răspundă necesităților și exigențelor actuale în domeniu.

Analiza întreprinsă în cadrul cercetării cantitative de marketing relevă opiniile reprezentanților IMM-urilor brașovene cu privire la cele mai importante trăsături pe care trebuie să le posede informațiile financiar-contabile furnizate de firmele specializate. În urma culegerii

Tabel 4. Distribuția opiniilor privind trăsăturile informațiilor financiar-contabile furnizate de firmele prestatoare

\$V7 Frequencies

		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Trăsături ale informației contabile	Rapoartele emise să fie redactate judicios	91	7.3%	20.8%
	Rapoartele să fie discutate cu beneficiarul înaintea definitivării	113	9.1%	25.9%
	Rapoartele să respecte normele și reglementările în vigoare	231	18.6%	52.8%
	Rapoartele să fie inteligibile	134	10.8%	30.7%
	Rapoartele să fie furnizate în timp real	287	23.1%	65.7%
	Rapoartele să fie neutre	57	4.6%	13.0%
	Rapoartele să fie complete	330	26.5%	75.5%
	Total	1243	100.0%	284.4%

Sursa: Proiecție proprie

Tabel 5. Evaluarea nivelului calitativ al diferitelor categorii de servicii financiar-contabile

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean
Contabilitate generală	425	2.00	5.00	4.6706
Situații financiare	413	1.00	5.00	4.6489
Declarații fiscale	427	2.00	5.00	4.5059
State de plată	412	2.00	5.00	4.4369
Consultanță fiscală	383	1.00	5.00	4.2376
Consultanță financiară	380	1.00	5.00	4.1605
Expertiză contabilă	215	1.00	5.00	4.1442
Certificare conturi	209	1.00	5.00	4.1100
Evidență primară	290	1.00	5.00	4.0000
Contabilitate de gestiune	328	1.00	5.00	3.9665
Elaborare de bugete	255	1.00	5.00	3.7647
Audit intern	122	1.00	5.00	3.6557
Valid N (listwise)	103			

Sursa: Proiecție proprie

acestor informații pe baza unei întrebări la care a fost utilizată o scală nominală cu alegere multiplă s-au obținut rezultatele din Tabelul 4.

Observăm că 75,5% dintre persoanele intervievate, cu funcție de răspundere în societățile comerciale, doresc *rapoarte contabile complete* și 65,7% *doresc rapoarte furnizate în timp real*.

De asemenea, se remarcă procentul ridicat (52,9%) al celor care doresc situații care să respecte normele și reglementările în vigoare.

În acest context, se impun câteva comentarii. Întrucât legislația contabilă și mai ales cea fiscală este foarte complicată și complexă, iar constrângerile provenite din partea statului sunt din ce în ce mai împovărătoare, majoritatea agenților economici, din dorința evitării controalelor fiscale, se pronunță pentru respectarea riguroasă a reglementărilor legale. Fără îndoială că acest aspect reclamă o colaborare cu specialiști a căror pregătire profesională este dezvoltată și actualizată continuu în conformi-

tate cu aplicarea celor mai bune practici.

Nu în ultimul rând, putem evidenția opiniile reprezentanților firmelor brașovene pentru rapoarte financiar-contabile ușor de înțeles, concise, exprimate într-un limbaj accesibil tuturor utilizatorilor (30,7% dintre respondenți), care să constituie fundamentul deciziilor adoptate în administrarea afacerii și un avantaj concurențial serios.

Este important de menționat, pentru stabilirea atitudinilor și opiniilor managerilor, în raport cu serviciile financiar-contabile oferite de firmele prestatoare, nivelul calitativ acordat în aprecierea diferitelor tipuri de servicii financiar-contabile. Aprecieria efectuată de respondenți, în acest sens, este redată prin prelucrarea statistică din Tabelul 5.

Astfel, se constată că nivelul calitativ cel mai ridicat (un scor de 4,67 puncte din nivelul maxim de 5 și respectiv 4,64 puncte) îl înregistrează *contabilitatea generală și situațiile financiare de sinteză*. Situațiile financiare se întocmesc în baza contabilității generale și au un caracter foarte formalizat. Ele prezintă informațiile grupat, sintetizat, cu respectarea strictă a reglementărilor contabile.

Potrivit informațiilor prezentate, concluzia care se desprinde este că încrederea cea mai mare se acordă situațiilor întocmite în baza unor norme foarte stricte, riguroase și care ajută, în mod special, utilizatorii externi.

Fundamentarea deciziilor economice numai pe baza informațiilor furnizate de contabilitatea financiară, fără o completare a lor cu informații prezentate de contabilitatea de gestiune este insuficientă și nu poate conduce la rezultate favorabile în activitatea organizației. Această opinie are la bază rezultatele destul de scăzute, privind aprecierea celei de-a doua componente a sistemului contabil (contabilitatea de gestiune) și a activității de coordonare și control pe bază de bugete (3,96 puncte, respectiv 3,76 puncte).

Pe baza analizei răspunsurilor primite, se evidențiază o apreciere globală asupra serviciului primit și nu pe fiecare categorie în parte, ceea ce reflectă faptul că în politica încheierii contractelor stabilirea prețului are în vedere un ansamblu de activități financiar-contabile.

Problematica referitoare la ponderea costurilor cu serviciile financiar-contabile în totalul cheltuielilor înregistrate de o societate comercială la nivelul unei luni de activitate reliefează că acestea se situează sub 0,5% în 31,55% din cazuri și între 0,6 și 1%, în 30,16% din cazuri. Reprezentarea grafică a acestor ponderi este realizată în **Figura 1**.

Având la bază informațiile de mai sus, se poate afirma, încă o dată, existența unui nivel scăzut al cheltuielilor înregistrate cu astfel de servicii.

Este cu puțință ca o astfel de situație să se explice prin adâncirea manifestărilor crizei economice și a presiunii la care sunt supuse firmele prestatoare de servicii financiar-contabile în vederea reducerii onorariilor.

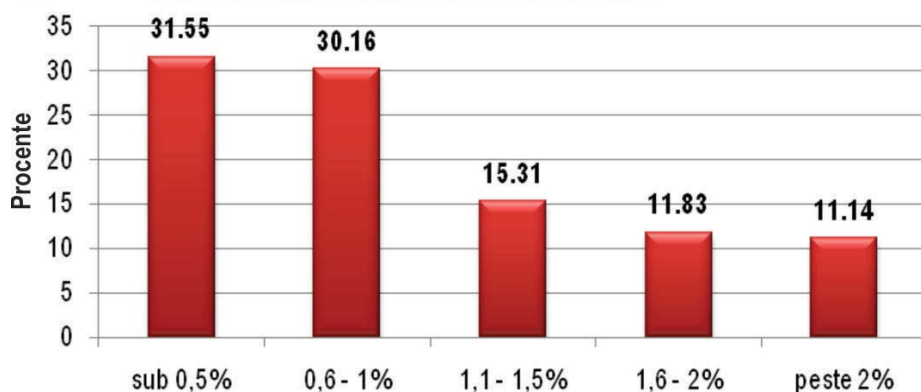
În subsidiar, ideea ce se mai poate contura reliefează măsura scăzută a importanței acordate de managerii societăților brașovene serviciilor financiar-contabile și influența caracterului obligatoriu al întocmirii contabilității.

Ar putea exista, totuși, și o altă explicație în argumentarea acestei stări, aceea conform căreia *firmele prestatoare practică prețuri destul de reduse datorită unor factori de constrângere precum: concurența neloială practică de persoanele aflate în situații de incompatibilitate cu profesia contabilă, prețuri scăzute practicate la intrarea pe piață a firmelor nou înființate, ridicarea „barierelor” de intrare în profesia contabilă.*

În final, ne exprimăm opinia că și în aceste condiții serviciul prestat este la un nivel calitativ ridicat, fundamentat pe competență și responsabilitate.

În ceea ce privește analiza relațiilor de colaborare cu firmele prestatoare de

Figura 1. Ponderea cheltuielilor cu serviciile financiar-contabile în totalul cheltuielilor la nivelul unei luni de activitate

Sursa: Proiecție proprie

servicii financiar-contabile, aceasta relevă oportunitatea externalizării serviciilor financiar-contabile. Însă, pe parcursul derulării activității au existat împrejurări când IMM-urile brașovene s-au aflat și în ipostaza de a schimba prestatorul de servicii. Răspunsurile care vizează această latură sunt reprezentate în **Figura 2**.

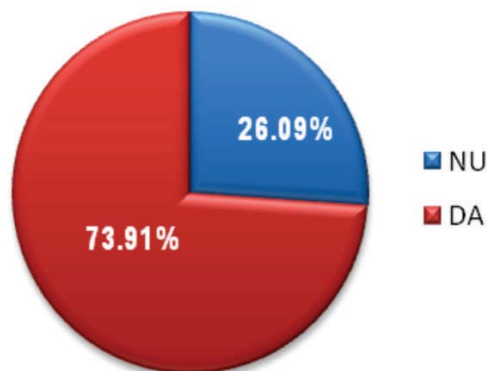
Analizând frecvența de manifestare a răspunsurilor indicate de respondenți se constată că ponderea firmelor care au schimbat prestatorul de servicii financiar – contabile este de 26,09% la nivelul eșantionului. Pornind de la această valoare se poate estima, cu o probabili-

tate de 95%, că **procentul celor care și-au schimbat prestatorul de servicii la nivelul populației cercetate se situează între 21,95% și 30,22%.**

Principalele motive de întrerupere a relației contractuale au fost *lipsa de comunicare*, menționată în 53% din cazuri și *întârzierile în furnizarea raportărilor contabile*, în 24% din situații. În contextul complexității problemelor din activitatea curentă a entității și a necesității găsirii unor soluții rapide, admitem totuși că astfel de momente pot să apară.

Se impune a aminti că **lipsa de comunicare între persoanele implicate în**

Figura 2. Reprezentarea grafică a răspunsurilor privind schimbarea prestatorului

Sursa: Proiecție proprie

relația între cele două firme poate constitui motiv pentru care situațiile furnizate să nu reflecte corect activitatea organizației.

Cu toate acestea, avantajele colaborării cu o firmă specializată contribuie la elaborarea de strategii de acțiune pentru o dezvoltare durabilă, prin fructificarea cunoștințelor permanent actualizate ale unui profesionist contabil.

Frecvențele înregistrate potrivit opiniilor respondenților sunt redată în Tabelul 6.

Prin urmare, **motivele schimbării prestatorului nu sunt cele ce caracterizează rigurozitatea organizării serviciilor contabile și complexitatea acestora și nici lipsa profesionalismului, ci acelea ce caracterizează derularea relației prestator-beneficiar** (empatie, armonie, comunicare continuă etc.). Chiar dacă relația încheiată este statuată printr-un contract cu clauze bine definite, legătura de colaborare depășește granițele concretului și pragmaticului și se înscrie într-o dimensiune a conduitei empatică [3].

În acest sens, amintim că cercetarea efectuată a evidențiat, referitor la elementele ce trebuie cuprinse, în mod obligatoriu, în contractele de prestări servicii contabile că în 78% din cazuri a fost indicată mențiunea expresă a termenelor de furnizare a rapoartelor contabile și în 74% din situații păstrarea confidențialității datelor. Ceea ce amintește de specificitatea serviciilor prestate de profesioniștii contabili privind păstrarea secretului profesional și menținerea unei conduite etice potrivit normelor profesionale.

Relațiile de colaborare prestator-client s-au analizat și din punct de vedere al duratei acestora. Reprezentarea grafică din Figura 3 reliefează informațiile referitoare la acest aspect.

Se observă că 49 % din intervievați înregistrează relații de colaborare cu același prestator de peste 5 ani, procente apropiate evidențiindu-se pe intervalele 3-5 ani (23.8%) și 1-3 ani (22,2%).

Faptul că numai 49% dintre subiecți înregistrează o relație statornică în colaborarea cu furnizorii de servicii financiar-contabile poate constitui un obiectiv de bază în demersul de marketing ce impune orientarea către client a firmei prestatoare.

Îmbunătățirea ratei de retenție a clientului determină o ameliorare a duratei relației de afaceri, cu efecte favorabile asupra rezultatelor organizației.

Avantajele unei relații de colaborare, de lungă durată, pentru firmele beneficiare de servicii contabile sunt multiple. Astfel, o consiliere temeinică pe probleme financiare și fiscale se fundamentează pe cunoașterea domeniului de activitate al clientului, a culturii organizaționale, a modului de activitate și a reglementărilor legale aferente activității acestuia.

LIMITELE CERCETĂRII

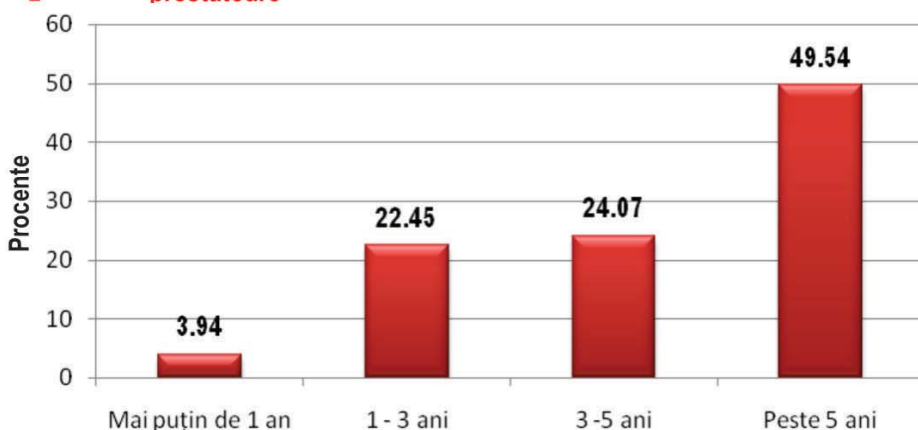
În final, trebuie amintit că pentru cercetarea de față pot fi identificate anumite limite. Deși eșantionul constituit a fost format dintr-un număr destul de mare

Tabel 6. Distribuția motivelor pentru care are loc schimbarea prestatorului de servicii financiar-contabile

\$V26 Frequencies		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Motive schimbare prestator	Întârzieri în furnizarea situațiilor solicitate	28	16.1%	23.9%
	Lipsa de comunicare	62	35.5%	53.0%
	Nerespectarea conduitei etice și profesionale de către angajații firmei prestatoare	13	7.5%	11.1%
	Lipsa colaborării în conceperea situațiilor	25	14.4%	21.4%
	Lipsa unui spațiu adecvat dedicat relațiilor cu clienții	21	12.1%	17.9%
	Altele	25	14.4%	21.4%
	Total	174	100.0%	148.7%

Sursa: Proiecție proprie

Figura 3. Frecvențele privind durata relațiilor contractuale cu firmele prestatoare

Sursa: Proiecție proprie

de manageri (437 de manageri ai unor firme care apelează la prestatori de servicii financiar-contabile), acesta este reprezentativ doar pentru IMM-urile brașovene, motiv pentru care nu se poate face o apreciere globală asupra comportamentului acestor firme la nivel de țară. Pentru acest motiv, anumite direcții viitoare de cercetare ar trebui să vizeze extinderea cercetării prin folosirea unui eșantion care să fie reprezentativ la nivel național. O altă limită a cercetării ar putea să provină din posibilitatea ca anumiți subiecți să nu fi înțeles foarte clar întrebările, având în vedere caracterul specializat al serviciilor financiar-contabile. În astfel de situații pot să apară aprecieri eronate, care să introducă erori sistematice în rezultatele cercetării. Dincolo de aceste limite, apreciem că rezultatele cercetării sunt valoroase pentru prestatorii de servicii financiar-contabile, reprezentând un important punct de plecare în stabilirea unor strategii viitoare de colaborare cu clienții cărora le prestează respectivele servicii.

Concluzii

Pornind de la rezultatele cercetării, în primul rând, se pot contura aspecte ale dimensiunii temei studiate din perspectiva oportunității externalizării funcției contabile către o firmă specializată. Astfel, colaborarea cu un furnizor de servicii contabile oferă accesul la capacitatea de expertiză a partenerului pe domenii precum planificare, marketing, resurse umane, asigurarea calității etc.

De asemenea, entitățile care recurg la această modalitate de organizare a managementului financiar beneficiază de resurse de documentare și informație, de suport în administrarea afacerii și, de multe ori, de existența unui „confident” serios.

În fine, putem aminti că se creează un avantaj concurențial prin accesul la servicii integrate și fructificarea celor mai bune practici în domeniu.

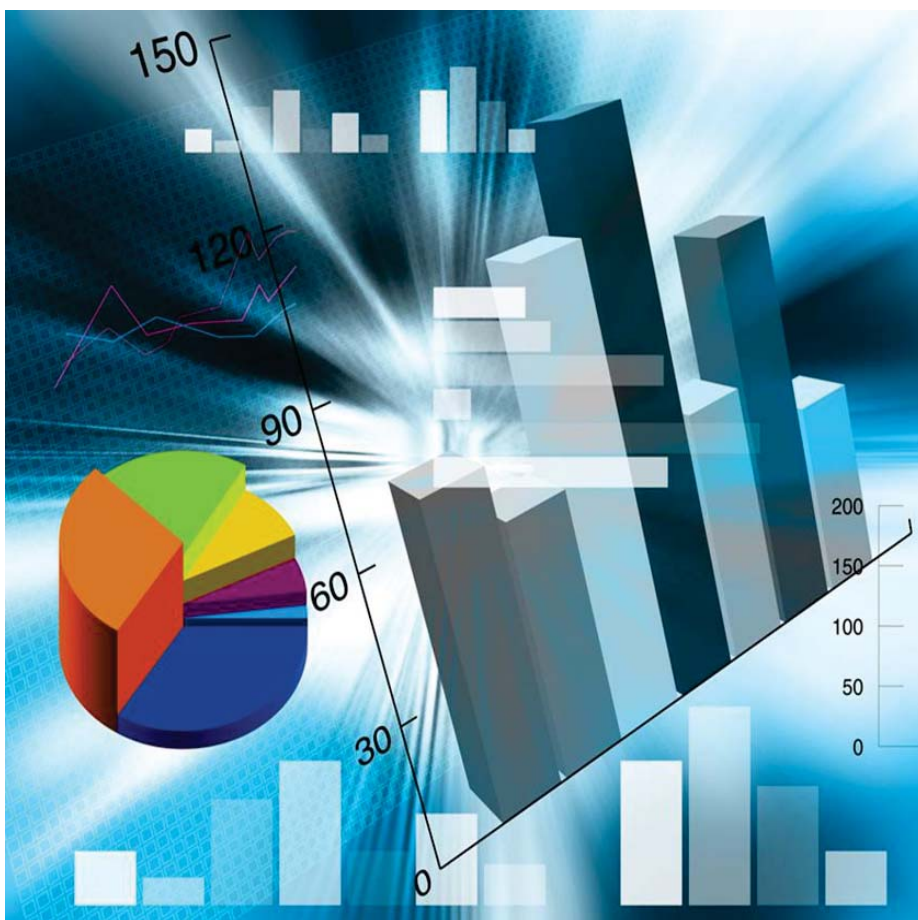
Fundamentarea deciziei de externalizare se dovedește un demers complex, având la bază direcții precum: calitatea serviciilor financiar-contabile oferite de partener, notorietatea acestuia în domeniu, gradul de specializare pe domenii de activitate, gradul de dezvoltare și, de asemenea, modalitatea de derulare a relației de colaborare. Este de menționat caracterul specializat al acestor servicii și capacitatea de probare redusă a factorilor de decizie în ceea ce privește calitatea și conformitatea acestora.

Din analiza întreprinsă s-a evidențiat faptul că entitățile mici externalizează activitățile legate de contabilitate, IT, distribuție etc. întrucât nu au expertiza necesară și costurile sunt considerabile. În schimb, majoritatea firmelor mari, cu activitate în industrie, pentru a-și putea concentra atenția asupra obiectivului principal, satisfacerea cerințelor clientului la cel mai înalt nivel de calitate, au recurs la o soluție flexibilă ușor de adaptat proceselor din companie, externalizarea serviciilor financiar-contabile, dar și a altor activități. Provocările zilnice la care sunt supuse firmele, astfel

încât să răspundă cerințelor partenerilor și ale clienților, solicită un sistem flexibil financiar-contabil și de consultanță. Domeniul industriei se bazează pe decizii rapide, analize complexe, procese de bugetare și control bugetar, costuri și managementul costurilor etc.

Avantajele identificate ca urmare a externalizării serviciilor financiar-contabile în situația entităților cu profil industrie (construcții) sunt:

- ➔ întocmirea raportărilor contabile în conformitate cu normele contabile românești și cu standardele internaționale de contabilitate (IFRS);
- ➔ eficientizarea activităților ca urmare a utilizării celor mai bune practici în industrie;
- ➔ analiza proceselor de afaceri și activităților;
- ➔ furnizarea de rapoarte privind analiza performanței de profitabilitate;
- ➔ optimizarea proceselor de afaceri;
- ➔ reducerea costurilor;
- ➔ asigurarea unui control îmbunătățit.

Pentru activitatea de industrie accentul se situează pe importanța informației financiar-contabile pentru utilizatorul intern, managementul entității, iar, în acest context, legătura între parteneri se caracterizează prin empatie, respect reciproc și profesionalism.

Abordarea dihotomică a analizei conturează și imaginea partenerului spre care are loc externalizarea funcției contabile, în condițiile unui mediu concurențial acerb.

Pentru început arătăm că profesioniștii contabili sunt supuși provocărilor născute din dezvoltarea de a servi cât mai bine sectorul IMM-urilor, de a oferi servicii de calitate la cel mai ridicat nivel, de a transmite asigurarea competenței și integrității profesionale. Se cuvine, în acest context, să amintim că cercetarea derulată a evidențiat, referitor la importanța acordată de intervievați *normelor de comportament profesional*, că nivelul cel mai ridicat îl înregistrează

calitatea serviciilor oferite și competența profesională (un scor de 4,71 puncte din nivelul maxim de 5). El trebuie să privească orice consumator de informație contabilă ca pe un potențial client și să contribuie prin mesajele transmise la adoptarea deciziei acestuia de externalizare a serviciilor contabile către o firmă specializată. Decizia se construiește pe informații complexe care reflectă avantajele în satisfacerea necesităților consumatorilor din ce în ce mai variați și sofisticați.

Cu siguranță că cerința cea mai reclamată este cea referitoare la calitatea serviciilor financiar-contabile oferite.

În acest sens, fiecare firmă prestatoare de servicii specializate, organizată într-un cabinet de practici mici și mijlocii (PMM-uri), trebuie să aibă implementat un sistem de control al calității cu politici și proceduri referitoare la calitatea serviciilor, cerințele etice, acceptarea și continuarea relațiilor cu clienții, resurse-

le umane, realizarea misiunii, monitorizarea [14].

De asemenea, firmele de servicii financiar-contabile, în efortul lor pentru maximizarea afacerii, trebuie să acorde importanță deosebită relației prestator-client. Majoritatea cercetărilor întreprinse în acest sens evidențiază ca aspecte relevante faptul că, în cadrul aceluiași serviciu, clienții preferă angajatul al cărui nivel de empatie este deplin și că relația prestator-client influențează semnificativ percepția acestuia față de credibilitatea și competența personalului de contact [8].

Prin urmare, firmele prestatoare de servicii financiar-contabile sunt preocupate să-și consolideze relațiile cu clienții lor, alături de atragerea de noi clienți, ca fundament al creșterii rentabilității [9].

În acest sens, având în vedere contextul economic actual, s-au conturat trei direcții de acțiune [14]:

1. dezvoltarea abilităților tehnice și a empatiei în actul de comunicare, concomitent cu oferirea de servicii de contabilitate și consultanță financiar-contabilă conform standardelor;
2. specializarea profesioniștilor contabili pe anumite sectoare, domenii sau laturi ale economiei;
3. consolidarea poziției profesionale prin organizarea în rețele de referințe constituite din grupuri de cabinete care oferă îndrumări în funcție de specializarea fiecăruia.

De asemenea, în demersul lor de întreținere a relațiilor cu clienții, trebuie să aibă ca obiective:

- ➔ ameliorarea și adecvarea permanență a serviciilor oferite la nevoile utilizatorilor, pentru a asigura un nivel ridicat de satisfacție a acestora;
- ➔ permanenta comunicare cu clienții;
- ➔ evaluarea gradului de satisfacție a acestora, pentru a efectua, oportun,

ajustările în materie de ofertă informațională.

În final, ne exprimăm opinia că firmele prestatoare de servicii financiar-contabile sunt responsabile pentru asigurarea satisfacerii nevoii de informație financiar-contabilă, cel puțin, la nivelul așteptărilor clienților. Cele care vizează să se diferențieze de concurență, într-un

mediu de afaceri din ce în ce mai complex, trebuie să includă, în mod necesar, calitatea, ca un criteriu al competitivității de piață. Acestea trebuie să ia în considerare că decizia de **externalizare a serviciilor financiar contabile** este în strânsă corelație cu exigențele din ce în ce mai ridicate ale consumatorilor și faptul că ei dețin propriile lor criterii de evaluare a calității

Prin studiul efectuat se întărește ideea că externalizarea serviciilor contabile se realizează având la bază *încrederea oferită în executarea unor servicii de calitate care să respecte standardele profesionale, siguranța deținerii de către personalul firmelor specializate a unor cunoștințe actualizate în domeniul fiscal și contabil și, nu în ultimul rând, reducerea costurilor* [17]. ●

Bibliografie

- [1] Andone, I., Păvăloaia, V. D., *Outsourcing the business services*, Informatica Economica, Vol. 14, No. 1, 2010, pp. 163-171, ISSN 1453-1305.
- [2] Anton, C., *Consideration Related to the Taxation- Accounting Connection, Reflected in the Collaboration between the Romanian Companies Providing Financial Accounting Services and their Clients*, Proceedings of INTED2011 Conference pp. 1330-1339, ISBN 978-84-614-7423-3, Valencia, Spain, March 2011, International Association of Technology, Education and Development.
- [3] Anton, C. E., Trifan, A., *Manifestarea empatică în relația de colaborare prestator de servicii financiar-contabile și beneficiar*, Revista „Audit Financiar” nr. 10, București, 2013.
- [4] Brandas, C., *Risks and audit objectives for IT outsourcing*, Informatica Economica, Vol. 14, No. 1, 2010, pp. 113-118, ISSN 1453-1305.
- [5] Chamberland, D., *Outsourcing*, Canadian Corporate Counsel Association Magazine, Vol. 12, No. 5, March/April 2003, pp. 73-74, ISSN 1913-0562.
- [6] Constantin, C., *Services outsourcing as a result of voluntary standards subscription*. Proceedings of the “2006 International Conference of Commerce”, ASE București, pp. 1374-1380 ISBN 978-973-594-785-9, București, March, 2006.
- [7] Drumea, C., *Diagnosticul financiar-strategic al firmei*, Ed. Infomarket, Brasov, 2004, p. 85.
- [8] Dumitrescu, L. N., *Impactul marketingului interactiv asupra randamentului comercial al întreprinderii de servicii*, Revista Română de Marketing, anul II, 2007, nr. 1, Editura Rosetti Educational, București, p. 146.
- [9] Kotler, Ph., *Conform lui Kotler*, Brandbuilders Grup, București, 2006, p. 82.
- [10] Lepădatu, Gh. V., *Management aspects of budgeting costs*, Revista „Metalurgia International”, Vol. 17, No. 2, 2012, pp. 72-75, ISSN 1582-2214.
- [11] Lepădatu, Gh. V., *Variable costs method (direct-costing) and its application area*, Revista „Metalurgia International”, Vol. 18, No. 1, 2013, pp. 85-89, ISSN 1582-2214.
- [12] Lepădatu, Gh. V., *Reaching critical mass for implementing the public electronic services – meaduring the digital divide*, Revista „Metalurgia International”, Vol. 18, No. 1, 2013, pp. 90-94, ISSN 1582-2214.
- [13] Micu, A., Susanu, I. O., Cristache, N., *Reengineering and production management of Romanian printing industry*, Revista „Metalurgia International”, Vol. 18, No. 4, 2013, pp. 146-151, ISSN 1582-2214.
- [14] Leuștean, D., Leuștean, C. R., *Conexiunea sistemului de control al calității cu bunele practici în cadrul PMM-urilor*, Revista „Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor”, nr. 7, Editura CECCAR, București, 2013, p. 15.
- [15] Pellicelli, M., Meo Colombo, C., *Organizational change: business process reengineering or outsourcing?*, Annals of the University of Oradea, Economic Sciences, Vol. 1, No.2, 2012, pp. 277-287, ISSN 1222-569X.
- [16] Power, M., Desouza, K., Bonifazi, C., *The Outsourcing Handbook*, Kogan Page Ltd., ISBN 0-7494-4430-4, London, 2006.
- [17] Păvăloaia, V.D., *Aspects of Accounting and Financial Analysis Service Outsourcing: a Romanian Approach*, Acta Universitatis Danubius. (Economica, Vol 7, No. 3/2011, Print ISSN: 2065-0175, Online ISSN: 2067 – 340X, p. 31.
- [18] Troacă, V. A., Bodislav, D.A., *Outsourcing. The concept*, Theoretical and Applied Economics, Vol. 19, No. 6(571), 2012, pp. 51-58, ISSN 1841-8678.
- [19] OMFP nr. 3055 din 29 octombrie 2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 bis/10 noiembrie 2009, par. 21, 23.
- [20] <http://www.viata-libera.ro/economie/20328-ziua-contabilului-roman>
- [21] http://www.ceccargiurgiu.ro/userfiles/Pro%20Domo%2010_2012.pdf
- [22] <http://codfiscal.net/29000/studiu-accace-pestes-85-dintre-companiile-din-tarile-din-regiune-sunt-multumite-de-decizia-de-a-externaliza-anumite-servicii>

Modele de raportare existente în contextul capitalului intelectual ca vector al creării de valoare

Nicoleta Maria IENCIU*

Introducere

Raportarea informațiilor privind capitalul intelectual în cadrul situațiilor financiare și a documentelor complementare raportării financiare este voluntară, dat fiind faptul că elementele componente ale acestuia nu îndeplinesc criteriile de includere sau recunoaștere în cadrul situațiilor financiare și nu sunt măsurate în termeni monetari.

Raportarea capitalului intelectual prezintă interes pentru mediul academic și cel practic încă de la sfârșitul anilor 1980, ca urmare a cercetărilor inițiate de Karl Erik Sveiby în 1989. În prezent, unele entități, în special cele din Europa, prezintă sub formă de supliment la rapoartele anuale un *Raport privind Capitalul Intelectual*, în timp ce alte entități prezintă în cadrul rapoartelor anuale informații de natură non-financiară legate în special de capitalul uman, considerat elementul de referință al capitalului intelectual (Abhayawansa & Abeysekera, 2008).

Cercetările în domeniu arată că de-a lungul timpului s-au depus eforturi însemnate de înțelegere a nivelului de raportare a informațiilor raportate privind capitalul intelectual și utilizarea acestora de către părțile interesate. Literatura de specialitate prezintă o paletă de studii, realizate în diverse părți ale lumii, privind raportarea capitalului intelectual în cadrul rapoartelor anuale (Abhayawansa și Azim, 2014;

Abstract

Non-Financial Reporting in the Context of Intellectual Capital as Driver of Value Creation

The literature shows that over time it has been recorded big efforts in order to understand the level of intellectual capital reporting within practical environment. In this respect, the purpose of this research is to summarize the defining elements of the existing intellectual capital reporting models. As a starting point, classical reporting models were discussed in order to motivate entities, particularly the Romanian ones, and make them aware about the role of an intellectual capital reporting model within an entity that could provide them competitive advantages on the market.

Key words: intellectual capital, non-financial reporting, literature, theoretical approaches

JEL Classification: M 59

Cuvinte cheie: capital intelectual, raportare non-financiară, literatură de specialitate, abordări teoretice

* Dr., Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Cluj-Napoca, e-mail: nicoleta.ienciu@econ.ubbcluj.ro

De Silva *et al.*, 2014; Ousama *et al.*, 2012; Nurunnabi *et al.*, 2011), în cadrul prospectelor IPO¹ (Nielson *et al.*, 2006; Bukh *et al.*, 2005) și în cadrul prezentărilor² pentru diverse părți interesate (Graaf, 2013; Garcia-Meca *et al.*, 2005).

Cercetarea de față este structurată în patru părți. Prima parte vizează prezentarea metodologiei de cercetare în particular a metodelor de cercetare utilizate în cadrul lucrării, a doua parte este dedicată incursiunii în sfera cunoașterii raportării capitalului intelectual, iar a treia parte prezintă printr-o abordare teoretică principalele cadre/modele de raportare voluntară a informațiilor privind capitalul intelectual existente la nivel internațional. Partea a patra cuprinde concluziile prezentei cercetări.

Figura 1. Metode de cercetare utilizate

Raportarea capitalului intelectual din perspectiva literaturii

- Analiză longitudinală
- Analiză transversală

Abordarea teoretică a cadrelor de raportare voluntară a capitalului intelectual

- Observația neparticipativă
- Metoda interpretativă

Formularea concluziilor

- Metoda interpretativă

Sursa: Proiecție proprie

Metodologia cercetării științifice

Lucrarea de față îmbină o serie de elemente metodologice cu caracter general, menite să faciliteze înțelegerea modalității de lucru întreprinsă. În acest sens, utilizând reprezentarea grafică din **Figura 1**, am redat principalele elemente de referință la care am apelat pe parcursul lucrării propuse.

Din punct de vedere al curentelor de cercetare, lucrarea are o tentă pozitivă privind modul de raportare a capitalului intelectual, fără însă să lipsească și unele abordări critice cu privire la acest aspect. Privind tipologia cercetării, lucrarea dezvoltă o cercetare teoretică cu caracter narativ care îmbină metode de cercetare precum: analiza longitudinală (prezentarea evoluției cercetărilor existente în domeniul capitalului inte-

lectual), analiza transversală (prezentarea comparativă a modelelor/cadrelor de raportare), observația neparticipativă, metoda interpretativă.

Sursele de informare care stau la baza acestei cercetări sunt reprezentate în special de articole publicate în jurnale/reviste de specialitate, atât în sfera contabilă, cât și în sfera economică, precum și de cărți de specialitate relevante domeniului de referință.

Ca atare, prin prezenta cercetare încercăm să scoatem în evidență importanța capitalului intelectual ca vector al creării de valoare în bunul mers al unei entități economice, din punct de vedere al raportării non-financiare, prin intermediul modelelor de raportare propuse de literatura de specialitate.

Raportarea capitalului intelectual din perspectiva literaturii de specialitate

În cercetarea întreprinsă, Foong *et al.* (2003) prezintă "*obstacolele raportării capitalului intelectual*", precizând că informa-

1 Eng: Initial Public Offering prospectus

2 Simpozioane organizate, prezentări power-point publicate pe site-urile entităților ș.a.

țiile legate de capitalul intelectual nu sunt *“ceva care poate fi împărtășit extern”*. Conform lui Samudhram *et al.* (2010), astfel de informații nu pot fi dezvăluite datorită faptului că acestea pot oferi avantaje competitorilor. Prin furnizarea de informații, entitatea se supune riscului de a prezenta informații care să îi avantajeze pe competitori, care pot astfel să identifice punctele slabe ale entității. Un alt motiv oferit de Foong *et al.* (2003, p. 31) referitor la obstacolele raportării capitalului intelectual îl reprezintă *“interpretarea negativă a informațiilor din partea unor părți interesate precum sindicatele și angajații”*. Atâta timp cât informațiile privind capitalul intelectual nu sunt furnizate extern, sindicatele și angajații nu sunt astfel informați cu privire la importanța lor pentru entitate acceptând în acest caz și salarii mai mici și beneficii mai puține. Această idee stă la baza teoriei critice a contabilității, unde beneficiile sunt percepute ca instrumente pentru cei bogați și puternici în subjugarea celor săraci și lipsiți de putere (Samudhram *et al.*, 2010).

Absența unui cadru de raportare standard și/sau reglementat este un alt obstacol în calea raportării informațiilor cu privire la capitalul intelectual din partea multor entități. Din cauza lipsei consistenței metodelor utilizate în raportarea unor astfel de informații, orice încercare în acest sens va fi privită cu scepticism (Petty *et al.*, 2009). În plus, multe organisme de reglementare și-au limitat eforturile depuse în dezvoltarea unui cadru de raportare, mulți cercetători argumentând faptul că lipsa informațiilor legate de recunoașterea și raportarea capitalului intelectual este datorată implicării minime a organismelor de reglementare și a legislației în acest sens (Vithana *et al.*, 2011). Prin urmare, reglementările contabile și legislația ar trebui să acorde importanță acestui subiect și să dezvolte practici de contabilitate și raportare a capitalului intelectual.

Raportarea voluntară în cadrul câtorva entități europene a condus la o regândire a raportărilor și a practicilor contabi-

lității financiare tradiționale. În anul 1994, compania suedeză de consultanță *Celemi* a inițiat o abordare a raportării anuale prin includerea în raportul său anual a modelului Intangible Assets Monitor, dezvoltat de Sveiby (1997), prin intermediul căruia se prezintă capitalul intelectual și modul în care valoarea acestuia este consolidată sau diminuată în timp (Petty *et al.*, 2009). În aceeași perioadă, o altă entitate nordică, Skandia își manifesta interesul față de raportarea capitalului intelectual, motiv pentru care aceasta dezvoltă un sistem de raportare (sub denumirea de *Navigator*). Ca urmare a interesului manifestat, ambele entități, Celemi respectiv Skandia, au devenit entități celebre în cadrul sectoarelor de activitate a comunității de afaceri din care fac parte, comunitate care consideră că este necesar ca entitățile să măsoare și să raporteze informații cu privire la capitalul intelectual pe care îl dețin (Petty *et al.*, 2009).

Există câteva imbolduri care ar putea determina entitățile să raporteze în mod voluntar informații cu privire la capitalul intelectual. Petty *et al.* (2009) au identificat că între astfel de imbolduri cele mai predominante sunt *“transformarea invizibilului în vizibil”* și *“ce poate fi măsurat, poate fi gestionat”*. Adică, în cazul în care capitalul intelectual nu este raportat există riscul ca acesta să fie tratat cu lipsă de interes de către management și de alte părți interesate, *“diluând”* astfel valoarea entității (Petty *et al.*, 2009, p. 3).

Informațiile raportate privind capitalul intelectual sunt importante în procesul de decizie în care sunt implicate părțile interesate. Managerii ar trebui să fie dispuși să prezinte astfel de informații în vederea creșterii valorii entității, oferind astfel investitorilor și altor părți interesate o mai bună apreciere a poziției financiare a entității (Li *et al.*, 2008). Privind cadrul teoretic de raportare a acestor informații, Abeysekera (2006) precizează că acesta este încă în fază de debut, puține studii având în vedere dezvoltarea unui astfel de cadru. Litera-

tura de specialitate oferă câteva perspective care ar putea explica variația raportării capitalului intelectual, incluzând argumente bazate pe (Li *et al.*, 2008, p. 138): legitimitate și părți interesate (Abeysekera și Guthrie, 2005), semnale (Garcia-Meca și Martinez, 2007), mass-media (Sujan și Abeysekera, 2007), agenție (Patelli și Prencipe, 2007) și asimetria informației (Amir și Lev, 1996).

Caracterul voluntar al raportării informațiilor este explicat, de regulă, prin intermediul teoriei legitimității prin care marile entități economice tind să prezinte informații relative la capitalul intelectual în vederea acceptării acestuia de către societatea în care activează, adică entitatea devine legitimă în fața societății din momentul în care desfășoară

activități benefice pentru societate, cum ar fi, de exemplu, furnizarea de politici care au ca rezultat lipsa de prejudecăți între femei și bărbați în ocuparea forței de muncă (Samudhtam *et al.*, 2010).

Este cunoscut faptul că actualmente nu există o definiție general acceptată a capitalului intelectual, motiv pentru care de-a lungul timpului au fost dezvoltate o serie de alternative privind raportarea acestui tip de capital. Fiecare alternativă constă în propunerea unui cadru de raportare, este diferită și oferă utilizatorilor diverse tipuri de informații în plus față de cele furnizate de practicile contabile tradiționale. Skandia Navigator,

Balanced Scorecard, Monitorul Activelor Intangibile, Value Creation Index sau Value Creation Pyramid sunt câteva astfel de cadre care, printre altele, dezvoltă capitalul intelectual din perspectiva raportării acestuia. Conform părerii expuse de Roslender (1997, citat de Yahaya, 2009) modelul Balanced Scorecard a inspirat dezvoltarea și punerea în aplicare a celorlalte modele existente în domeniu, fiind considerat o ilustrare a „cele mai bune practici” în contabilitate. Acesta este considerat a fi nu doar un instrument de măsurare a resurselor intangibile, ci și un instrument de comunicare prin care se redă o imagine asupra procesului de creare de valoare adăugată în viitor. Conform acestuia și implicit și celorlalte modele/cadre de raportare pe care le-a inspirat, ceea ce contează cu adevărat într-o entitate economică nu sunt doar aspectele financiare, ci și cele non-financiare cum sunt, spre exemplu, angajații sau relațiile cu clienții. Plecând de la aceste aspecte, în continuare ne propunem să prezentăm succint principalele cadre de raportare dezbătute în literatură³.

Modele de raportare voluntară a informațiilor privind capitalul intelectual

Raportarea capitalului intelectual reprezintă un mijloc important prin care se pot cuantifica elementele intangibile și se pot descrie rezultatele activităților bazate pe cunoaștere din cadrul unei entități (Ismail, 2011). Literatura de specialitate prezintă numeroase metode de raportare, metode care au în speță un atribut comun: lipsa unui model general acceptat. Apariția primului model de raportare a generat dezvoltarea a numeroase metodologii cu rol în sprijinirea entităților în evaluarea și raportarea

capitalului uman (Kasselman, 2006), ca element tripartit al capitalului intelectual.

De-a lungul timpului au fost propuse modele de raportare care permit entităților să furnizeze informații cu privire la capitalul intelectual și implicit la capitalul uman din cadrul acestora. În literatură (Fincham & Roslender, 2003) apariția acestor modele este prezentată în trei pași sau în trei “valuri” de raportare: *primul val* corespunde cadrelor bazate pe scopuri (eng. *scorecards*), *al doilea* este caracterizat printr-o încercare de a relaționa capitalul intelectual la procesul creării de valoare adăugată, iar *al treilea val* este bazat pe abordări narrative/descriptive ale raportării capitalului intelectual.

Începând cu anii 1990, Kaplan și Norton (1992), Edvinson și Malone (1997), Sveiby (1997) au fost printre primii cercetători remarcați în domeniul raportării (și evaluării) capitalului intelectual. Modelele propuse de aceștia pentru măsurarea și prezentarea informațiilor legate de capitalul intelectual au fost adaptate în timp de diverși autori care au încercat să contribuie la stadiul cunoașterii în domeniu prin dezvoltarea, îmbunătățirea sau critica adusă modelelor propuse.

CAPITALUL INTELECTUAL – VECTOR AL CREĂRII DE VALOARE

La mijlocul anilor 1990, Edvinson și Malone (1997), împreună cu grupul lor de lucru au realizat cercetări referitoare la contabilizarea și publicarea de informații relative la capitalul intelectual, creând în acest sens *schema valorii* (the value scheme) și *navigatorul* (the navigator). Prin intermediul schemei valorii, autorii au identificat diferitele forme ale capitalului intelectual și anume capitalul uman alături de capitalul structural și capitalul relațional, a căror evaluare permite prezentarea contabilizării capitalu-

³ În prezentarea modelelor am avut ca referință cercetarea realizată de Bessieux-Ollier *et al.* (2006), pe care am actualizat-o cu noi referințe bibliografice.

lui intelectual al unei entități, iar cu ajutorul celui de-al doilea model, navigatorul, autorii au analizat procesul creării de valoare, ca urmare a eforturilor întreprinse de o entitate în vederea creșterii capitalului său intelectual. Acesta din urmă face referire la cinci perspective importante: financiară, reînnoire și dezvoltare, clienți, procese și concentrare umană (Striukova *et al.*, 2008).

CAPITALUL INTELECTUAL – FACTOR AL PERFORMANȚEI GLOBALE

Spre deosebire de modelul precedent, modelul *Balanced Scorecard* elaborat de Kaplan și Norton (1992) se referă, indirect, la evaluarea activelor intangibile, a capitalului intelectual, fiind considerat un instrument de gestiune furnizor de informații legate de performanța unei entități. Modelul analizează capitalul intelectual al unei entități din patru perspective: financiară, clienți, procese interne și învățare și creștere, fiecareia fiindu-i asociate obiective specifice (Kong, 2007).

CAPITALUL INTELECTUAL – GENERATOR DE STRATEGII BAZATE PE CUNOAȘTERE

Ulterior modelelor precizate anterior, în anul 1997, Karl-Erik Sveiby propune un nou model, conform căruia competența indivizilor este considerată a fi factorul principal al cunoașterii, aflat la baza structurilor organizaționale interne și externe. În cadrul acestui model capitalul intelectual este abordat ca fiind compus din capital uman sau individual, capital structural și capital clienți, componente care la rândul lor sunt regrupate în cadrul unui tablou de indicatori de creștere, de eficiență și de stabilitate. Matricea obținută constituie un veritabil tablou de bord al capitalului intelectual, regăsit în cadrul literaturii de

specialitate sub denumirea de Monitorul Activelor Intangibile (*Intangible Assets Monitor*). Dezvoltat în Suedia, în asociere cu modelul Celemi (bazat pe consultanță educațională), modelul combină patru perspective: resurse umane, structură internă, structură externă și parte financiară (Alcaniz *et al.*, 2011).

CAPITALUL INTELECTUAL ȘI VALOAREA FINANCIARĂ

Modelele precizate anterior sunt utilizate actualmente în studii de cercetare recente și în cadrul entităților care activează în sectoare de activitate care implică un nivel ridicat al cunoștințelor. Având în vedere relația dintre valoarea de piață și valoarea netă contabilă a unei entități, se precizează că diferența dintre cele două valori este datorată elementelor intangibile de care dispune entitatea și prin urmare a anticipării profiturilor viitoare pe piață. În acest sens, în cadrul literaturii de specialitate se întâlnește modelul *Q Tobin*, care este calculat ca raport între valoarea de piață a unei entități și costul de înlocuire al activelor intangibile. Dat fiind faptul că *Q* este pozitiv, iar costul de înlocuire al activelor intangibile este inferior valorii de piață a unei entități, entitatea așteaptă ca investiția să fie superioară mediei. Astfel, cu cât *Q* este mai mare cu atât valoarea capitalului intelectual al unei entități este mai mare.

În anul 2001, Baruch Lev a dezvoltat modelul *lanțului valoric* (*Value Chain Scorecard*), care presupune identificarea componentelor individuale a proceselor și operațiilor unei entități în vederea izolării impactului lor asupra procesului de creare de valoare. Este vorba despre evidențierea unui lanț de valori în trei etape:

- ➔ descoperirea de noi idei, produse, servicii, procese (formarea de salarii în special);

- ➔ obținerea unei fezabilități tehnologice de idei, produse, servicii, procese în curs de dezvoltare (care se referă la crearea de cunoștințe codificate);
- ➔ comercializarea produselor și serviciilor dezvoltate sub formă de vânzări.

În fiecare etapă se verifică procesele de inovație interne, resursele externe și relațiile existente.

CAPITALUL INTELECTUAL ȘI CREAREA DE VALOARE

Studiile realizate de Kaplan și Norton (1992), Edvinson și Malone (1997), Sveiby (1997) au influențat cercetările recente realizate în Europa și în țările scandinave, în domeniul raportării capitalului intelectual.

Astfel, Agenția Daneză pentru Comerț și Industrie (DATI⁴) a propus un proiect⁵ privind furnizarea de informații referitoare la capitalul intelectual, cu ajutorul căruia orice entitate poate să își prezinte eforturile întreprinse în vederea dezvoltării cunoștințelor, în special a celor furnizate de capitalul uman (Alcaniz *et al.*, 2011). Aceași agenție precizează că astfel de rapoarte privind capitalul intelectual au la bază patru elemente principale precum: descrierea cunoștințelor, problematica gestionării acestor cunoștințe, inițiativele entității și indicatori selectivi, iar publicarea informațiilor poate să fie atât spre folosul entității, cât și al părților externe. În mod concret, *modelul danez* propus pentru dezvoltarea unui raport privind prezentarea de informații legate de capitalul intelectual este orientat spre următoarele patru dimensiuni: angajați, clienți, procese și tehnologii, fiecarei dimensiuni fiindu-i asociate criterii de evaluare în funcție de resursele, activitățile și efectele constatate de entitate.

4 Eng: Danish Agency for Trade and Industry

5 Apărut ca urmare a propunerilor prevăzute în *Ghidul privind raportul de capital intelectual: cheia spre managementul cunoașterii* (eng. *A Guideline for Intellectual Capital Statements: A Key to Knowledge Management*, DATI, 2000)

Un alt proiect dezvoltat în vederea raportării de informații referitoare la capitalul intelectual al unei entități este *proiectul Meritum*⁶, proiect dezvoltat la nivel european și bazat pe practica a 80 de entități și evaluări ale experților din 6 țări europene⁷. Motivul instituirii acestui proiect, al cărui scop primordial este investigarea fezabilității evaluării și raportării informațiilor privind elementele intangibile (Martensson, 2009), a fost legat de incapacitatea modelelor existente de a îmbunătăți gestionarea capitalului intelectual și de a favoriza publicarea de informații aferente acestuia. Conform acestui proiect o entitate ar trebui să țină cont de următoarele trei etape:

- ➔ identificarea elementelor intangibile relaționate la obiectivele strategice ale entității;
- ➔ definirea de indicatori care să permită evaluarea elementelor intangibile;

- ➔ stabilirea unui control care să permită evaluarea efectelor investiției în elementele intangibile.

În continuarea acestui proiect, la nivel european s-a instituit un nou proiect, *E*Know-NET*⁸, cu rol în îmbunătățirea rezultatelor obținute de grupul de cercetare european implicat în dezvoltarea proiectului Meritum. Prin intermediul acestui proiect se pun în evidență aspectele cele mai importante care ar trebui luate în considerare în cercetările viitoare și anume integrarea ghidurilor existente într-un cadru comun de evaluare și publicare de informații referitoare la elementele intangibile acceptat la nivel mondial. Conform acestui proiect, capitalul uman nu este evidențiat în mod specific, fiind considerat ca făcând parte din cadrul capitalului intelectual.

În paralel cu acest proiect, între 2001-2003 Uniunea Europeană a dat curs unui alt proiect, cunoscut sub numele

de PRISM (Policy-making, Reporting and measuring, Intangibles, Skills development and Management)⁹, cu rol în furnizarea de practici alternative privind măsurarea, gestionarea și raportarea elementelor intangibile.

Un alt raport amintit în cadrul cercetării întreprinse de Bessieux-Ollier *et al.* (2006, p. 25) este proiectul *Nordika*, care propune un ghid privind raportarea capitalului intelectual, editat de Fondul Industrial Nordic¹⁰ și realizat în colaborare cu reprezentanții guvernelor și asociațiilor profesionale din țările nordice. Ghidul propune următoarele faze:

- ➔ identificarea și gestionarea oportunităților entității ivite în urma evaluării și gestionării cunoștințelor și a altor elemente intangibile;
- ➔ dezvoltarea de procese de gestionare și de evaluare; și
- ➔ publicarea unui raport privind capitalul intelectual.

Apariția proiectului Nordika a generat crearea unor alte proiecte precum proiectul PIP (Putting IC into Practice)¹¹ cu rol în crearea și diseminarea de indicatori ai valorii intangibile în țările nordice (proiectul se adresează cu precădere întreprinderilor mici și mijlocii din sectorul informatic).

Din cadrul acestui “puzzle” de modele existente în domeniul raportării capitalului intelectual, nu putea să lipsească mult cunoscuta inițiativă *Global Reporting Initiative Guidelines*, creată în 1997 cu scopul de a dezvolta directive aplicabile global în vederea evidențierii performanțelor economice, sociale și de mediu, inițial pentru entitățile economice și apoi pentru organizațiile guvernamentale sau non-guvernamentale. Actualmente, obiectivul primordial al GRI

6 Eng: Meritum Project – Measuring Intangibles to Understand and Improve Innovation Management

7 Spania, Finlanda, Franța, Norvegia, Suedia, Danemarca

8 S-a păstrat denumirea în limba engleză deoarece nu există o traducere consacrată a acestui concept în limba română.

9 S-a păstrat denumirea în limba engleză deoarece nu există o traducere consacrată a acestui concept în limba română.

10 Eng: Nordic Industrial Fund

11 În traducere, dezvoltarea capitalului intelectual în mediul practic

este să publice ghiduri pe sectoare de activitate. GRI se află în colaborare cu programele de mediu ale Națiunilor Unite, la munca depusă de aceasta implicându-se entități economice, ONG-uri, organisme contabile etc. Directivele acesteia sunt publicate în cadrul unui ghid, care este actualizat în mod regulat, astfel încât entitățile să se poată folosi de el oricând, acesta oferind inclusiv informații privind indicatorii ai resurselor umane ale unei entități. Dat fiind faptul că entitățile care publică informații relative la activele intangibile aparțin unor sectoare diferite de activitate, apare dificultatea în comparabilitatea măsurării, clasificării sau publicării de informații relative la activele intangibile. Cu toate acestea, abordarea GRI este totuși interesantă deoarece ea permite prezentarea într-un singur raport a indicatorilor economici, etnici, sociali sau de mediu, evitând proliferarea rapoartelor care ar conduce la o majorare a cheltuielilor cu raportarea pentru entitățile economice.

Prin urmare, remarcăm că în prezent există numeroase modele de prezentare a informațiilor legate de capitalul intelectual la nivel european și nu numai. Considerăm că prin adoptarea unui cadru de raportare general valabil, rolul capitalului intelectual în viața economică a unei entități ar fi mai ușor de înțeles și valorificat. În opinia noastră cel mai potrivit model de raportare a informațiilor privind capitalul intelectual este acel model care poate fi adaptat cu o oarecare ușurință de către toate entitățile, indiferent de domeniul de activitate. Având în vedere că modelul Balanced Scorecard a inspirat numeroase alte modele de raportare specifice, considerăm că acesta conține un pachet minimal de informații care pot fi adaptate și utilizate de entitățile economice. În România, raportarea capitalului intelectual este un domeniu încă în fază incipientă de dezvoltare, iar propunerea unui model de raportare ar putea sprijini entitățile economice în adoptarea măsurilor corespunzătoare în ceea ce

privește raportarea capitalului intelectual.

În acest context, prin intermediul acestei cercetări am urmărit prezentarea principalelor caracteristici ale modelelor de raportare existente la nivel internațional, cu scopul de a conștientiza entitățile de importanța existenței unui astfel de model de raportare la nivel de entitate și de a le motiva în a lua măsuri în acest sens, în vederea obținerii de avantaje competitive asemenea entităților de la nivel internațional care adoptă un sistem eficient de raportare a capitalului intelectual prin intermediul modelelor de raportare deja existente.

Suntem de părere că depunerea unor eforturi cât de mici din partea entităților, cu referire în speță la cele românești, ar crește relevanța capitalului intelectual într-o entitate și i-ar oferi avantaje atât comparative, cât și competitive la nivel național și internațional.

Concluzii

Prezenta cercetare are drept scop trecerea în revistă a principalelor modele de raportare non-financiară propuse de-a lungul timpului în literatură, cu scopul de a conștientiza și motiva totodată entitățile economice, în speță cele românești, de a adopta un model de raportare specific în vederea obținerii de avantaje competitive pe piață. Prin

prezentarea caracteristicilor acestor modele de raportare am urmărit să scoatem în evidență, pe de o parte, eforturile depuse de comunitatea ce practică deja raportarea non-financiară a capitalului intelectual și, pe de altă parte, necesitatea continuării manifestării unui interes aparte vizavi de această problematică și la nivel global. Este cunoscut faptul că acest tip de capital a cunoscut în ultima perioadă o evoluție crescândă și i s-a acordat un credit aparte, motiv pentru care considerăm că expunerea printr-o metodă interpretativă a cadrelor de raportare existente poate sprijini entitățile în înțelegerea și valorificarea capitalului intelectual de care acestea dispun.

Opinăm că pentru valorificarea capitalului intelectual, considerat ca fiind un vector în crearea de valoare adăugată pentru o entitate economică, este necesară elaborarea unui model de raportare care să fie implementat la nivel național și care să conțină un pachet minim de informații utile în buna funcționare a funcției de resurse umane din cadrul oricărei entități din orice domeniu de activitate. Având în vedere că actualmente se pune accent din ce în ce mai mult pe “valoarea ascunsă” sau “invizibilă” dintr-o entitate, apreciem că acordarea unei importanțe crescânde acestui topic poate crea avantaje atât comparative, cât și competitive entităților pe piață. Constatăm că la nivel internațional au fost înregistrate o serie de eforturi în materie de dezvoltare și implementare ale unor modele de raportare (și evaluare) a capitalului intelectual tocmai din dorința de a conștientiza entitățile de rolul și importanța valorică a capitalului intelectual în viața lor economică.

În acest sens, în continuarea acestei cercetări ne propunem dezvoltarea unui model de raportare a capitalului intelectual, având ca bază de plecare modelele de raportare prezentate în această lucrare, adaptate însă în conformitate cu specificul și necesitățile entităților economice românești. ●

Bibliografie

- Abeysekera, I. (2006), *The Project of Intellectual Capital Disclosure: Researching the Research*, Journal of Intellectual Capital, vol. 7, no.1, p. 61–77.
- Abeysekera, I., J. Guthrie (2005), *An empirical investigation of annual reporting trends of intellectual capital in Sri Lanka*, Critical Perspectives on Accounting, vol. 1, no. 3, p. 151–63.
- Abhayawansa, S., I. Abeysekera (2008), *An explanation of human capital disclosure from the resource based perspective*, Journal of Human Resource Costing & Accounting, vol. 12, no. 1, p. 51–64.
- Abhayawansa, S., M. Azim (2014), *Corporate reporting of intellectual capital: evidence from the Bangladeshi pharmaceutical sector*, Asian Review of Accounting, vol. 22, no. 2, p. 98–127.
- Alcaniz, L., F. Gomez-Bezares, R. Roslender (2011), *Theoretical perspectives on intellectual capital: a backward look and a proposal for going forward*, Accounting Forum, vol. 35, p. 104–117.
- Amir, E., B. Lev (1996), *Value-relevance of non-financial information: the wireless communications industry*, Journal of Accounting and Economics, August-December, p. 3–30.
- Bessieux-Ollier, C., M. Lacroix, E. Walliser (2006), *Capital humain : mesure, management et reporting Un état des lieux sur le plan théorique et pratique*, Comptabilité, Contrôle, Audit et Institution(s), Tunisie.
- Bukh, P.N., C. Nielsen, P. Gormsen, J. Mouritsen (2005), *Disclosure of information on intellectual capital in Danish IPO prospectuses*, Accounting, Auditing & Accountability Journal, vol. 18, no. 6, p. 713–32.
- De Silva, T.A., M. Stratford, M. Clark (2014), *Intellectual capital reporting: a longitudinal study of New Zealand companies*, Journal of Intellectual Capital, vol. 15, no. 1, p.157–172.
- Edvinsson, L., M.S. Malone (1997), *Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding its Hidden Brainpower*, Harper Business, New York, NY.
- Fincham, R., Roslender, R. (2003), *The management of Intellectual Capital and its implications for business reporting*, publicat de Institute of Chartered Accountants of Scotland, CA House, Edinburgh, disponibil la http://www.icas.org.uk/res_fincham_roselander_report.pdf
- Foong, K., R. Yorston, L. Gratton (2003), *Human Capital Measurement and Reporting: a British Perspective*, London Business School, London.
- Garcia-Meca, E., I. Martinez (2007), *The use of intellectual capital information in investment decisions: An empirical study using analyst reports*, The International Journal of Accounting, vol. 42, p. 57–81.
- Garcia-Meca, E., I. Parra, M. Larran, I. Martinez (2005), *The explanatory factors of intellectual capital disclosure to financial analysts*, European Accounting Review, vol. 14, no. 1, p. 63–94.
- Graaf, J. (2013), *Colouring the numbers – on the role of intellectual capital in financial reporting*, Journal of Intellectual Capital, vol. 14, no. 3, p. 376–394.
- Ismail, T.H. (2011), *Intellectual capital reporting in knowledge economy*, International Journal Critical Accounting, vol. 13, no. 2/3, p. 293–317.
- Kaplan, R.S., D.P. Norton (1992), *The Balanced Scorecard - Measures that Drive Performance*, Harvard Business Review, vol. 70, p. 72–79.
- Kasselman, R. (2006), *A human capital framework for inclusion in company annual reports. A South African Perspective*, thesis in Organizational Behavior, University of Pretoria, disponibil la <http://upetd.up.ac.za/thesis/submitted/etd-11092006-142635/unrestricted/02chapter2.pdf>
- Kong E. (2007), *The strategic importance of intellectual capital in the non-profit sector*, Journal of Intellectual Capital, vol. 8, no. 4, p. 721–731.
- Li, J., R. Pike, R. Haniffa (2008), *Intellectual capital disclosure and corporate governance structure in UK firms*, Accounting and Business Research, vol. 38, no 2, p. 137–159.
- Martensson, M. (2009), *Recounting, counting and accounting: from political arithmetic to measuring intangibles and back*, Critical Perspectives on Accounting, vol. 20, no. 7, pp. 835–46.
- Nielsen C., E. Vali, R. Hvidberg, J. Timmermand, T.P. Madsen (2006), *Business Models & Transparency*, Report, Danish Investor Relations Society, DIRF, in Danish.
- Nurunnabi, M., M. Hossain, Md. Hossain (2011), *Intellectual capital reporting in a South Asian country: evidence from Bangladesh*, Journal of Human Resource Costing & Accounting, vol. 15, no. 3, p. 196–233.
- Ousama, A.A., A.-H. Fatima, A. R. Hafiz-Majdi (2012), *Determinants of intellectual capital reporting: Evidence from annual reports of Malaysian listed companies*, Journal of Accounting in Emerging Economies, vol. 2, no. 2, p. 119–139.
- Patelli, L., A. Prencipe (2007), *The Relationship between Voluntary Disclosure and Independent Directors in the Presence of A Dominant Shareholder*, European Accounting Review, vol. 16, no. 1, p. 5–33.
- Petty, R.M., S. Cuganesan, N. Finch, G. Ford (2009), *Intellectual capital and valuation: Challenges in the voluntary disclosure of value drivers*, Disponibil la: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1490208>
- Samudhram, A., G. Sivalingam, B. Shanmugam (2010), *Non-disclosure of human-capital based information: theoretical perspectives*, Journal of Human Resource Costing & Accounting, vol. 14, no. 2, p. 106–128.
- Striukova, L., J. Unerman, J. Guthrie (2008), *Corporate reporting of intellectual capital: Evidence from UK companies*, The British Accounting Review, vol. 40, p. 297–313.
- Sujan, A., I. Abeysekera (2007), *Intellectual capital reporting practices of the top Australian firms*, Australian Accounting Review, vol. 17, no. 2, p. 71–83.
- Sveiby, K.E. (1997), *The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge-based Assets*, Barrett-Kohler, San Francisco, CA.
- Vithana, K.G., R. Riham, M. Amir (2011), *A multi-stakeholder perspective on the value relevance of human capital; Practice of human capital accounting and human capital disclosure: A review of existing literature*, Proceedings of the European Conference on Intellectual Capital, Academic Conferences, Ltd., p. 555–561.
- Yahaya, A. (2009), *Using Balanced Scorecard to assess performance of banks in Ghana*, MBA thesis, Blekinge Institute of Technology..

Delimitări conceptuale și metodologice ale indicatorilor de cash, cash-flow și cash-flow disponibil ale întreprinderii

Abstract

Conceptual and Methodological Indicators of the Enterprise Cash, Cash Flow and Free Cash Flow

This article analyzes and brings in professional and scientific debate the complex notions of cash, cash flow and free cash flow, the distinction between net profit and cash flow, and between accrual and cash accounting. To test the feasibility of this analysis, the resulting indicators are subject to a case study on the income statement and balance sheet of a company in the pharmaceutical sector.

The equality between the components of total cash flow and changes in enterprise cash, the equality between the free cash flow and the free cash flows of the shareholders and lenders, and the equality between enterprise value and the equity and long-term debt have encouraged the authors to support this analytical approach. In accordance with the literature, our findings offer a good understanding and a homogeneous determination of the complex indicators analyzed.

Key words: cash, cash equivalent, cash flow, free cash flow, cost of capital, enterprise value

JEL Classification: G32; D22; L25

Cuvinte cheie: cash efectiv, cash echivalent, cash-flow, cash-flow disponibil, costul capitalului, valoarea întreprinderii

Ion STANCU* & Dumitra STANCU**

Introducere

Principala distincție ce trebuie făcută în analiza cash-ului și a cash-flow-urilor întreprinderii este aceea dintre operațiunile de gestiune și operațiunile de capital. Întreprinderea desfășoară în mod curent operațiuni de gestiune (de exploatare, financiare și extraordinare) și în mod non-curent operațiuni de capital (investiții sau dezinvestiții,acompaniate de finanțări sau rambursări de capitaluri atrase). Operațiunile de gestiune se reflectă în fluxurile de venituri și cheltuieli din contul de profit și pierdere și se sintetizează în profitul net și în amortizare (dacă nu a fost reinvestită) ca potențiale surse pentru cash-flow-ul întreprinderii. Operațiunile de capital (de investiții, dar și de finanțare), operațiuni care nu apar în contul de profit și pierdere, corectează potențialitatea de încasări de mai sus și dau măsura exactă a cash-ului și a cash-flow-ului.

În practica financiar-contabilă din România întâlnim mai multe noțiuni care se circumscriu aceleia de **cash**: trezorerie netă, lichidități, disponibilități bănești sau, pur și simplu,

* Prof. univ. dr., Academia de Studii Economice din București, auditor financiar, e-mail: finstancu@yahoo.com

** Prof. univ. dr. ec., Universitatea Tehnică de Construcții - București, auditor financiar, e-mail: stancudumitra@yahoo.com

numerar. Din punctul nostru de vedere și pentru scopurile acestei lucrări vom afirma că toate aceste noțiuni sunt echivalente și toate se regăsesc în noțiunea anglo-saxonă de cash¹. Nu este decât o singură distincție care se face în legătură cu noțiunea de cash, respectiv aceea de cash efectiv și cash echivalent:

- ➔ cash-ul efectiv se referă la disponibilitățile bănești în casă și în conturile bancare curente: valorile de încasat, cum sunt cecurile și efectele comerciale depuse la bănci, disponibilitățile în lei și valută, cecurile întreprinderii, creditele bancare pe termen scurt, precum și dobânzile aferente disponibilităților și creditelor acordate de bănci în conturile curente;
- ➔ cash-ul echivalent se referă la disponibilități cvasi-lichide în investițiile financiare pe termen scurt: acțiuni deținute la întreprinderile afiliate, obligațiuni emise și răscumpărate, obligațiuni achiziționate și alte valori mobiliare achiziționate în vederea realizării unui profit într-un termen scurt².

Spre deosebire de imobilizările financiare (acțiuni deținute, împrumuturi acordate, interese de participare etc.), care sunt alocări de capital pe termen lung și deci mai puțin lichide, investițiile financiare pe termen scurt au reputația de a avea o piață secundară activă și deci o bună lichiditate. Un deficit de cash efectiv ar putea să fie rapid acoperit prin lichidarea, în compensare, a unui cash echivalent.

Cash-flow-ul se definește ca variație a trezoreriei nete (ΔTN) de la începutul până la sfârșitul anului:

$$\Delta TN = TN_1 - TN_0. \quad (1)$$

Ca și cash-ul (trezoreria netă), și cash-flow-ul sintetizează interacțiunea dintre operațiunile de gestiune și cele de capital ale întreprinderii. De remarcat că, în condiții de creștere economică zero, ar avea loc reconstituirea, în aceeași mărime, a capitalurilor fixe și circulante, respectiv, a capitalurilor proprii și împrumutate. În această situație teoretică, cash-flow-ul ar fi egal cu profitul net și amortizarea ($CF = PN + Amo$)³.

Dacă ne raportăm însă la realitatea cu rate de creștere diferite de zero, cash-flow-ul are o determinare complexă, alături de

operațiunile de gestiune își aduc contribuția la formarea lui și operațiunile de capital, respectiv, operațiunile de investiții și de finanțare (a se vedea Figura 1).

Figura 1. Formarea cash-flow-ului întreprinderii pe seama operațiunilor de gestiune și a operațiunilor de capital

CASH-FLOW operațional	CASH-FLOW de investiții	CASH-FLOW de finanțare
$PN + Amo - \Delta NFR$	ΔImo	$\Delta CPR + \Delta DTL$
$\Delta NFR = NFR_1 - NFR_0$	$\Delta Imo = Imo_1 - Imo_0 + Amo_1$	$\Delta CPR = CPR_1 (\text{excl. } PN \times b) - CPR_0$ $\Delta DTL = DTL_1 - DTL_0$

Sursa: Stancu, Ion; Stancu, Dumitra; Finanțe corporative cu Excel, București, Editura Economică, 2012, pag. 343

Standardele internaționale de contabilitate explică variația trezoreriei nete, cash-flow-ul, pe seama variațiilor de cash datorate **operațiunilor de gestiune** (operaționale), inclusiv variația nevoii de fond de rulment (ΔNFR), datorate **operațiunilor de investiții** (numai în active imobilizate) și **operațiunilor de finanțare** (prin capitaluri proprii și prin capitaluri împrumutate):

$$CF = \Delta TN = CF_{gest} + CF_{inv} + CF_{fin}. \quad (2)$$

Includerea variației nevoii de fond de rulment în cash-flow-ul de gestiune și nu în cel de investiții este puțin controversată. Dacă avem în vedere că investiția de capital pentru creșterea economică se referă în mod egal la achiziția de active imobilizate și de active circulante (creșterea stocurilor și a creanțelor), atunci pare legitimă includerea ΔNFR în cash-flow-ul de investiții (CF_{inv}). Dacă avem în vedere însă că între cifra vânzărilor (de afaceri) și volumul stocurilor și creanțelor există o corelație strânsă și că variația cifrei de afaceri explică în mare parte variația nevoii de rulment (ΔNFR), atunci pare legitimă includerea ΔNFR în cash-flow-ul de gestiune (CF_{gest}).

1 Utilizăm în articolul nostru denumirile de cash și de cash-flow, în primul rând pentru caracterul lor sintetic și, în al doilea rând, pentru că practica i-a consacrat deja ca termeni uzuali.

2 Cash-ul echivalent este întâlnit adesea sub denumirea de echivalentele de trezorerie. Acestea cuprind investițiile financiare pe termen scurt, extrem de lichide, care sunt ușor convertibile în numerar și sunt supuse unui risc nesemnificativ de schimbare a valorii, OMFP nr. 1752/2005 pentru aprobarea reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, pct. 119 (3).

3 Valoarea unei întreprinderi cu creștere zero interesează numai informativ, deoarece, la această întreprindere nu avem investiții noi. Este vorba de întreprinderi cu segment de piață stabilizat (utilități publice, spre exemplu) și care distribuie acționarilor tot profitul net sub formă de dividende (Income Stocks). În consecință, aceste întreprinderi nu au creșteri de capital. Absența investițiilor noi (de creștere) presupune, în mod implicit, existența investițiilor de menținere a capacității de producție și de vânzare, investiții finanțate integral din amortizare:

$$g = 0 \Rightarrow Imo_1 = Imo_0 \Rightarrow \Delta Imo = Amo_1, \text{ iar } \Delta ACR_{nete} = 0,$$

unde: Imo = imobilizări la începutul (0) și la sfârșitul anului (1); Amo = amortizarea anuală; ACR_{nete} = active circulante nete.

Ce anume face diferența dintre profitul net și cash-flow-ul întreprinderii ?

Profitul net, ca informație a contabilității de angajamente, este diferit de cash-flow-ul total, care este o informație monetară (a unei eventuale contabilități de trezorerie), din mai multe considerente. În primul rând, momentele de recunoaștere a veniturilor și cheltuielilor sunt diferite în raport cu momentele încasării și plății acestora. Aceste decalaje temporare, între momentul angajării și cel al încasării/plății acestora, se regăsesc în soldurile din bilanț ale stocurilor, creanțelor și furnizorilor, respectiv, în necesarul de fond de rulment care sintetizează respectivele decalaje.

Obligațiile de plată la anumite scadențe sunt decalaje favorabile, drepturile de creanță (de încasări) la anumite scadențe sunt decalaje nefavorabile, iar diferența dintre ele (necesarul de fond de rulment) corectează potențialitatea veniturilor și cheltuielilor întreprinderii de a fi transformate în cash efectiv pe baza următoarei ecuații de reconciliere între CPP și Bilanț:

$$\text{Sold inițial (din bilanț)} + \text{Intrări de venituri/cheltuieli} \\ - \text{Încasări/Plăți} = \text{Sold final (din bilanț)},$$

sau echivalent,

$$\text{Sold inițial} - \text{Sold final (din bilanț)} = \text{Intrări de venituri/cheltuieli} \\ (\text{din CPP}) - \text{Încasări/Plăți}$$

Astfel, dacă aprovizionările sunt mai mari decât plățile aferente acestora, atunci are loc creșterea soldului de materiale, subansamble etc., iar dacă veniturile din CPP sunt mai mari decât încasările din vânzarea bunurilor și serviciilor, atunci are loc creșterea soldului creanțelor-clienților din bilanț. Inversarea acestor inegalități va conduce la efecte inverse asupra soldului stocurilor și creanțelor. Cu alte cuvinte, o creștere a soldurilor activelor este compensată cu o scădere a soldului de cash și invers, o scădere a soldurilor de active este compensată cu o degajare (eliberare) de cash.

Dacă, la rândul lor, cheltuielile pentru aprovizionările de materiale, subansamble etc. din CPP sunt mai mari decât plățile aferente acestora, atunci are loc o creștere a soldului furnizorilor din bilanț. În consecință, o creștere a soldului de obligații (în pasiv) este compensată cu o creștere a soldului de cash (în activ) și invers, o scădere a soldului de obligații este acoperită cu o scădere a soldului de cash.

În al doilea rând, profitul net este un rezultat exclusiv (cel puțin pe termen scurt) al operațiunilor de gestiune, respectiv de exploatare și financiare, în timp ce cash-ul și cash-flow-ul sunt generate atât de operațiunile de gestiune, cât și de cele de capital: dezinvestiții sau investiții și finanțări sau rambursări (restituiri) de capitaluri din afară. În sfârșit, în al treilea rând, profitul net exprimă o potențialitate (contabilă) de a avea încasări în prezent sau în viitor, în timp ce cash-flow-ul exprimă transformarea concretă în bani a veniturilor și cheltuielilor întreprinderii.

Cu toate că exprimă doar o potențialitate de încasări, profitul net reprezintă, totuși, principalul element component al cash-flow-ului de gestiune și deci al cash-flow-ului total.

Din această analiză a interacțiunii cash-flow-urilor cu CPP și bilanțul întreprinderii se pot desprinde informații analitice importante privind performanța, precum și diferitele metode conservative de gestiune, respectiv, de urgentare a încasărilor și de întârziere a plăților.

Stadiul cunoașterii noțiunilor de cash, cash-flow, cash-flow disponibil și a interacțiunii cu bilanțul și contul de profit și pierdere

Mai mulți cercetători recunosc faptul că problematica diferenței dintre profit și cash a fost pusă în dezbatere de către Jonathan Moreland într-un articol din 1995, apărut în *Individual Investor*⁴ și în care face o evaluare succintă a acestei diferențe afirmând că „cel puțin la fel de importantă ca profitabilitatea unei companii este lichiditatea acesteia - indiferent dacă sunt sau nu suficienți bani pentru a-și plăti datoriile. Companiile, la urma urmei, dau faliment pentru că nu își pot plăti datoriile, nu pentru că sunt neprofitabile. Este cât se poate de evident faptul că lichiditatea este importantă. Chiar și așa, mulți investitori, de obicei, o ignoră. Cum? Uitându-se numai la contul de profit și pierdere al companiei și nu la situația fluxurilor de numerar.”

4 Jonathan Moreland, *Difference between earnings and cash*, Individual Investor Magazine, Individual Investor Group, Inc., 1995

În Manualul CFA Institute (2008)⁵ se afirmă simplu că „Situția fluxurilor de numerar furnizează informații suplimentare în raport cu cele furnizate de contul de profit și pierdere care este elaborat pe baza contabilității de angajamente și nu pe baza contabilității de cash ... O companie poate fi generatoare de profit net, pozitiv și în creștere, dar poate să ajungă în insolvență din cauză că activitatea de exploatare generează insuficient numerar”. Manualul dezvoltă într-o manieră profesională conceptele, metodele de determinare a cash flow-urilor și ratele financiare ale cash flow-urilor, precum și interacțiunile dintre Situația cash flow-ului și celelalte situații financiare.

Richard Loth (2012)⁶, autor consacrat al multor cărți și publicații despre investiții, confirmă, ca și alți autori, că profitabilitatea, respectiv, profitul net al unei companii reprezintă un important element în fundamentarea deciziei de investiții, fiind un indicator rapid și ușor de obținut pentru a evalua performanța generală a companiei. Cu toate acestea, acest indicator nu reflectă, de fapt, suma pe care compania a primit-o din profitul net evidențiat de contabilitatea de angajamente. În articolul său, autorul prezintă ce explicații suplimentare sunt furnizate de situația fluxurilor de numerar, cum se obțin acestea și cum se interpretează și se utilizează aceste informații pentru a efectua o analiză a modului în care o companie își poate plăti obligațiile și poate face bani pentru investițiile sale.

Standardul Internațional de Contabilitate IAS 7 (2000)⁷ definește fluxurile de trezorerie drept încasări și plăți în numerar efectiv (cash) și în numerar echivalent și stabilește dispoziții pentru prezentarea situației fluxurilor de trezorerie și a informațiilor aferente. Situația fluxurilor de trezorerie oferă utilizatorilor de situații financiare o bază pentru evaluarea capacității întreprinderii de a genera numerar efectiv și numerar echivalent, precum și a nevoii întreprinderii de a utiliza fluxurile de trezorerie respective.

Deciziile economice care sunt luate de către utilizatori impun o evaluare a capacității întreprinderii de a genera numerar efectiv și numerar echivalent, precum și a capacității acesteia de a plasa numerarul în timp și în siguranță.

Ben McClure (2010)⁸, analist financiar al *The Economist Group*, dezvoltă problematica cash flow-ului disponibil (*free cash flow*, în engleză). Investitorii inteligenți

aleg companiile care produc un cash flow-ul disponibil, suficient pentru remunerarea investitorilor de capital (acționari și împrumutători) la un nivel acoperitor pentru riscurile asumate de către aceștia. Cash flow-ului disponibil semnalează deci capacitatea unei companii de a plăti dividende și dobânzi, precum și cerințele de investire/ restituire și de îndatorare/rambursare a capitalurilor investite de acționari și de împrumutători. Chiar dacă indică starea de sănătate a companiei, acesta are limitele sale și nu este imun la politicile și opțiunile contabile.

Cum este de așteptat, problematica cash-ului, a cash-flow-ului și a cash-flow-ului disponibil face obiectul tuturor lucrărilor de finanțe corporative. Toate aceste abordări sunt unitare atât în ceea ce privește definirea acestor noțiuni, cât și-n ceea ce privește modele de determinare a acestora. La rândul nostru, încercăm să ne armonizăm cu aceste demersuri și să relevăm aplicabilitatea lor pe exemplul întreprinderilor românești.

Situația fluxurilor de trezorerie explică diferența dintre contabilitatea de angajamente și cea de trezorerie

Standardul Internațional de Contabilitate nr. 7 recomandă construcția Situației fluxurilor de trezorerie în completarea documentelor contabile de sinteză: bilanț, cont de profit și pierdere (CPP) și anexa la bilanț. Pentru a supraviețui pe o

piață din ce în ce mai concurențială, întreprinderea trebuie să aibă capacitatea de a genera cash pentru plata la termen a obligațiilor față de partenerii de afaceri. Or, principalul atu al Situației fluxurilor de trezorerie este relevarea acestei abilități a întreprinderii de a genera cash.

Situația fluxurilor de trezorerie explică diferența dintre contabilitatea de angajamente și contabilitatea de trezorerie. Aceasta furnizează informații utile despre impactul înregistrărilor din contabilitatea de angajamente asupra fluxurilor de trezorerie, despre lichiditatea, solvabilitatea și flexibilitatea financiară a întreprinderii. Pe baza situației fluxurilor de trezorerie se pot identifica activitățile generatoare de cash pentru a susține afacerile și pentru

5 Schweser, Kaplan, Inc., Level 1, Book 3 – Financial Statement Analysis, *Understanding the Cash Flow Statement*, 2008, pag. 106-135.

6 Richard Loth, *Analyze Cash Flow The Easy Way*, on November 26, 2012, <http://www.investopedia.com/articles/stocks/07/easycashflow.asp>

7***, Standardele Internaționale de Contabilitate, 2000, București, Editura Economică, 2000.

8 Ben McClure, *Free Cash Flow: Free, But Not Always Easy*, on March 08, 2010, <http://www.investopedia.com/articles/fundamental/03/091703.asp>

a achita obligațiile ajunse la scadență, nevoile suplimentare de finanțare externă, dar și noile oportunități de afaceri pentru dezvoltarea întreprinderii.

Situația fluxurilor de trezorerie explică sursele de formare a cash-flow-ului întreprinderii pe seama operațiunilor de gestiune⁹, de investiții și de capital:

$$CF = CF_{gest} + CF_{inv} + CF_{fin} \quad (3)$$

Identificarea celor trei componente se face în funcție de încasările și plățile din fiecare categorie de operațiuni (a se vedea **Anexa**)¹⁰. Ca urmare a caracterului sintetic și relevant din punctul de vedere al rezultatelor curente de gestiune (profit net, amortizare, dobânzi etc.), în acest articol vom privilegia metoda indirectă de determinare a componentelor cash-flow-ului total.

Cash-flow-ul de gestiune (CF_{gest} *cash flow from operating activities* = CFO or *operating cash flow*, în engleză) se determină sintetic prin ajustarea profitului net cu amortizările și provizioanele (nete de reluările asupra lor) și cu variația nevoii de fond de rulment (ΔNFR):

$$CF_{gest} = PN + Amo. \text{ și proviz. nete} - \Delta NFR \quad (4)$$

unde: PN = profitul net; ΔNFR = variația necesarului de fond de rulment.

Amortizările și provizioanele se adaugă la profitul net deoarece ele sunt cheltuieli ne-monetare care s-au scăzut din venituri doar pentru a determina profitul net, dar acestea nu au afectat trezoreria (nu au fost plăți efective) și deci trebuie adunate cu profitul net pentru a determina cash-flow-ul de gestiune. Includerea variației soldurilor dividendelor de plătit, de la sfârșitul anului față de începutul anului, în mărirea nevoii de

Tabel 1. Situațiile financiare ale întreprinderii din studiul de caz

- valori în mii lei -		PHARMAS.A.					
Ct. profit și pierdere		Bilant					
		la sfârșitul anului curent					
	Sf.an.crt.	Încep.an.crt.	Sf.an.crt.	Încep.an.crt.	Sf.an.crt.	Încep.an.crt.	Sf.an.crt.
Venituri din exploatare	106000	Active imobilizate	69300	87300	Capitaluri proprii	73000	86200
Chelt cu cons de la terti	33500	Imo necorporale	150	200	Cap soc	57300	57300
Chelt cu personalul	16430	Imo corporale	57000	69700	Rezerve + Rez report	6800	9100
Alte chelt de exploatare	56070	Imo financiare	12150	17400	Profit nedistribuit (reinvestit)	8900	19800
Ajustari de valoare	21589	Active circulante	117400	125800	Datorii > 1 an (TL)	77000	82000
Profit din exploatare	6970	Stocuri	15900	17700	Provizioane	1500	1500
Venituri financiare	27511	Clienți	51300	56000	Datorii < 1 an (curente)	35450	43500
Chelt financiare	3940	Inv.fin. pe TS	25000	26100	Furnizori	20500	23900
Profit înainte de impozit	23571	Casa&Ct.b-ci	25200	26000	Dat fisc. & soc.	10500	13000
Impozit pe profit	3771	Cheltuieli în avans	300	200	Divid. de plătit	4450	6600
Profit net	19800				Venituri în avans	50	100
		TOTAL	187000	213300	TOTAL	187000	213300

	Încep.an	Sf.an		
NFR	32000	30300	⇒ΔNFR=	-1700

Sursa: Proiecție proprie

⁹ Acest cash-flow este întâlnit adesea sub denumirea de cash-flow de exploatare sau operațional. Noi optăm pentru denumirea de cash-flow de gestiune, deoarece se referă deopotrivă la încasările/plățile din activitatea de exploatare, din activitatea financiară (activități curente), cât și la cele din activitățile extraordinare (non-curente).

¹⁰ În Situația fluxurilor de trezorerie nu se includ tranzacțiile nemonetare ale întreprinderii (*non-cash investing and financing activities*, în engleză), cum ar fi vânzările în contrapartidă (barter transaction), investițiile de active cumpărate pe credit sau creșterea capitalului social prin conversia datoriilor (obligațiuni convertibile sau credite) în acțiuni noi. Acestea reprezintă operațiuni de exploatare, de investiții, respectiv de finanțare, dar nu au, în anul de analiză, nicio influență asupra cash-flow-urilor din aceste operațiuni.

Plățile, în anii viitori, pentru rambursarea creditului la investiții și pentru dividende la acțiunile noi vor fi înregistrate în Situațiile fluxurilor de trezorerie din anii în care au loc.

Toate aceste tranzacții nemonetare trebuie să facă obiectul unei note explicative, anexă la Situația fluxurilor de trezorerie. Analistul financiar trebuie totuși să ia în calculul performanței trecute și viitoare efectele acestor tranzacții nemonetare.

fond de rulment indică înregistrarea dividendelor plătite în cash-flow-ul de gestiune.

Metoda indirectă permite să se evidențieze influența contabilizării de angajamente (ΔNFR) asupra fluxurilor de trezorerie și să se estimeze fluxurile de trezorerie viitoare pornind de la previziunea profitului net și a variației nevoii de active circulante (Tabelul 1).

În baza CPP și Bilanțului, la întreprinderea PHARMA S.A., CF_{gest} este deci, prin metoda indirectă:

$$CF_{gest} = 19.800 + 6.970 - (-1.700) = 28.470 \text{ mii lei (încasări)},$$

în care variația nevoii de rulment (ΔNFR) este egală cu:

$$[(17.700 + 56.000 + 200) - (43.500 + 100)] - [(15.900 + 51.300 + 300) - (35.450 + 50)] = -1.700 \text{ mii lei.}$$

Cash-flow-ul de gestiune ne oferă indicii asupra calității activității de curente (exploatare și financiară), asupra capacității acestora de a genera profituri. Mărimea amortizărilor și mai ales ponderea lor în cifra vânzărilor poate reflecta o dotare consistentă cu imobilizări corporale, esențiale pentru realizarea produselor și serviciilor. Mai departe, trebuie studiată însă compoziția acestor imobilizări corporale, respectiv gradul de înnoire și de modernitate a acestora.

Dacă mărimea nevoii de fond de rulment este pozitivă și în corelație cu mărimea vânzărilor, atunci se identifică o evoluție sănătoasă a activității de exploatare. Mărimea negativă a variației nevoii de fond de rulment ($-\Delta NFR$) poate fi explicată printr-o exploatare mai conservativă a capitalului de lucru, cu stocuri și creanțe-clienți reduse și, respectiv, cu datorii către furnizori staționare sau, dimpotrivă, în creștere (licită). Poate fi însă și rezultatul unei politici contabile agresive (chiar necorespunzătoare) de recunoaștere mai rapidă a veniturilor coroborată cu recunoașterea cu întârziere a cheltuielilor. Scăderea nevoii de fond de rulment poate fi și un semnal negativ dacă reducerea stocurilor și creanțelor, precum și creșterea datoriilor către furnizori este datorată scăderii/lipsei activității de exploatare.

- mii lei -

Situția fluxurilor de trezor.		
CF expl = $PN + \Delta Mo - \Delta NFR$		28470
CF inv = $Imo_0 - \Delta Mo - Imo_1$		-24970
CF fin = $Cap_1 - PN - Cap_0 + \Delta Oblig - \Delta Oblig_0$		-1600
CFT = $CF_1 - CF_0 =$	1900	1900

Cash-flow-ul din activități de investiții (CF_{inv}) se poate obține prin compararea imobilizărilor de la începutul anului cu cele de la sfârșitul anului, ambele exprimate în valori brute, respectiv, fără deducerea amortizărilor. În bilanț acestea se înregistrează în valori nete de amortizări și, de aceea, din

imobilizările inițiale (Imo_0) se scad amortizările și provizioanele nete de reluări asupra lor:

$$CF_{inv} = Imo_0 - \Delta Mo - \Delta Mo_1 - Imo_1 \quad (5)$$

La întreprinderea PHARMA S.A., CF_{inv} se determină astfel:

$$CF_{inv} = 69.300 - 6.970 - 87.300 = -24.970 \text{ mii lei și semnifică o plată de cash pentru creșterea efectivă a imobilizărilor de la începutul până la sfârșitul anului.}$$

Cash-flow-ul de investiții oferă indicii despre politica de dezvoltare a întreprinderii. Dacă este suficient cash-flow de gestiune pentru această dezvoltare, atunci are loc o creștere sustenabilă. O mărime redusă a acestui cash-flow de investiții poate indica preocuparea de a conserva cash-ul întreprinderii și, în consecință, absența unei politici investiționale. În timp, această atitudine va determina plăți substanțiale pentru înlocuirea activelor uzate și nevoi crescute pentru recuperarea oportunităților de creștere.

Cash-flow-ul din activități de finanțare cu capitaluri externe (proprie și împrumutate) sunt generate de majorările de capital social (prin emisiune de acțiuni noi) și/sau de majorările de datorii pe termen mediu și lung (prin primirea de noi împrumuturi sau prin emisiunea de obligațiuni ale întreprinderii). Plățile de finanțare sunt determinate, cel mai adesea, de rambursările de împrumuturi pe termen lung și mediu, și de răscumpărarea propriilor acțiuni de pe piața bursieră sau extrabursieră.

Dividendele plătite pentru exercițiul financiar precedent pot fi considerate plăți ale activității de finanțare, reprezentând remunerări ale capitalurilor proprii subscrise de acționarii întreprinderii. Alternativ, acestea pot fi considerate plăți în cash-flow-ul de gestiune, evidențiind astfel capacitatea întreprinderii de a plăti dividende din rezultatele activității curente de gestiune.

Profitul net se scade din capitalurile proprii de la sfârșitul anului deoarece este component al cash-flow-ului de gestiune:

$$CF_{fin} = \Delta CPR + \Delta DTL = (CPR_1 - PN - CPR_0) + (DTL_1 - DTL_0) \quad (6)$$

unde:

ΔCPR = majorarea capitalului social prin emisiune de acțiuni noi / reinvestirea profiturilor reportate și nedistribuite, răscumpărarea de acțiuni proprii

ΔDTL = primirea de credite noi / rambursarea creditelor vechi.

La întreprinderea PHARMA S.A. s-au modificat soldurile capitalurilor permanente (proprie și împrumutate) pentru a face față efortului investițional semnificativ în creșterea imobilizărilor, cu mult mai mare decât cash-flow-ul de gestiune. În consecință:

$$CF_{fin} = (86.200 - 19.800 - 73.000) + (82.000 + 1500 - 77.000 - 1.500) = -6.600 + 5.000 = -1.600 \text{ mii lei (plăți)}.$$

Cash-flow-ul de finanțare oferă informații despre majorarea capitalului social prin emisiunea de acțiuni noi, despre solicitarea de credite noi sau, dimpotrivă, despre reducerea profitului reportat, a profitului nedistribuit, despre reducerea capitalului social prin răscumpărarea, de pe piața de capital, a propriilor acțiuni or rambursarea de credite vechi. De asemenea, pot fi relevante informații despre atragerea de credite noi pentru plata dividendelor către acționari și/sau răscumpărarea propriilor acțiuni.

Cash-flow-ul total (CFT) al întreprinderii este deci suma celor trei cash-flow-uri ale activităților de gestiune, de investiții și de finanțare și va verifica (va explica), astfel, variația trezoreriei nete de la începutul până la sfârșitul anului:

$$CFT = CF_{gest} + CF_{inv} + CF_{fin} = TN_1 - TN_0 \quad (7)$$

$$TN_0 + CFT = TN_1 \quad (8)$$

În consecință, cash-flow-ul este o informație de **analiză financiară** a surselor de formare a fluxului de trezorerie de la începutul până la sfârșitul exercițiului financiar, a variației trezoreriei întreprinderii care se regăsește în conturi la bănci, în casă și în investiții financiare pe termen scurt.

La întreprinderea PHARMA SA, cash-flow-ul total a fost influențat de plățile pentru investiții (- 24.970) care au absorbit aproape tot cash-flow-ul de gestiune (= 28.470). Diferența rămasă, împreună cu creditele noi (5.000), au fost absorbite de reducerea semnificativă a profitului reportat și a profitului nedistribuit sub formă de dividende(-6.600), dar a asigurat și creșterea de cash (= 1.900):

$$CFT = 28.470 - 24.970 - 6.600 + 1.500 = 1.900 = 52.100 - 50.200 \text{ mii lei} \quad (9)$$

Operațiunile rezultate din decizii de investiții și/sau de finanțare particulare care nu generează încasări și plăți nu se vor înregistra în Situația cash-flow-urilor:

- ➔ închirierea unor spații comerciale, echipamente etc. reprezintă o decizie de investiții și de finanțare, dar nu afectează trezoreria întreprinderii;
- ➔ conversia datoriilor în capitaluri proprii reprezintă o decizie de schimbare a structurii capitalurilor și determină creșterea capitalurilor proprii, corelativ cu diminuarea datoriilor, dar, din nou, nu afectează trezoreria întreprinderii.

Aceste operațiuni vor fi menționate în Notele explicative la Bilanț și vor atrage atenția analiștilor financiari pentru determinarea și estimarea performanței trecute și viitoare a întreprinderii.

Cash-flow-ul disponibil este folosit pentru evaluarea întreprinderii

În perspectiva determinării valorii întreprinderii, considerată a fi un portofoliu de investiții mai noi și mai vechi, noțiunea de cash-flow comportă anumite ajustări. Acestea sunt necesare pentru a reflecta capacitatea întreprinderii de a degaja, către acționari și împrumutători, **cash-flow disponibil** (CFD, *free cash-flow*, în engleză) pentru:

- ➔ recuperarea capitalului inițial investit și
- ➔ remunerarea acestui capital, cel puțin la o rată normală de rentabilitate, în raport cu riscul asumat.

De la început facem precizarea că demersul nostru de evaluare pornește de la determinarea valorii întreprinderii în ansamblu, ca rezultat al investiției atât a capitalurilor proprii, cât și a celor împrumutate. În această perspectivă, dobânzile ne apar ca remunerare a împrumutătorilor și deci ca o componentă a cash-flow-ului disponibil al întreprinderii și nu ca o cheltuială financiară, plătită din cash-flow-ul de gestiune.

Odată calculată valoarea întreprinderii, se vor determina apoi cele două componente ale ei:

1. valoarea capitalurilor proprii și
2. valoarea capitalurilor împrumutate (a datoriilor).

Este legitim să considerăm că rezultatele operațiunilor de gestiune sunt destinate remunerării celor două categorii de investitori de capital, acționari și împrumutători. Drept urmare, cash-flow-ul disponibil este format din aceste rezultate: profitul net, amortizarea anuală și dobânzile, nete de impozitul pe profit. Împrumutătorii sunt remunerați cu dobânzile în sumă întreagă, conform contractului de credit. Deoarece profitul net al întreprinderii îndatorate include și economia de impozit (obținută prin deducerea dobânzii din profitul impozabil), atunci este nevoie ca dobânzile să se includă în CFD în sumă netă de impozit pentru a nu se face o dublă înregistrare a acestei economii¹¹:

$$\text{Rezultatele curente (de exploatare și financiare)} = PN + Amo + Dob \cdot (1 - \tau) \quad (10)$$

Dacă nu ar avea loc niciun fel de investiții în active fixe și în necesarul de fond de rulment, atunci rezultatele operațiunilor de gestiune s-ar putea distribui în totalitate către investitori (acționari și împrumutători). Cum însă au loc frecvente investiții, cel puțin de menținere a capacității inițiale de producție (finanțate din amortizare) și au loc frecvente modificări ale

¹¹ $PN^L = PN^U + Dob \cdot \tau = PN^U + \text{Economia de impozit}$, unde L = întreprinderea îndatorată; U = întreprinderea neîndatorată, iar τ = cota de impozit pe profit

volumului stocurilor, creanțelor și trezoreriei (finanțate din profit și din alte surse externe), atunci cash-flow-ul disponibil trebuie să țină cont de aceste finanțări ale creșterii economice a întreprinderii (a se vedea Figura 2):

$$\text{Creșterea economică} = \Delta Imo + \Delta ACR_{nete} \quad (11)$$

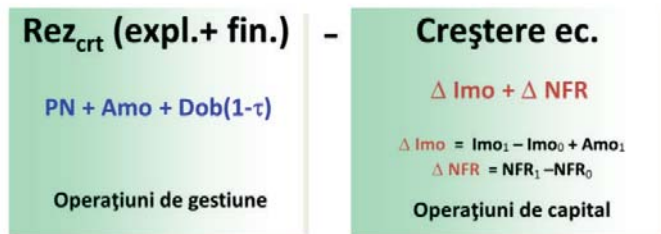
Drept urmare, cash-flow-ul disponibil este determinat de rezultatele operațiunilor de gestiune (curentă și extraordinară) corectate cu investițiile în creșterea economică:

$$1. \text{CFD} = \text{Rezultatele curente} - \text{Creșterea economică} = PN + Amo + Dob \cdot (1 - \tau) - \Delta Imo - \Delta NFR,^{12} \quad (12)$$

unde: $\Delta Imo = Imo_1 - Imo_0 + Amo$; $\Delta NFR = NFR_1 - NFR_0$

unde, 1 și 0 exprimă sfârșitul și începutul exercițiului financiar.

Figura 2. Formarea cash-flow-ului disponibil

Sursa: Stancu, Ion; Stancu, Dumitru; Finanțe corporative cu Excel, București, Editura Economică, 2012, pag. 347

Calculul CFD se poate face și pornind de la marjele de acumulare: profit înainte de dobânzi și de impozit (EBIT) și profit înainte de dobânzi, impozit și amortizări (EBITDA)¹³.

Deoarece, $PN + Dob \cdot (1 - \tau) = EBIT \cdot (1 - \tau)$, avem:

$$2. \text{CFD} = EBIT \cdot (1 - \tau) + Amo - \Delta Imo - \Delta NFR \quad (13)$$

Și întrucât, $EBIT \cdot (1 - \tau) + Amo = EBITDA \cdot (1 - \tau) + Amo \cdot \tau$, avem:

$$3. \text{CFD} = EBITDA \cdot (1 - \tau) + Amo \cdot \tau - \Delta Imo - \Delta NFR \quad (14)$$

Prin complementaritate, CFD se poate calcula pornind de la cash-flow-ul de gestiune (CF_{gest}) ce cuprinde deja primii doi termeni ai rezultatelor curente de gestiune ($PN + Amo$), precum și deducerea variației nevoii de fond de rulment (ΔNFR). În consecință, la cash-flow-ul de gestiune se adaugă dobânda după impozit [$Dob \cdot (1 - \tau)$], economia de impozit din amortizarea deductibilă fiscal ($Amo \cdot \tau$) și se scade doar variația activelor imobilizate (ΔImo):

$$4. \text{CFD} = CF_{gest} + Dob \cdot (1 - \tau) + Amo \cdot \tau - \Delta Imo \quad (15)$$

Tot astfel, se poate porni de la cash-flow-ul total, care se corectează cu profitul financiar după impozit, la care se adaugă cash-flow-ul disponibil către acționari, precum și cel către împrumutători (creditori):

$$5. \text{CFD} = CFT + P_{fin} \cdot (1 - \tau) + CFD_{act.} + CFD_{cr} \quad (16)$$

Toate aceste relații de calcul ale cash-flow-ului disponibil al întreprinderii confirmă, de fapt, realizarea echilibrului financiar în bilanț și complementaritatea lui cu rezultatele curente de gestiune din contul de profit și pierdere.

Pentru întreprinderea PHARMA SA, în baza bilanțurilor succesive și a contului de profit și pierdere, prezentate mai sus, vom putea determina cash-flow-ul disponibil al întreprinderii (CFD) prin toate cele 5 relații de calcul prezentate anterior:

	PN+Amo+Dob·(1-τ)	EBIT·(1-τ)+Amo·τ-ΔImo-ΔNFR	EBITDA·(1-τ)+Amo·τ-ΔImo-ΔNFR	CF _{gest} +Dob·(1-τ)+Amo·τ-ΔImo	CFT+P _{fin} ·(1-τ)+CFD _{act.} +CFD _{cr}
Cash flow net (disponibil)	1-τ-ΔImo-ΔNFR	1-τ-ΔImo-ΔNFR	1-τ-ΔImo-ΔNFR	1-τ-ΔImo	1-τ-ΔImo
- în mii lei -	6810	6810	6810	6810	6810

$$1. \text{CFD}_{(intrepr.)} = 19.800 + 6.970 + (9240 - 5300) \cdot (1 - 0,16) - (87.300 - 6.970 - 69.300) - (30.300 - 32.000) = 30.080 - 24.970 - (-1.700) = \mathbf{6.810 \text{ mii lei}}$$

Replicarea calculelor după relațiile 2 – 5 va conduce la același rezultat: $\text{CFD}_{(intrepr.)} = \mathbf{6.810 \text{ mii lei}}$.

În raport cu destinațiile sale, cash-flow-ul disponibil, la nivelul întreprinderii, se compune din cash-flow-ul disponibil pentru **acționari** ($CFD_{act.}$) și cash-flow-ul disponibil pentru **creditori** ($CFD_{cr.}$):

$$\text{CFD} = \text{CFD}_{act.} + \text{CFD}_{cr.} = 8.500 + (-1.690). \quad (17)$$

La rândul lor, cash-flow-urile disponibile investitorilor de capital (acționari și împrumutători) se formează din remunerarea pe seama rezultatelor curente:

- a acționarilor, sub formă de dividende = Div, inclusiv cash-flow-ul total, și din fluxurile de trezorerie determinate de modificarea capitalurilor proprii (ΔCPR):

$$\text{CFD}_{act.} = Div + CFT + \Delta CPR = 6.600 + 1.900 - (86.200 - 13.200 - 73.000) = \mathbf{8.500 \text{ mii lei}} \quad (18)$$

- a împrumutătorilor, sub formă de profit financiar după impozit = $P_{fin} \cdot (1 - \tau)$ și din fluxurile de trezorerie determinate de modificarea capitalurilor împrumutate pe termen mai mare de 1 an (ΔDTL):

12 Free Cash Flow to Firm (FCFF) = NI + NCC + Int (1 - Tax rate) - FCInv - WCInv, unde, NCC = non-cash charges (depreciation), www.cfainstitute.org/.../equity_chapter_4.pptx,

Free Cash Flow to Firm (FCFF) = EBIT(1-t) - (Capital Expenditures - Depreciation) - Change in non-cash Working Capital, Damodaran on valuation, http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datafile/variable.htm

13 EBITDA = earnings before interest, taxes, depreciation and amortization, în engleză; EBIT = earnings before interest and taxes, în engleză

$$\begin{aligned}CFD_{Cr.} &= R_{fin} \cdot (1 - \tau) + \Delta DTL = \\&= (9.240 - 5.300) \cdot (1 - 0,16) - (82.000 - 77.000) = \\&= -1.690 \text{ mii lei}\end{aligned}\quad (19)$$

Cash-flow-ul disponibil creditorilor este determinat pe seama interacțiunii întreprinderii cu piața financiară. Efortul întreprinderii de remunerare a împrumutătorilor acesteia este diminuat de remunerarea pe care întreprinderea o primește de la cei împrumutați de către ea însăși. De aceea, în acest cash-flow disponibil am introdus profitul financiar și nu dobânzile plătite creditorilor.

Pentru evaluarea întreprinderii și a capitalurilor acesteia, cash-flow-urile disponibile (CFD) și valorile patrimoniale de la sfârșitul anului ($Imo_1 + ACR_1$; CPR_1 și DAT_1)¹⁴ se actualizează la costurile specifice ale capitalurilor (mediu ponderat = k_c , propriu = k_c și împrumutat = k_d) corespunzătoare claselor de risc specifice:

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ întrepr.}} &= \frac{CFD_1 + Imo_1 + ACR_1}{1 + k} \\VAN_{\text{întrepr.}} &= V_{0 \text{ întrepr.}} - (Imo_0 + ACR_0)\end{aligned}\quad (20)$$

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ CPR}} &= \frac{CFD_{act.} + CPR_1}{1 + k_c} \\VAN_{CPR} &= V_{0 \text{ CPR}} - CPR_0\end{aligned}\quad (21)$$

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ DTL}} &= \frac{CFD_{cr.} + DTL_1}{1 + k_d} \\VAN_{DTL} &= V_{0 \text{ DTL}} - (DTL_0 + Proviz_0)\end{aligned}\quad (22)$$

În baza cash-flow-urilor întreprinderii analizate, anterior calculate, a valorii finale a capitalurilor acesteia, pe total și pe surse de finanțare (proprii și împrumutate), valoarea (V_0) și valoarea actualizată netă (VAN) pe ansamblu și pe componente ale capitalurilor (proprii și împrumutate) se prezintă în Tabelul 2.

Tabel 2. Rezultatele evaluării întreprinderii analizate

$CFD = 6.810$	$k_{ec} = 15\%$	$V_{0 \text{ întrepr.}} = 153.487$	$VAN_{\text{întrepr.}} = 1.987$
$CFD_{act.} = 8.500$	$k_c = 26,3\%$	$V_{0 \text{ CPR}} = 74.987$	$VAN_{CPR} = 1.987$
$CFD_{cr.} = -1.690$	$k_d = 4,2\%$	$V_{0 \text{ DTL}} = 78.500$	$VAN_{DTL} = 0$

Sursa: Proiecție proprie

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ întrepr.}} &= \frac{6.810 + 87.300 + 82.400}{1 + 0,15} = 153.487 \text{ mii lei} \\VAN_{\text{întrepr.}} &= 153.487 - 151.500 = 1.987 \text{ mii lei} > 0\end{aligned}$$

Putem aprecia că managementul întreprinderii este performant, reușind să aducă plus de valoare capitalurilor (proprii și împrumutate) investite în activele fixe și circulante nete ale întreprinderii. Dacă acest plus de valoare se va regăsi și în creșterea cursului bursier al acțiunilor întreprinderii, înseamnă că piața de capital a integrat această performanță managerială, iar managerii vor fi recompensați de către acționari cu bonușuri corespunzătoare.

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ CPR}} &= \frac{8.500 + 86.200}{1 + 0,263} = 74.987 \text{ mii lei} \\VAN_{CPR} &= 74.987 - 73.000 = 1.987 \text{ mii lei}\end{aligned}$$

Este de remarcă faptul că, în ipoteza de $VAN_{(DTL)} = 0$ și deci de conservare a valorii capitalurilor împrumutate, întregul surplus de valoare de la nivelul întreprinderii se transferă în beneficiul acționarilor: $VAN_{(\text{întrepr.})} = VAN_{(CPR)} = 1.987$ ¹⁵

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ DTL}} &= \frac{-1.690 + 82.000 + 1.500}{1 + 0,042} = 78.500 \text{ mii lei} \\VAN_{DTL} &= 78.500 - 78.500 = 0\end{aligned}$$

În consecință, cash-flow-urile disponibile, valoarea actualizată și valoarea actualizată netă ale acționarilor și a împrumutătorilor sunt egale cu cele ale întreprinderii:

$$CFD = CFD_{act.} + CFD_{cr.} = 8.500 + (-1.690) = 6.810 \text{ mii lei} \quad (23)$$

$$\begin{aligned}V_{0 \text{ întrepr.}} &= V_{0 \text{ CPR}} + V_{0 \text{ DTL}} = 74.987 + 78.500 = \\&= 153.487 \text{ mii lei}\end{aligned}\quad (24)$$

$$VAN_{\text{întrepr.}} = VAN_{CPR} + VAN_{DTL} = 1.987 + 0 = 1.987 \text{ mii lei} \quad (25)$$

În mod normal, la publicarea situațiilor financiare, acest plus de valoare reală (VAN) din exploatarea activelor întreprinderii ar trebui să se reflecte în creșterea valorii de piață (a cursului bursier) al acțiunilor acesteia. Operatorii pe piața de capital devin conștienți de surplusul de valoare al capitalurilor întreprinderii și vor deveni interesați să cumpere acțiunile acesteia, acțiuni în care întrevăd un potențial de creștere. Dacă piața bursieră nu reacționează, înseamnă că evaluarea de mai sus trebuie revizuită.

¹⁴ Utilizarea cash-flow-ului disponibil pentru evaluarea întreprinderii pornește de la ipoteza că activele economice ($Imo + ACR$), capitalurile proprii (CPR) și cele împrumutate (DTL), din bilanțul de la începutul și de la sfârșitul anului, reflectă cât mai adecvat valoarea justă, cea mai apropiată de valoarea de piață. Auditarea situațiilor financiare în conformitate cu standardele internaționale de contabilitate (IFRS) face plauzibilă această ipoteză.

În valorile patrimoniale finale am inclus activele imobilizate (Imo) și activele circulante nete ($ACR_{nete} = NFR + \text{cash-ul}$). Vom obține astfel o valoare actualizată (V_0) mai mare. Deoarece toate estimările de valoare a întreprinderii se fac fără a lua în considerare cash-ul, valoarea actualizată obținută mai sus o putem corecta prin scăderea cash-ului de la începutul anului.

¹⁵ Această ipoteză poate fi acceptată dacă piața bancară este concurențială și dobânzile practicate de acestea la creditarea întreprinderilor sunt foarte apropiate de dobânda medie bancară

Concluzii

Cash-ul (trezoreria netă) și cash-flow-ul sintetizează interacțiunile dintre operațiunile de gestiune și cele de capital ale întreprinderii. Cash-flow-ul are o determinare complexă, alături de operațiunile de gestiune (de exploatare și financiare) își aduc contribuția la formarea lui și operațiunile de capital, respectiv, operațiunile de investiții și de finanțare.

Profitul net ca informație contabilă este diferit de cash-flow-ul ca informație monetară prin faptul că:

1. cash-ul și cash-flow-ul corectează veniturile încasabile și cheltuielile plătibile cu decalajele între momentul angajării și cel al încasării/plății acestora. Obligațiile de plată la anumite scadențe sunt decalaje favorabile, drepturile de creanță (de încasări) la anumite scadențe sunt decalaje nefavorabile, iar diferența dintre acestea (necesarul de fond de rulment) corectează potențialitatea veniturilor și cheltuielilor întreprinderii de a fi transformate în cash efectiv.

2. profitul net este un rezultat exclusiv (cel puțin pe termen scurt) al operațiunilor de gestiune, respectiv de exploatare și financiare, în timp ce cash-ul și cash-flow-ul sunt generate atât de operațiunile de gestiune, cât și de cele de capital: dezinvestiții sau investiții și finanțări sau rambursări (restituiri) de capitaluri din piața financiară;
3. profitul net exprimă o potențialitate (contabilă) de a avea încasări în prezent sau în viitor, în timp ce cash-flow-ul exprimă transformarea concretă în bani a veniturilor și cheltuielilor întreprinderii;

Situația fluxurilor de trezorerie explică diferența dintre contabilitatea de angajamente și contabilitatea de trezorerie.

Aceasta furnizează informații utile despre impactul înregistrărilor din contabilitatea de angajamente asupra fluxurilor de trezorerie, despre lichiditatea, solvabilitatea și flexibilitatea financiară a întreprinderii.

Pe baza situației fluxurilor de trezorerie se pot identifica activitățile generatoare de cash pentru a susține afacerile și pentru a achita obligațiile ajunse la scadență, nevoile suplimentare de

Anexa. Lista surselor de încasări și a destinației plăților din operațiuni de gestiune, de investiții și de finanțare

Încasări	Plăți
Operațiuni de gestiune	
Încasări de la clienți	Plăți pentru aprovizionări și pentru salarii
Încasări din redevențe, chirii și alte venituri	Plăți pentru alte cheltuieli
Dobânzi și dividende încasate din imobilizările financiare	Dobânzi plătite pentru creditele bancare și obligațiunile întreprinderii
Încasări din vânzarea investițiilor financiare pe termen scurt	Plăți pentru cumpărarea de investiții financiare pe termen scurt
	Impozite și taxe plătite
Încasări din operațiuni extraordinare	Plăți pentru operațiuni extraordinare
Operațiuni de investiții	
Încasări din vânzarea imobilizărilor corporale și necorporale (nete de impozitul pe veniturile din aceste vânzări)	Plăți pentru cumpărarea de imobilizări corporale și necorporale
Încasări din vânzarea imobilizărilor financiare	Plăți pentru cumpărarea de imobilizări financiare
Încasări din rambursarea împrumuturilor acordate de întreprindere către entități din afară	Plăți pentru acordarea de împrumuturi către entități din afară
Operațiuni de finanțare	
Încasări din credite bancare noi și din emisiunea de obligațiuni ale întreprinderii	Plăți pentru rambursarea creditelor bancare și a obligațiunilor întreprinderii
Încasări din emisiunea de acțiuni noi ale întreprinderii	Plăți pentru răscumpărarea de acțiuni ale întreprinderii (acțiuni de trezorerie)
	Dividende plătite către acționarii întreprinderii

Este de reținut că investițiile în active financiare pe termen lung (participațiile directe, acțiunile și obligațiunile altor întreprinderi deținute de întreprinderea analizată) se înscriu la cash-flow-ul de investiții, dar că dividendele și dobânzile încasate din aceste active financiare se înscriu în cash-flow-ul de gestiune. Tot astfel, încasările din credite noi sau din emisiunea de acțiuni noi se înscriu în cash-flow-ul de finanțare, dar dividendele și dobânzile de plătit se înscriu, conform IFRS, fie în cash-flow-ul de gestiune, fie în cash-flow-ul de finanțare, în funcție de politica specifică a întreprinderii.

finanțare externă, dar și noile oportunități de afaceri pentru dezvoltarea întreprinderii.

Cash-flow-ul de gestiune ne oferă indicii asupra calității activității de curente (exploatare și financiară), asupra capacității acesteia de a genera profituri.

Cash-flow-ul de investiții oferă indicii despre politica de dezvoltare a întreprinderii.

Cash-flow-ul de finanțare oferă informații despre majorarea capitalului social prin emisiunea de acțiuni noi, despre solicitarea de credite noi sau, dimpotrivă, despre reducerea profitului reportat, a profitului nedistribuit, despre reducerea capitalului social prin răscumpărarea, de pe piața de capital, a propriilor acțiuni or rambursarea de credite vechi. De asemenea, pot fi relevate informații despre atragerea de credite noi pentru plata dividendelor către acționari și/sau răscumpărarea propriilor acțiuni.

Cash-flow-ul, total și pe componentele sale, reprezintă informații de **analiză financiară** a surselor de formare a fluxului de trezorerie, de la începutul până la sfârșitul exercițiului financiar, a variației trezoreriei întreprinderii. Cash-flow-ul disponibil este o informație de **evaluare financiară** a întreprinderii, respectiv a capacității acesteia de a remunera „furnizorii” de capitaluri (acționarii și împrumutătorii) astfel încât investițiile lor de capital să aducă valoare adăugată. ●

Bibliografie

Damodaran Aswath, *Damodaran on valuation*, http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datafile/variable.htm

Loth Richard, *Analyze Cash Flow The Easy Way*, on November 26, 2012, <http://www.investopedia.com/articles/stocks/07/easycashflow.asp> ;

McClureBen, *Free Cash Flow: Free, But Not Always Easy*, on March 08, 2010, <http://www.investopedia.com/articles/fundamental/03/091703.asp>;

Moreland Jonathan, *Difference between earnings and cash*, Individual Investor Magazine, Individual Investor Group, Inc., 1995;

Schweser, Kaplan, Inc., *Understanding the Cash Flow Statement*, Level 1, Book 3 – Financial Statement Analysis, 2008, pag. 106-135;

Stancu, Ion; Stancu, Dumitra, *Finanțe corporative cu Excel*, București, Editura Economică, 2012;

***, OMFP nr. 3.055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009

***, Standardele Internaționale de Contabilitate, 2000, București, Editura Economică, 2000.

Analiza practicilor comitetului de audit în contextul guvernancei corporative

la un eșantion de entități listate pe bursa de la Paris

Abstract

The Analysis of the Audit Committee Practices in the Context of Corporate Governance for a Sample of Entities Listed on the Paris Stock Exchange Market

The study analyzes how the audit committees of the most important companies listed at Paris Stock Exchange operate. Some specific objectives are followed: how audit committees are structured, how they operate and also what responsibilities that, normally, in a good corporate governance climate would be accomplished are actually met. The research methodology is based on the construction of a questionnaire encompassing the mentioned objectives, and applying this questionnaire to the information disclosed in the annual reports, published on the companies' websites. The CAC 40 stock index comprising 40 companies was elected, from which were included in analysis 28 companies. Analyzing the data that was therefore collected, a disclosure index of the practices of the audit committees was formed, which was subjected to statistical analysis to check if certain factors tend to influence the audit committee practices. Following this study, was concluded that the aspects regarding the structure and responsibilities of the audit committee are essential, for the proper performance of this committee.

Key words: audit committee, corporate governance, audit, CAC 40

JEL Classification: M42

Cuvinte cheie: comitet de audit, guvernance corporativă, audit, CAC 40

Rareș HURGHIS*,
Adriana TIRON-TUDOR** &
Cristina BOȚA-AVRAM***

Introducere

Apariția piețelor de capital a determinat orientarea companiilor către noi surse de finanțare, ca alternativă la sistemul bancar. Însă scandalurile financiare din ultimele două decenii au zdruncinat încrederea investitorilor în modul în care sunt conduse companiile, respectiv în răspunderea asumată de către auditori și rolul lor în detectarea fraudelor și erorilor. Ca urmare a cerințelor legale și de reglementare a piețelor de capital, în tot mai multe entități au fost înființate comitete de audit.

Simpla existență a comitetului de audit nu garantează eficiența acestuia, negarantând astfel transparența informațiilor financiare și non-financiare prezentate în cadrul rapoartelor anuale.

* Masterand, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: rares.hurghis@gmail.com

** Prof.univ.dr., Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: adriana.tiron@econ.ubbcluj.ro

*** Lect.univ.dr., Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, e-mail: cristina.botaaavr@econ.ubbcluj.ro

Ultimele scandaluri financiare întăresc această ipoteză, ducând la analiza modului de îndeplinire a responsabilităților sub influența unor factori care ar putea influența obiectivitatea acestui comitet.

Studiile¹ evidențiază importanța comitetului de audit, însă prin intermediul acestui studiu s-au analizat aspecte referitoare la practicile comitetului de audit din cadrul companiilor listate la bursa de la Paris, respectiv de a identifica în ce măsură practicile comitetelor de audit ale companiilor analizate sunt influențate de diferiți factori; interpretarea și compararea rezultatelor obținute cu rezultatele altor studii de specialitate în acest domeniu.

Metodologia cercetării

Proiectul se axează pe o îmbinare a metodelor de cercetare calitativă cu cele cantitative. Cercetarea calitativă se remarcă în analiza situațiilor financiare ale companiilor alese, cuprinzând și o prezentare a unor aspecte specifice practicilor comitetului de audit, denumite problematici, care contribuie la calculul variabilei dependente DI (Disclosure Index). Alte elemente care au fost puse în evidență în cercetarea calitativă sunt variabilele alese pentru a analiza relația dintre acestea și DI.

Cercetarea cantitativă se bazează pe identificarea a 28 de companii listate la bursa de la Paris și culegerea datelor din situațiile financiare ale acestora pentru determinarea indicelui prezentării de informații DI, care demonstrează în ce măsură se regăsesc problematicile stabilite în rapoartele anuale ale companiilor.

Alegerea bursei de la Paris este motivată de faptul că majoritatea companiilor au cel puțin doi auditori statutari, res-

pectiv unele companii sunt listate pe mai multe burse, pe lângă cea de la Paris. Astfel, am dorit să certificăm dacă practicile comitetului de audit sunt influențate de diferiți factori, într-un mediu stabil, reglementat și diversificat. Alegerea a 28 de companii, din totalul de 40 care intră în componența indicelui CAC 40, este motivată de faptul că prin intermediul companiilor alese se acoperă 16 din totalul de 18 sectoare de activitate în care activează cele 40 de companii.

Diversificarea în funcție de sectorul de activitate va verifica modul de îndeplinire a sarcinilor comitetelor de audit, care ar trebui să fie unitare, indiferent de sectorul de activitate.

Tot o cercetare cantitativă se remarcă și în prelucrarea datelor în programul SPSS pentru a analiza influența variabilelor independente asupra indicelui prezentării de informații DI.

Din cadrul situațiilor financiare au fost analizate informații referitoare la practicile comitetului de audit în cadrul guvernancei corporative, aspectele care constituie variabilele urmărite în cadrul acestui proiect. Perioada pentru care au fost analizate companiile se referă la anul financiar 2012.

Abordări din literatura de specialitate

Pentru a putea vorbi de audit intern, concept care adesea conduce la cel de comitet de audit, trebuie să ne referim întâi la guvernancea corporativă, întrucât în cadrul acesteia a apărut și ideea practică privind comitetul de audit. Conceptul modern de comitet de audit își are originea în anul 1940, când US Securities and Exchange Commission (SEC) a recomandat ca entitățile listate să formeze un comitet din membrii

neexecutivi ai conducerii administrative a companiilor. Importanța acestui concept a fost recunoscută pe deplin prin Codul Cadbury din Marea Britanie din 1992.

În Franța, comitetele de audit au reprezentat o mișcare corporativă importantă, care a început încă din 1985. Datorită Raportului Vienot, din 1995, prezența comitetelor de audit în mediul de afaceri francez a devenit o certitudine².

Guvernancea corporativă este un element esențial pentru îmbunătățirea eficienței și creșterii economice, precum și creșterea încrederii investitorilor. Guvernancea corporativă implică un set de relații între managementul companiei, consiliul său de administrație, acționarii săi și alte părți interesate. Guvernancea corporativă prevede, de asemenea, structura prin care sunt stabilite obiecti-

1 Fulop, M.T., *Studiu privind structura comitetelor de audit în România*, Revista „Audit Financiar” no. 4 (112), 2014, pp.3-11; Abbott, L., J., Parker, S., Peters, G., F., *The effects of audit committee activity and Independence on corporate fraud*, Managerial Finance, 2000, vol. 26, no. 11, pp. 55-68

2 Barbier, E., *Audit committees a la Francaise*, Internal Auditor, 1998, Vol. 55, no. 3

Din punct de vedere al guvernăței corporative, calitatea funcției de audit este apreciată prin prisma acestuia de a solicita entităților să prezinte mai multe informații suplimentare în vederea reducerii asimetriei informaționale dintre management și investitori

vele firmei, precum și mijloacele de atingere a acestor obiective și monitorizarea performanței³. Guvernarea corporativă este sistemul prin care companiile sunt conduse și controlate⁴.

Guvernarea corporativă eficientă se asigură că obiectivele și planurile strategice pe termen lung sunt stabilite, că managementul și structura de management sunt capabile să atingă aceste obiective, în același timp asigurându-se că structurile funcționează pentru a menține integritatea, reputația și responsabilitatea companiei la circumscripțiile sale relevante⁵.

Conform lui Ruzaidah și Takiah (2004)⁶, **comitetul de audit** se constituie într-unul dintre **elementele cheie**

ale unui cadru eficient de guvernare corporativă, fiind organul din structura de guvernare corporativă care se materializează într-un mecanism de control și monitorizare a managementului. Însă simpla existență a comitetului de audit nu garantează responsabilitatea corporativă în fața publicului investitor, acesta trebuind a fi coroborat cu un sistem atât de audit intern, cât și de audit extern performant, la cele mai înalte standarde.

Astfel, există următoarea diferențiere între cele trei concepte⁷:

➔ **Auditul extern:** are rolul de a formula o opinie asupra situațiilor financiare ale companiei;

➔ **Auditul intern:** are rolul de a monitoriza sistemul de control intern, de management al riscurilor, aceste sisteme fiind implementate de către managementul companiei, garantând că aceste obiective o să fie atinse, determinând astfel un sistem de guvernare corporativă eficient;

➔ **Comitetul de audit:** reprezintă elementul principal care ar trebui să supravegheze și să coordoneze activitatea de audit, îndeplinindu-și responsabilitatea de a asigura credibilitatea situațiilor financiare, înainte ca acestea să fie aprobate și ulterior publicării acestora.

3 OECD Principles of Corporate Governance, 2004, pp.11, available at: <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

4 Cadbury Report, 1992, pp.4, available at: <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf>

5 Florea, R., Florea, R., *Internal Audit and Corporate Governance*, Economy Transdisciplinarity Cognition, 2013, vol. 16, no. 1

6 Citat de Boța-Avram, C., *Practicile comitetului de audit în contextul guvernăței corporative – cercetare asupra firmelor listate la BV/B*, Revista „Audit Financiar” no. 12 (96), 2012, pp. 17

7 Boța-Avram, C., *Some arguments that justify the audit trinity's approach in the context of corporate governance*, Studies in Business and Economics, no. 6, pp. 5-18

Unul dintre rolurile principale, subliniat de Bertschinger și Schaad⁸, privind rolul **comitetului de audit** în cadrul entității, este aceea de funcție intermediară între auditul intern, auditul extern și management. De asemenea, este important ca relația dintre departamentul de audit intern și managementul companiei să fie una de colaborare⁹.

Din punct de vedere al guvernării corporative, calitatea funcției de audit este apreciată prin prisma acesteia de a solicita entităților să prezinte mai multe informații suplimentare în vederea reducerii asimetriei informaționale dintre management și investitori. Manipularea informațiilor de către managementul companiei poate influența comportamentul părților interesate¹⁰ (investitori, bănci, autorități etc.).

Beneficiile prezentării de informații pot fi cuantificate prin intermediul evoluției fluxului de numerar, respectiv creșterea prețului de tranzacționare pentru acțiunile companiilor cotate la bursă¹¹.

Astfel, un rol primordial îl joacă **comitetul de audit** care, din perspectiva teoriei agenției, este privit drept un instrument de monitorizare ce îmbunătățește calitatea fluxului de informații dintre proprietarii entității și conducerea acesteia¹².

În Franța, recomandările codului de guvernare corporativă în ceea ce privește responsabilitatea comitetului de audit sunt de a monitoriza: *Procesul de raportare financiară; Eficiența sistemului de control intern și a sistemului de management al riscurilor; Auditul statutar anual al situațiilor financiare (simple și consolidate); Independența auditorilor statutari.*

În ceea ce privește componența comitetului de audit, responsabilitatea alegerii acestuia revine consiliului de administrație sau celui de supraveghere, cu condiția ca membrii comitetului să facă parte din aceste consilii, aceștia neputând face parte însă din managementul executiv al companiei. Astfel se asigură un minim de independență a membrilor comitetului. De asemenea, legea franceză prevede ca cel puțin unul din membrii comitetului să fie expert în domeniul contabil sau audit și să fie independent. Aceasta nu prevede un număr minim pentru componența comitetului de audit, însă Comisia Europeană recomandă să fie format din cel puțin 3 membri. În ceea ce privește membrii independenți, numărul acestora trebuie să fie de minim doi. De aici putem deduce faptul că un comitet de audit are o structură bună dacă două treimi dintre membri sunt independenți. De asemenea, este de dorit ca membrii comitetului de audit să aibă experiență contabilă sau de audit.

Rezultatele studiului

1. INTERPRETAREA REZULTATELOR OBȚINUTE PRIN ANALIZA PROBLEMATICILOR

În urma analizei rapoartelor anuale am observat că din cele 28 de companii, 6 sunt listate pe încă o bursă, pe lângă cea de la Paris, și anume la cea de la Amsterdam (Olanda) și Bruxelles (Belgia). Două dintre companii aveau un singur auditor financiar statutar al situațiilor financiare; trei dintre companii au câte

trei auditori financiari statutari; majoritatea companiilor (23 de companii) având câte doi auditori financiari statutari.

→ **Existența comitetului de audit:** în toate companiile analizate acesta există sub o formă sau alta. Un studiu¹³ relevă faptul că pe bursa de la Paris, în toate companiile cuprinse în eșantion exista comitetul de audit. Am constatat că în 10 din cele 28 de companii comitetul de audit a fost redenumit, constatare evidențiată și în studiul lui *Etienne Barbier din 1998*, studiu în care unele companii au redenumit comitetul de audit în „*accounts committee*” sau „*finance committee*”.

→ **Independența președinților comitetelor de audit:** conform rapoartelor anuale analizate, din 28 de companii, 27 aveau *comitete de audit conduse de președinți cu experiență financiar-contabilă sau de audit.*

→ **Membrii constituenți ai acestui comitet:** 7 companii din 28 au un comitet de audit format din 2 membri plus președintele comitetului; 20 au între 3 și 5 membri plus președintele; iar o singură companie are peste 5 membri plus președintele, constituenți ai comitetului de audit. Așadar, observăm că numărul minim de membri ai comitetului de audit este de trei. Aceleași observații au fost surprinse și prin intermediul studiului lui *Mary Keegan și François Degeorge din 1997.*

→ **Comitetul de audit raporta,** în mod regulat, în ceea ce privește activitatea sa, pentru toate cele 28

8 Citat de Fulop, M.T., *Auditul în guvernarea corporativă*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2012, p.120

9 Ghiță, M., *Auditul intern – O nouă profesie*, 2006, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, available at: <http://www.oconomica.uab.ro/upload/lucrari/820061/10.pdf>, p.3

10 Bunget, O., C., Dumitrescu, A., C., Deliu, D., *The manipulation and truncation of accounting information and the impact on the decisional process of the stakeholders*, 2013, Anale. Seria Științe Economice. Timișoara, no. 19, pp. 87

11 Pereș, I., Popa, A., *Aspects regarding corporate mandatory and voluntary disclosure*, Analele Universității din Oradea: Științe Economice, 2008, no. 3, pp. 1409

12 Ștefănescu, C., A., *Comitetul de audit și transparența informațională - Studiu empiric la nivelul sistemului bancar european*, Revista „Audit Financiar” no.3, 2013, p.33-44

13 Keegan, M., Degeorge, F., *Audit committees: a study in European corporate governance*, Corporate Governance: An International Review, 1997, vol. 6, no. 2, pp. 117

de companii, consiliului de administrație (în cazul structurii unitare) sau consiliului de supraveghere (în cazul structurii dualiste). Nici unul din comitetele de audit analizate nu raporta managementului executiv. Conform unui studiu¹⁴, dacă funcția de audit intern a unei companii ar raporta doar managementului executiv, acest lucru ar duce la compromiterea obiectivității sale.

➔ **Privind independența comitetului de audit** am obținut două tipuri de rezultate: toți membrii comitetului de audit sunt independenți neexecutivi (11 companii), respectiv majoritatea membrilor comitetului de audit sunt membri independenți neexecutivi (17 companii). Alte țări¹⁵ prevăd ca toți membrii să fie independenți (Marea Britanie, Australia, Canada, Mexic), iar altele – ca doar președintele comitetului de audit să fie independent (Germania).

Reglementatorul francez în materie de guvernare corporativă recomandă ca proporția de membri independenți neexecutivi din cadrul comitetelor de audit să fie de două treimi. În 1999 Vienot Report recomanda ca doar o treime din membrii comitetului de audit să fie independenți, însă în anul 2002, Comitetul Bouton a mărit această proporție la două treimi, proporție care se păstrează și astăzi **drept recomandare**¹⁶.

➔ **Comitetele de audit analizate** pot fi împărțite în două categorii:

majoritatea membrilor comitetului de audit au experiență în domeniul financiar-contabil (8), respectiv toți membrii comitetului de audit au experiență în domeniul financiar-contabil sau de audit (20). Conform unui studiu¹⁷, existența în cadrul comitetului de audit a unor experți în domeniul financiar-contabil sau de audit care să fie membri independenți, îmbunătățește calitatea prezentării informațiilor prezentate în cadrul rapoartelor anuale.

➔ **Numărul de întâlniri ale comitetului de audit** pe parcursul unui an poate fi grupat în următoarele

categorii: comitete de audit care au avut pe parcursul unui an între 2 și 4 întâlniri (13), respectiv comitete de audit care s-au întrunit de mai mult de 4 ori (15) pe parcursul anului 2012. Numărul de întruniri cel mai des întâlnit la nivelul populației este de patru.

Codul de guvernare corporativă aplicabil bursei de la Paris nu prevede un număr minim de întâlniri pentru comitetul de audit într-un an; în unele țări din cadrul UE 27 se prevede un număr minim de întâlniri ale comitetului de audit¹⁸: *minim o întâlnire anuală în absența managementului executiv* (Danemarca, Olanda, Ungaria); *minim două întâlniri* (Austria, Cipru, Malta, România, Slovacia); *minim patru întâlniri* (Belgia, Cehia, Luxemburg, Grecia).

Responsabilitățile, cât și măsura în care acestea sunt îndeplinite de comitetele de audit din eșantionul analizat sunt redată prin intermediul tabelului din **Anexa A**. Aceste responsabilități prezentate erau îndeplinite de către comitetele de audit ale companiilor listate la bursa din Paris și în anul 1997¹⁹.

Conform unui studiu al Universității Harvard²⁰ comitetele de audit ar trebui să se îndrepte spre noi responsabilități precum: *Estimarea cu exactitate a rezultatelor viitoare ale companiilor; Testarea meritelor veniturilor din achiziții structurate; Analiza implicațiilor performanțelor competitorilor asupra performanțelor afacerii; Asigurarea încrederii comitetului de audit; Să aibă expertiza necesară; Menținerea raportului cu comitetul de remunerație.*

14 Abbott, L., J., Parker, S., Peters, G., F., *Audit Fee Reductions from Internal Audit-Provided Assistance: The Incremental Impact of Internal Audit Characteristics*, Contemporary Accounting Research, 2012, vol. 29, no. 1

15 Felo, A. J., Steven A. Solieri, S. A., *Are all audit committee financial experts created equally ?*, International Journal of Disclosure and Governance, 2008, vol. 6, no. 2, pp. 150-166

16 Collier, P., Zaman, M., *Convergence in European Corporate Governance: the audit committee concept*, Corporate Governance: An International Review, 2005, vol. 13, no. 6, pp. 753-768

17 Felo, A. J., Steven A. Solieri, S. A., *Are all audit committee financial experts created equally?*, International Journal of Disclosure and Governance, 2008, vol. 6, no. 2, pp. 150-166

18 Boța-Avram, C., Matîș, D., *Comitetul de audit - interfața dintre auditul intern și auditul extern în viziunea codurilor de guvernare corporativă de la nivel european*, Revista „Audit Financiar”, 2011, no. 10, pp. 17-27

19 Keegan, M., DeGeorge, F., *Audit committees: a study in European corporate governance*, Corporate Governance: An International Review, 1997, vol. 6, no. 2, pp. 117

20 Sherman, H. D., Carey, D., Brust, R., *The Audit Committee's*, Harvard Business Review, 2009, no. 87, pp. 92-99

2. ANALIZA LEGĂTURII DINTRE PROBLEMATICILE URMĂRITE ȘI VARIABILELE INDEPENDENTE

a) Codificarea problematicilor

Codificarea problematicilor s-a efectuat pentru calculul indicelui DI, care prezintă punctajul pentru gradul de îndeplinire a responsabilităților comitetului de audit care se regăsesc descrise în raporturile anuale cu cele efectiv urmărite în studiul nostru. Pe baza constatărilor efective, în urma analizării rapoartelor anuale ale companiilor, am decis o împărțire a constatărilor efectuate pentru a putea lua valori între 0 și 121, în cadrul **Anexei B**.

În urma analizei rapoartelor anuale ale companiilor selectate, punctajul maxim pe care o companie putea să îl înregistreze era 25. În cadrul analizei noastre

punctajul minim a fost de 13, iar cel maxim de 23. O distribuție la nivelul populației analizate în funcție de punctajul obținut, respectiv în funcție de industria aparținătoare este prezentată în **Tabelul 1**.

Din tabelul 1 se observă că cele mai multe companii, în număr de 6 din 28, au obținut punctajul 18. Acest punctaj corespunde valorii modale. De asemenea, acest punctaj corespunde mediei populației, care împarte populația în jumătate, fiind aproape egală cu media punctajelor obținute de companii (media=18,2). Dată fiind această egalitate, deducem că avem o distribuție aproape normală la nivelul eșantionului analizat.

b) Descrierea variabilelor

Pentru analizarea comportamentului comitetelor de audit ale companiilor cuprinse în eșantion, în ceea ce privește

bunele practici ale acestora în cadrul guvernantei corporative, în cadrul rapoartelor anuale, am recurs la construirea unui *indice al prezentărilor* (Disclosure Index), care măsoară nivelul de conformitate al practicilor comitetului de audit în cadrul guvernantei corporative din rapoartele anuale cu aspectele amintite anterior, aspecte care în lucrarea de față se regăsesc sub denumirea de problematici. Variabila DI reprezintă variabila dependentă, iar formula matematică este următoarea:

$$DI = \frac{\sum_{i=1}^m di}{\sum_{i=1}^n di} \quad (1)$$

unde: DI = disclosure index

di = ia valoarea 1 dacă informația se regăsește în cadrul raportului anual și 0 în caz contrar

Tabel 1. **Punctaj privind responsabilitățile comitetului de audit**

Punctaj Agregat		13	14	15	16	17	18	19	20	21	23	Total
Număr companii		1	1	1	2	5	6	4	4	3	1	28
Procentaj		4%	4%	4%	7%	18%	21%	14%	14%	11%	4%	100%
I	Asigurări								1			1
	Automobile				1	1						2
N	Bănci	1					1			1		3
	Bunuri și servicii industriale		1	1			2			1		5
D	Industria chimică						1	1				2
	Construcții						1	1	2			4
U	Farmaceutică					1						1
	Imobiliare							1				1
S	Industria alimentară și a băuturilor							1		1		2
T	Îngrijire personală					1						1
	Media										1	1
R	Petrol și gaze								1			1
	Resurse primare						1					1
I	Retail					1						1
	Telecomunicații					1						1
A	Utilități				1							1
Total		1	1	1	2	5	6	4	4	3	1	28

Sursa: Proiecția autorilor

21 Boța-Avram, C., *Fundamentarea unui scoring al practicilor de audit intern utilizate de firmele listate la BV/B, în contextul guvernantei corporative*, Revista „Audit Financiar”, 2012, no. 95, pp. 32-40

m = numărul de elemente prezente efectiv în legătură cu practicile comitetului de audit

n = numărul maxim de elemente posibil de prezentat în legătură cu practicile comitetului de audit (în cazul de față n este egal cu 25)

Cu cât valoarea indicelui este mai apropiată de 1 cu atât nivelul de conformitate cu problematicile urmărite spre a fi realizate de comitetul de audit este mai ridicat.

În continuarea studiului am dorit să luăm în considerare și anumite caracteristici ale firmelor care ar putea influența comportamentul acestora în ceea ce privește bunele practici ale comitetului de audit în cadrul structurilor de guvernanta corporativă. Am considerat potrivit ca particularitățile firmelor incluse în studiu să fie:

➔ **Mărimea firmei:** reprezentată prin cifra de afaceri, respectiv total active, exprimate în milioane euro.

➔ **Numărul de auditori:** majoritatea firmelor analizate sunt auditate de către o companie din Big4 (PwC, KPMG, Deloitte, Ernst&Young), astfel, am decis ca variabila numărul de auditori să indice dacă firma este auditată de o singură companie din Big4, caz în care variabila ia valoarea 0, sau dacă firma este auditată de minim două companii aparținând Big4, caz în care variabila ia valoarea 1.

➔ **Opinia auditorului financiar extern:** toate companiile incluse în eșantion au primit din partea auditorului financiar extern o opinie fără rezerve. Din aceasta cauză am eliminat această variabilă din modelul nostru.

➔ **Remunerația auditorului financiar extern:** stabilirea remunerației auditorului financiar extern, numirea sau revocarea acestuia, monitorizarea criteriilor de independență pot afecta modul în care acesta își

desfășoară activitatea cu privire la descoperirea neregularităților.

➔ **Numărul de burse pe care este prezentă o companie:** variabila independentă ia valoarea 1, în cazul în care o companie este prezentă pe mai mult de două burse, respectiv valoarea 0, în cazul în care compania este cotelă doar pe bursa de la Paris.

Pentru analiza indicelui prezentării informațiilor sub incidența factorilor menționați mai sus, am folosit un model liniar în care variabila dependentă DI este exprimată în funcție de acești factori, care reprezintă variabilele independente. Forma generică a regresiei liniare multiple folosite este următoarea:

$$DI = \alpha_0 + \alpha_1 CA + \alpha_2 TA + \alpha_3 \text{Remunerație} + \alpha_4 \text{Auditor} + \alpha_5 \text{Bursa} + \epsilon.$$

Pentru a elimina efectul de mărime (scale effect) am recurs la logaritmarea cifrei de afaceri, a totalului activelor, cât și a remunerației auditorilor financiari externi, metodă întâlnită și la Fekete, în cercetarea privind raportările financiare din România și Ungaria (2009). Obținem astfel regresia:

$$DI = \alpha_0 + \alpha_1 \ln(CA) + \alpha_2 \ln(TA) + \alpha_3 \ln(\text{Remunerație}) + \alpha_4 \text{Auditor} + \alpha_5 \text{Bursa} + \epsilon$$

3. ANALIZA LEGĂTURILOR DINTRE DI ȘI FACTORII DE INFLUENȚĂ

a) Formularea ipotezelor și desfășurarea studiului

Pentru variabilele *Auditor*, *Bursa*, *Ln(Remunerație)*, *Ln(TA)*, *Ln(CA)* formulăm ipotezele:

- **ipoteza H_0 :** conform căreia numărul de auditori, prezența pe mai multe burse, nivelul remunerației stabilite pentru auditorul financiar extern, mărimea companiei, cifra de afaceri a companiei **nu influențează** practicile comitetului de audit, descrise în situațiile financiare anuale; cu alternativa
- **H_1 :** conform căreia factorii descriși mai sus **influențează** modul în care comitetul de audit este organizat și își desfășoară activitatea.

Pentru a analiza existența legăturii dintre variabila DI și Auditor, respectiv Bursa, utilizăm testul ANOVA (Analysis of Variance), întrucât verificăm existența legăturii dintre o variabilă de tip scale (numerică, cantitativă), care este DI, și una nominală²² (dihotomă: aceasta fiind o variabilă calitativă, luând valori de 0 și 1), variabila *Auditor* respectiv *Bursa*.

Pentru variabila Auditor avem situația prezentată în Tabelul 2.

Analizând rezultatele obținute, pentru a deduce o concluzie, comparăm Sig. calculat cu pragul de semnificație ales (în cazul nostru pragul de semnificație ales este de 0,05; adică un prag de siguranță de 95%).

Pentru variabila Auditor, Sig. este de 0,247 > 0,05; acceptăm ipoteza nulă, conform căreia numărul de auditori nu influențează practicile comitetului de audit, descrise în situațiile financiare anuale.

Pentru variabila Bursa avem analiza prezentată în Tabelul 3.

Tabel 2. Anova Diclosure Index / Auditor

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	0,026	1	0,026	1,405	0,247
Within Groups	0,486	26	0,019		
Total	0,512	27			

Sursa: Prelucrări în SPSS

²² Buiga, A., *Statistică Inferențială - Aplicații în SPSS*, Editura Todesco, Cluj-Napoca, 2011

Tabel 3. Anova Diclosure Index / Bursa

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	0,025	1	0,025	1,326	0,260
Within Groups	0,487	26	0,019		
Total	0,512	27			

Sursa: Prelucrări în SPSS

Tabel 4. Corelații între variabile

		Diclosure Index	Cifra de Afaceri	Total Active	Remunerație Auditori	Număr Auditori	Număr Burse
Diclosure Index	Pearson Correlation	1	-0,094	-0,120	-0,152	-0,226	0,220
	Sig. (1-tailed)		0,318	0,272	0,221	0,123	0,130
	N	28	28	28	28	28	28

** Correlation is significant at the 0.01 level (1-tailed).

Sursa: Prelucrări în SPSS

Pentru variabila Bursa, Sig. este de $0,260 > 0,05$; acceptăm ipoteza nulă, conform căreia practicile comitetului de audit nu sunt influențate de prezența pe mai multe burse a unei companii.

Pentru a verifica existența, sensul și intensitatea legăturii dintre Diclosure Index și variabilele: **Total Active**, **Cifra de Afaceri** respectiv **Remunerație** (exprimate în cazul nostru prin intermediul logaritmului natural din Total Active, Cifra de Afaceri și Remunerație) am folosit **Coeficientul de corelație al lui Pearson**, calculat cu ajutorul programului static SPSS, precum în Tabelul 4.

Dacă coeficientul lui Pearson este pozitiv, rezultă că avem o legătură directă; în caz contrar avem o legătură indirectă. În funcție de valoarea înregistrată de coeficientul lui Pearson se poate stabili intensitatea legăturii, astfel: 0 – 0,3 intensitate mică; 0,3 – 0,7 intensitate medie și 0,7 – 1 intensitate mare.

Analiza legăturii dintre DI și Auditor, respectiv Bursa, a fost realizată anterior. În ceea ce privește legătura dintre

Diclosure Index și celelalte variabile am obținut următoarele concluzii:

- ➔ **Diclosure Index și Cifra de Afaceri:** Sig.=0,318 > 0,05; acceptăm ipoteza H_0 (cifra de afaceri nu influențează practicile comitetului de audit în cadrul guvernanței corporative).
- ➔ **Diclosure Index și Total Active:** Sig.=0,272 > 0,05; acceptăm ipoteza H_0 (mărimea companiei nu influențează practicile comitetului de audit în cadrul guvernanței corporative).
- ➔ **Diclosure Index și Remunerație Auditori:** Sig.=0,441 > 0,05; acceptăm

ipoteza H_0 (nivelul remunerației stabilite pentru auditorul statutar nu influențează practicile comitetului de audit).

Conform unui studiu care analizează relația dintre onorariile de audit și existența unui comitet de audit, respectiv între taxele de audit și eficiența comitetului de audit, dintr-un eșantion de 150 de companii franceze listate, se arată că firmele care au comitet de audit tind să plătească taxe mai substanțiale auditorului financiar, acestea fiind chiar mai mari în cazul în care comitetul de audit este format din membri activi și independenți. Toate aceste rezultate au tendința de a confirma ipoteza unui **efect complementar** între **controlul exercitat de către comitetul de audit și calitatea auditului extern**²³.

b) Elaborarea modelului regresional

Pentru a modela legătura dintre DI și celelalte variabile am folosit, în SPSS, regresia liniară multiplă prin metoda celor mai mici pătrate, iar în cadrul analizei statistice ne-am folosit de metoda ENTER. Am formulat două ipoteze H_0 : **modelul regresional nu este semnificativ**, cu alternativa H_1 : **modelul regresional este semnificativ**.

În urma analizei regresionale a modelului, în care am inclus toate variabilele studiate, am observat că acesta nu este semnificativ, întrucât Sig.=0,846 fiind mai mare decât pragul de 0,05; rezultând acceptarea ipotezei nule.

Tabel 5. ANOVA: Corelație DI/Număr Auditori

		Diclosure Index	Număr Auditori
Pearson Correlation	Diclosure Index	1.000	-0.226
	Număr Auditori	-0.226	1.000
Sig. (1-tailed)	Diclosure Index	.	0.123
	Număr Auditori	0.123	.
N	Diclosure Index	28	28
	Număr Auditori	28	28

Sursa: Prelucrări în SPSS

23 Broye, G., *Honoraires d'audit et comités d'audit : le cas de la France*, Comptabilité – Contrôle – Audit, 2008, no. 1, pp. 199-224

Tabel 6. Sumarul modelului regresional

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics				
					R Square Change	F Change	df1	df2	Sig. F Change
1	0.226 ^a	0.051	0.015	0.136691357	0.051	1.405	1	26	0.247

Sursa: Prelucrări în SPSS

Pentru a obține un model regresional semnificativ am eliminat variabilele cu Sig. mai mare decât pragul de **0,05**. Am eliminat astfel pe rând variabilele: **cifra de afaceri** (Sig.=0,318); **total active** (Sig.=0,272); **remunerație auditori** (Sig.=0,221); **număr burse** (Sig.=0,130). În continuare, am rămas cu o variabilă dependentă, DI, și una independentă, **auditor** (Tabelul 5).

Din tabelul 5 deducem că între variabila independentă (Număr Auditori) și variabila dependentă (DI) nu există legătură, întrucât Sig.=0,123>0,05; astfel se certifică inexistența legăturii dintre aceste variabile studiate.

În continuare, prezentăm modelul regresional elaborat cu ajutorul programului statistic SPSS.

Din Tabelul 6, deducem faptul că variabila rămasă în model nu descrie în

mod semnificativ regresia liniară, întrucât *R Square* este egal cu **0,051** (adică în proporție de 5,1%). Semnificația regresiei liniare simple este calculată în Tabelul 7.

Pe baza testului ANOVA în SPSS, prezentat în tabelul 7, deducem faptul că modelul liniar descris **nu este unul semnificativ**, întrucât Sig. calculat este de **0,247** fiind mai mare decât **0,05**.

Rezultă, astfel, acceptarea ipotezei nule H_0 conform căreia între DI și celelalte variabile analizate nu există o relație semnificativă.

Coeficienții regresiei liniare sunt prezentați în Tabelul 8.

Pe lângă faptul că modelul nu este unul semnificativ (conform Tabel 7), pe baza tabelului nr.8 se poate stabili că nici coeficientul variabilei independente **Număr Auditori** nu este semnificativ,

întrucât Sig. calculat (0,247) este mai mare decât pragul de 0,05.

Pe baza celor prezentate mai sus deducem faptul că **practicile comitetului de audit nu sunt influențate de variabilele amintite**. La aceleași concluzii am ajuns și prin testarea modelului regresional prin metoda Backward, respectiv Stepwise.

Concluzii și limite ale cercetării

Este foarte important ca în cadrul unei companii comitetul de audit să existe, președintele acestuia să fie independent și să aibă experiență în domeniul financiar-contabil sau de audit, pentru un mai bun control al remunerației managementului, să nu raporteze doar managementului executiv, întrucât astfel i-ar fi afectată obiectivitatea, majoritatea membrilor (chiar toți) să fie independenți neexecutivi și aceștia să aibă experiență profesională financiar-contabilă sau de audit, să se întrunească de minim 4 ori pe an și să își îndeplinească responsabilitățile amintite în capitolele anterioare. Literatura de specialitate recomandă, ca structură optimă, un comitet de audit alcătuit din minim 3

Tabel 7. Regresia liniară simplă

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	0.026	1	0.026	1.405	0.247 ^a
	Residual	0.486	26	0.019		
	Total	0.512	27			

a. Predictors: (Constant), Numar Auditori ; b. Dependent Variable: Disclosure Index
Sursa: Prelucrări în SPSS

Tabel 8. Coeficienții modelului regresional

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1	(Constant)	0.801	0.097		8.284	0.000	0.602	0.999
	Număr Auditori	-0.119	0.100	-0.226	-1.185	0.247	-0.325	0.087

a. Dependent Variable: Disclosure Index
Sursa: Prelucrări în SPSS

membri, două treimi fiind independenți, să aibă experiență financiar contabilă și juridică. Doar respectând aceste deziderate se vor furniza situații financiare credibile și transparente, câștigând astfel încrederea investitorilor, informația cuprinsă în rapoartele anuale fiind astfel de calitate înaltă.

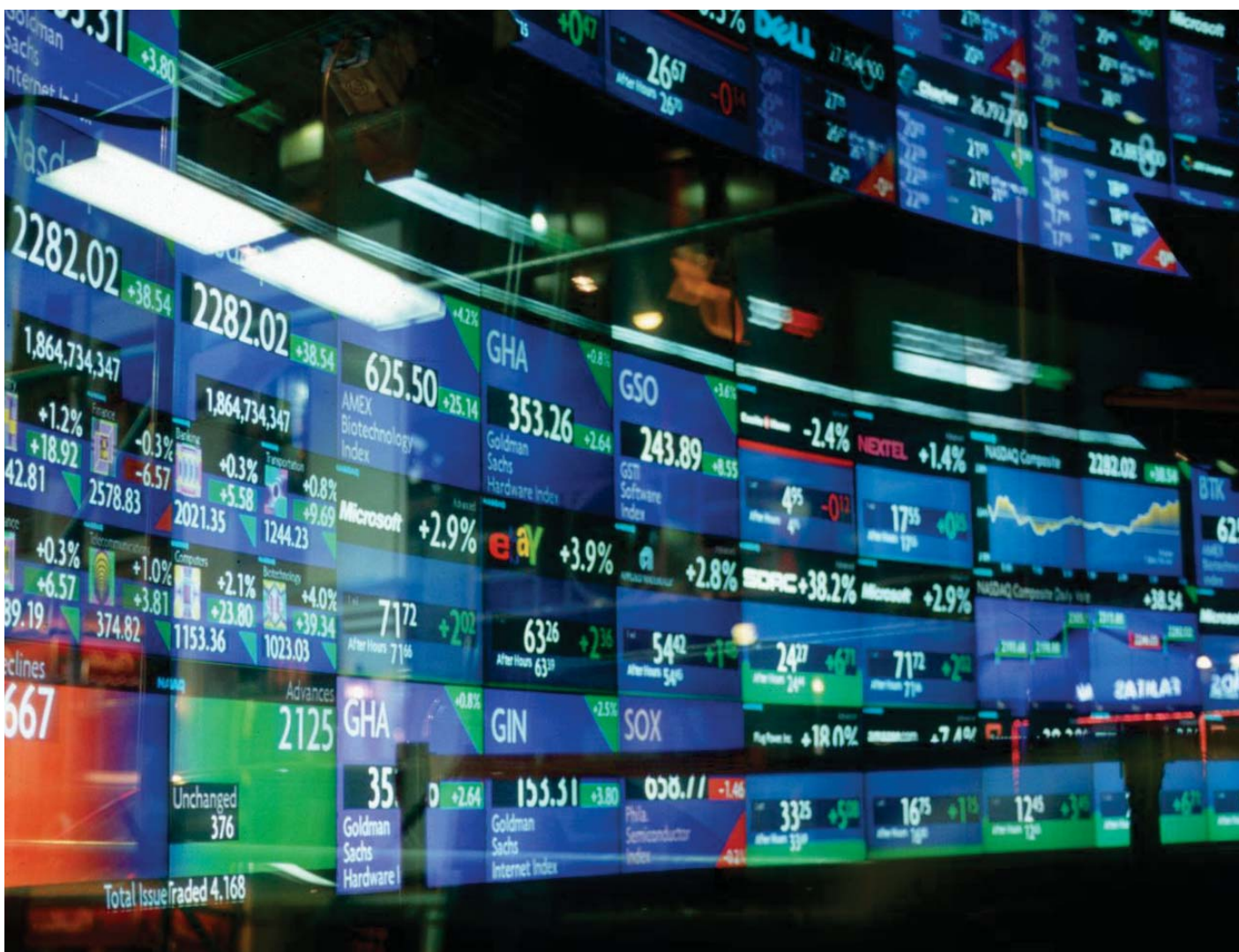
Putem spune, cu o eroare de 5%, că practicile comitetelor de audit ale companiilor analizate, descrise în cadrul situațiilor financiare anuale, nu sunt influențate de numărul auditorilor pe care compania îi are, de numărul de burse pe care compania este prezentă, de remunerația stabilită auditorilor

financiar statutar, de cifra de afaceri, respectiv de mărimea companiei.

Rezultatele la care am ajuns prin analiza descrisă mai sus cu ajutorul Coeficientului de Corelație al lui Pearson conduc spre o concluzie logică din punct de vedere economic: astfel, comitetul de audit nu ar trebui să fie influențat de numărul de auditori, de burse pe care compania este prezentă, remunerația auditorilor externi, mărimea afacerii, pentru a-și îndeplini responsabilitățile în cadrul sistemului de guvernare, responsabilități descrise în cadrul raportului anual.

În ultimii 70 de ani, conceptul de comitet de audit a evoluat de la un comitet conceput pentru a numi și a stabili relația cu auditorul extern, la o comisie responsabilă de supravegherea integrității procesului de raportare financiară a companiei. Deși structura acestor comitete variază, este clar că majoritatea țărilor cu piețe de capital importante văd comitetele de audit ca o componentă esențială a procesului de raportare financiară²⁴.

Limitele acestui studiu sunt date atât de numărul problematicilor urmărite, cât și de numărul companiilor incluse în cadrul eșantionului. ●

24 Fichtner, J., R., *The recent international growth of mandatory audit committee requirements*, International Journal of Disclosure and Governance, 2009, vol. 7, no. 3, pp. 227-243

Anexa A. **Responsabilitățile comitetului de audit**

Nr.		Companii
1	Monitorizarea procesului de raportare financiară	28
2	Monitorizarea conformității politicilor contabile	28
3	Monitorizarea acurateții procedurilor de control intern	28
4	Monitorizarea auditului financiar extern (statutar)	28
5	Face propuneri/recomandări pentru selecția, numirea și revocarea auditorului financiar extern	26
6	Face propuneri/recomandări pentru selecția, numirea și revocarea auditorului intern	3
7	Comitetul de audit asigură suport consiliului de administrație/consiliului de supraveghere prin monitorizarea lucrărilor premergătoare pentru auditarea situațiilor financiare consolidate	13
8	Revizuieste și aprobă planul anual de audit intern	24
9	Monitorizează asigurarea criteriilor de independență pentru auditorul financiar extern	28
10	Supraveghează eficiența auditului intern	25
11	Monitorizează eficiența sistemului de control intern	28
12	Monitorizează procesul de management al riscului	26
13	Urmărește acțiunile de răspuns ale managementului la recomandările auditului financiar extern	17
14	Monitorizează acțiunile de răspuns ale managementului la implementarea recomandărilor auditului intern	17
15	Revizuieste declarația de guvernanță corporativă emisă de management	4
16	Monitorizează cuantumul taxelor pentru serviciile de audit și non-audit, în vederea eliminării circumstanțelor ce ar putea afecta independența auditorului financiar extern	21
17	Urmărește eforturile managementului de a asigura conformitatea cu desfășurarea cadrului legal aplicabil activităților companiei	12

Sursa: Proiecția autorilor

Anexa B. **Codificarea problematicilor la nivelul eșantionului de companii**

	Valoarea "1"	Valoarea "0"
Existența comitetului de audit	Există (28)	Nu există (0)
Independența președintelui comitetului de audit	Președintele consiliului de audit este independent și nu face parte din managementul executiv al companiei (26)	Președintele comitetului de audit nu face parte din managementul executiv (2)
Experiența profesională a președintelui comitetului de audit	Președintele comitetului de audit are experiență financiar-contabilă sau de audit (27)	Președintele comitetului de audit nu are experiență financiar-contabilă sau de audit (1)
Structura comitetului de audit	Comitet format din 3 - 6 membri și președintele comitetului de audit (21)	Comitet format din 2 membri și președintele comitetului de audit (7)
Poziția comitetului de audit	Raportează consiliului de supraveghere (5)	Raportează consiliului de administrație (23)
Independența comitetului de audit	Toți membrii sunt independenți neexecutivi (11)	Majoritatea membrilor sunt membri independenți neexecutivi (17)
Experiența profesională a membrilor comitetului de audit	Toți membrii comitetului de audit au experiență în domeniul financiar-contabil sau de audit (20)	Majoritatea membrilor comitetului de audit au experiență în domeniul financiar-contabil sau de audit (8)
Numărul de întâlniri ale comitetului de audit într-un an	Se întrunește de mai mult de 4 ori pe parcursul unui an (15)	Numărul de întâlniri pe parcursul unui an este între 2 și 4 (13)
Responsabilitățile comitetului de audit	Îndeplinește responsabilitatea	Nu îndeplinește responsabilitatea

Observație: cifrele între paranteze reprezintă numărul de companii din categoria respectivă.

Sursa: Proiecția autorilor

Bibliografie

- Abbott, L., J., Parker, S., Peters, G., F., (2012), *Audit Fee Reductions from Internal Audit-Provided Assistance: The Incremental Impact of Internal Audit Characteristics*, Contemporary Accounting Research, vol. 29, no. 1, pp. 94-118
- Abbot L., J., Parker, S., Peters, G., F., (2000) *The effects of audit committee activity and Independence on corporate fraud*, Managerial Finance, vol. 26, no. 11, pp. 55-68
- Barbier, E., *Audit committees a la Francaise*, (1998), Internal Auditor, Vol. 55, no. 3
- Cadbury Report, disponibil online la <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf>
- Boța-Avram, C., (2009), *Auditul intern al societăților comerciale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca
- Boța-Avram, C., (2012), *Fundamentarea unui scoring al practicilor de audit intern utilizate de firmele listate la BV/B, în contextul guvernării corporative*, Audit Financiar, no. 11 (95), pp. 32-40
- Boța-Avram, C., (2012), *Practicile comitetului de audit în contextul guvernării corporative – cercetare asupra firmelor listate la BV/B*, Revista „Audit Financiar”, no. 12 (96), pp. 17-27
- Boța-Avram, C., (2012), *Some arguments that justify the audit trinity's approach in the context of corporate governance*, Studies in Business and Economics, no. 6, pp. 5-18
- Boța-Avram, C., Mătiș, D., (2011), *Comitetul de audit - interfața dintre auditul intern și auditul extern în viziunea codurilor de guvernare corporativă de la nivel european*, Revista „Audit Financiar”, no. 10, pp. 17-27
- Broye, G., (2009), *Honoraires d'audit et comités d'audit : le cas de la France*, Comptabilité – Contrôle – Audit, no. 1, pp. 199-224
- Buiga, A., (2011), *Statistică Inferențială - Aplicații în SPSS*, Editura Todesco, Cluj-Napoca
- Bunget, O., C., Dumitrescu, A., C., Deliu, D., (2013), *The manipulation and truncation of accounting information and the impact on the decisional process of the stakeholders*, Anale. Științe Economice, Timișoara, no. 19, pp. 84-96
- Ciobanu, G., (1997), *Bursele de valori și operațiunile la bursă*, Editura Economică, București
- Collier, P., Zaman, M., (2005), *Convergence in European Corporate Governance: the audit committee concept*, Corporate Governance: An International Review, vol. 13, no. 6, pp. 753-768
- Dumitrașcu, R., (2011), *Piața financiară europeană-Suport de curs*, available at: <http://ucdc.info/stud/bucuresti/f/doc/y65/Curs%20piata%20financiara.pdf>
- Fekete, S. (2009), *Cercetare conceptuală și empirică privind raportările financiare din România și Ungaria: convergență și conformitate*, Editura Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca
- Felo, A. J., Steven A. Solieri, S. A., (2009), *Are all audit committee financial experts created equally?*, International Journal of Disclosure and Governance, vol. 6, no. 2, pp. 150-166
- Fichtner, J., R., (2010), *The recent international growth of mandatory audit committee requirements*, International Journal of Disclosure and Governance, vol. 7, no. 3, pp. 227-243
- Florea, R., Florea, R., (2013), *Internal Audit and Corporate Governance*, Economy Transdisciplinarity Cognition, vol. 16, no. 1
- Fulop, M.T., (2012), *Auditul în guvernarea corporativă*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca
- Fulop, M.T., (2014), *Studiu privind structura comitetelor de audit în România*, Revista „Audit Financiar” no. 4 (112), pp. 3-11
- Ghiță, M., (2006), *Auditul intern – O nouă profesie*, Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica, available at: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820061/10.pdf>
- Ghiță, M., Ghiță, R., Pop, R., Timar, A., (2011), *Guvernarea corporativă și auditul intern*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca
- Gonthier-Besacier, N., Hottegingre, G., Fine-Falcy, S., (2012), *Les facteurs d'influence de la qualité de l'audit : perception des préparateurs de l'information financière*, Comptabilité – Contrôle – Audit, no. 2, pp. 33-72
- Keegan, M., Degeorge, F., (1997), *Audit committees: a study in European corporate governance*, Corporate Governance: An International Review, vol. 6, no. 2, pp. 116-118
- Pereș, I., Popa, A., (2008), *Aspects regarding corporate mandatory and voluntary disclosure*, Analele Universității din Oradea: Științe Economice, no. 3, pp. 1407-1411
- Piot, C., Kermiche, L., (2009), *À quoi servent les comités d'audit ? Un regard sur la recherche empirique*, Comptabilité – Contrôle – Audit, no. 3, pp. 9-54
- Piot, C., Janin, R., (2007), *External Auditors, Audit Committees and Earnings Management in France*, European Accounting Review, vol. 16, no. 2, pp. 429-454
- Sechel, I., C., (2012), *Paradoxurile burselor de valori moderne*, Teză de doctorat, Cluj-Napoca
- Sherman, H. D., Carey, D., Brust, R., (2009), *The Audit Committee's New Agenda*, Harvard Business Review, no. 87, pp. 92-99
- Ștefănescu, C., A., (2013), *Comitetul de audit și transparența informațională - Studiu empiric la nivelul sistemului bancar european*, Revista „Audit Financiar”, no. 3, pp. 33-44
- Tiron Tudor A., Fulop M.T. et al. (2009), *Fundamentele auditului financiar*, Editura Accent, Cluj Napoca
- Cadbury Report, (1992), available at: <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf>
- OECD Principles of Corporate Governance, 2004, available at: <http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

Congresul anual al Uniunii Naționale a Practicienilor în Insolvență și Reorganizare

La 6 septembrie 2014, la Mamaia, s-au desfășurat lucrările Congresului anual al Uniunii Naționale a Practicienilor în Insolvență din România. Prezent la această manifestare, prof. univ. dr. Horia Neamțu, președintele CAFR, a transmis participanților mesajul Consiliului Camerei Auditorilor Financieri din România. În mesaj se spune:

„Suntem onorați de invitația de a lua parte la acest important eveniment din viața Uniunii dumneavoastră și, pe această cale, doresc să vă transmit cele mai calde felicitări pentru progresele semnificative și rezultatele deosebite obținute de organizația dv. profesională în anii care au trecut de la înființarea sa.

După cum cunoașteți, organismul nostru profesional este investit prin lege să organizeze, să coordoneze și să autorizeze activitatea de audit financiar în România, ca o cerință imperioasă a dezvoltării societății românești, în contextul condiționalităților ce decurg din racordarea țării noastre la procesele care au loc în întreaga lume. CAFR avea, la sfârșitul anului 2013, 4219 membri persoane fizice și 969 de membri firme de audit și monitoriza activitatea a 1761 de stagiaari aflați în diferite stadii de pregătire

Pentru a răspunde exigențelor publicului și așteptărilor societății românești Camera Auditorilor Financieri este intens preocupată de calitatea misiunilor de audit, adoptând integral Standardele Internaționale de Audit și Codul Etic emise de Federația Internațională a Contabililor – IFAC, al cărei membru deplin este din anul 2008, precum

și reglementările naționale adoptate în conformitate cu Directivele Europene în materie.

Între activitatea auditorilor financiari și a profesioniștilor din cadrul UNPIR există multe asemănări și puncte de confluență. Bunăoară, mulți auditori financiari, membri ai CAFR, activează în cadrul unor firme de profil, membre ale organizației dv. profesionale.

De asemenea, după cum se știe, în aproape toate cazurile aflate în sfera dv. de activitate este necesar să se efectueze un audit financiar al fiecărei societăți în cauză înainte de a se propune un plan de reorganizare al acesteia.

Iată, așadar, că avem toate motivele și avem și cadrul necesar de înțelegere pentru o bună cooperare pentru profesiile, pentru activitățile aflate în sfera de operabilitate a CAFR și a UNPIR. Și, pe această bază, ne putem sprijini reciproc în promovarea unor inițiative benefice ambelor organisme profesionale în îndeplinirea misiunilor noastre care au un relevant rol social, având în vedere prudența tot mai mare manifestată în piață pentru lansarea și relansarea afacerilor, pentru credibilizarea inițiativelor și proiectelor de dezvoltare economică.

Cu siguranță, Congresul dv. de astăzi poate constitui cadrul unui extrem de util dialog între specialiști asupra problemelor profesionale și pentru relevarea unor soluții eficiente la acestea.

Urându-vă deplin succes, vă asigurăm – în numele Consiliului CAFR – de întreaga disponibilitate de a acționa împreună, pe temeiul unui real respect reciproc, pentru îndeplinirea țelurilor pe care ni le propunem, în interesul economiei românești.”

Important pentru autori!

Evaluarea articolelor științifice se realizează, în paralel, de către cel puțin doi membri din Consiliul Științific al revistei, în modalitatea double-blind-review, ceea ce înseamnă că evaluatorii nu cunosc numele autorilor și nici autorii nu cunosc numele evaluatorilor.

Criterii de evaluare a articolelor: originalitatea, actualitatea, importanța și încadrarea în aria tematică a revistei; calitatea metodologiei de cercetare; claritatea și relevanța prezentării și argumentării; relevanța surselor bibliografice utilizate; contribuția adusă cercetării în domeniul abordat.

Recomandările Consiliului Științific al revistei sunt: acceptare; acceptare cu revizuire; respingere. Rezultatele evaluărilor sunt comunicate autorilor, urmând a fi publicate numai articolele acceptate de Consiliul Științific. Articolele se

trimit redacției la adresa de e-mail: revista@cafr.ro, obligatoriu în format electronic cu extensia **.doc**, cuprinzând următoarele elemente: limba de redactare a articolului - **română**, pentru autorii români sau **engleză**, pentru autorii străini; textul în limba română se redactează cu diacritice, conform prescripțiilor lingvistice ale Academiei Române; dimensiunea maximă a articolului 7-10 pagini/2000 caractere grafice cu spații/pagină; în articol se precizează titlul în limba română și engleză, metodologia de cercetare folosită, contribuțiile autorilor și referințele bibliografice în subsolul paginii; un rezumat în limbile engleză și română de circa o pagină redactat la persoana a III-a, în care se prezintă obiectivul cercetării, principalele probleme abordate și contribuția autorilor; rezumatul este însoțit de 4-5 termeni cheie, în limbile română și engleză, inclusiv clasificarea JEL.

Detalii pe site-ul www.revista.cafr.ro, la secțiunile „Recenzii” și „Manuscrise”.

